Jäätmeseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu eesmärk on vähendada tekstiili- ja toidujäätmete teket, suurendada korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu ning viia Eesti õigus kooskõlla Euroopa Liidu nõuetega. Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseadust (edaspidi *JäätS*), millega võetakse üle ja rakendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (ELT L 1892, 26.9.2025) (edaspidi *jäätmete raamdirektiiv*), nõudeid. Jäätmete raamdirektiivi muudatused toetavad Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamist, edendades jäätmetekke vähendamist ja ringmajandusele üleminekut, keskendudes eelkõige kahele ressursimahukale sektorile: tekstiilitööstusele ja toidusektorile.

Tekstiilijäätmed

Euroopa Liidus ja Eestis tekib järjest rohkem tekstiilijäätmeid, kuid nende korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu süsteemid ei ole piisavalt arenenud, et kasvavate jäätmekogustega toime tulla. Kehtiv õigus ei taga süsteemi pikaajalist rahastamist ega loo piisavaid stiimuleid kestlikumate toodete turule laskmiseks. Probleemi süvendavad õiguslik ebaselgus tekstiilijäätmete käitlemisel ning kiiresti kasvav odavate tekstiilitoodete tarbimine.

Tekstiiltoodetele, tekstiiliga seotud toodetele ja jalatsitele kehtestatakse laiendatud tootjavastutus. Tekstiiltoodete, tekstiiliga seotud toodete ja jalatsite valmistajad või turule laskjad ehk tootjad peavad rahastama tekstiilijäätmete kogumist, sortimist, korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist, ringlussevõttu, taaskasutamist ja kõrvaldamist ning toetama tarbijate teavitamist. Tekstiiltoodete laiendatud tootjavastutussüsteem tuleb luua hiljemalt 17.04.2028. Lisaks kehtestatakse nõuded korduskasutuskõlblike tekstiiltoodete riikidevahelistele saadetistele, et eristada neid jäätmetest ning vältida jäätmete ebaseaduslikku piiriülest vedu.

Muudatustega kehtestatakse teabe- ja hoolsuskohustus digiplatvormidele ja ekspediitorteenuse osutajatele ning vastutussätted. Digiplatvormidel tekib kohustus kontrollida, et nende kaudu Eesti tarbijatele tekstiiltooteid, tekstiiliga seotud tooteid või jalatseid pakkuvad tootjad oleksid täitnud laiendatud tootjavastutusest tulenevad nõuded. Samuti nähakse ette ekspediitorteenuse osutajate hoolsuskohustus tootjate esitatud teabe kontrollimisel ning tootjate vastutus esitatud andmete õigsuse eest. Nõuete rikkumise korral kehtestatakse järelevalve- ja vastutusmeetmed.

Olulise muudatusena tunnustatakse sotsiaalmajanduse üksuste rolli tekstiiltoodete korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja liigiti kogumise süsteemis. Sotsiaalmajanduse üksustele võimaldatakse osaleda laiendatud tootjavastutuse raames loodud kogumisvõrgustikes ning sätestatakse nende õigused ja kohustused kogutud tekstiiltoodete käitlemisel ja andmete esitamisel. Muudatuste eesmärk on tagada tekstiiltoodete ja nendest

tekkinud jäätmete tõhusam kogumine ja käitlemine ning suurendada korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu osakaalu kooskõlas ringmajanduse põhimõtetega.

Toidujäätmed
Eestis tekkis 2025. aastal ligikaudu 139 000 tonni toidujäätmeid. [1] Kuigi toidujäätmete tekke vähendamiseks on juba rakendatud mitmeid meetmeid ning tekkekogus on viimastel aastatel vähenenud, oleks jätkuvalt märkimisväärne osa toidujäätmete tekkest välditav. Toiduraiskamine põhjustab olulist majanduslikku kahju ning avaldab negatiivset mõju keskkonnale ja ühiskonnale.

Toidujäätmete tekke vähendamiseks kehtestatakse riiklikud sihtarvud ning nähakse ette meetmed toidujäätmete tekke paremaks ennetamiseks ja söögikõlbliku toidu annetamise suurendamiseks. Suurematele jae- ja hulgikaubandusettevõtjatele, toidutööstusettevõtjatele ning toitlustusettevõtjatele kehtestatakse kohustus pidada arvestust toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle ning koostada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Lisaks nähakse suurematele jaemüüjatele ette annetatud toidu osakaalu avalikustamise kohustus ning suurematele jae- ja hulgikaubandusettevõtjatele ning toidutööstusettevõtjatele kohustus teha toidu ümberjaotamise organisatsioonidele koostöölepingu sõlmimise ettepanek. Muudatuste eesmärk on vähendada toidujäätmete teket toidutarneahela erinevates etappides.

Õigusselguse tagamiseks võetakse seaduses kasutusele ka uusi termineid. Lisaks täiendatakse seadust riikliku jäätmete sortimise uuringu regulatsiooniga, et saada usaldusväärseid andmeid jäätmevoogude koostise, liigiti kogumise taseme ning jäätmealaste eesmärkide saavutamise kohta.

Halduskoormust vähendatakse kahe keskkonnaministri määruse muudatustega.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi ringmajanduse osakonna nõunik Kerli Rebane (kerli.rebane@kliimaministeerium.ee) ja sama osakonna jäätmekorralduse valdkonna juht Kristel Kibin (kristel.kibin@kliimaministeerium.ee), hankelepingute muutmise küsimustes Rahandusministeeriumi riigi osaluspoliitika ja riigihangete osakonna nõunik Laura Frolov (laura.frolov@fin.ee), õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna nõunik Käthlin Oeselg (kathlin.oeselg@kliimaministeerium.ee). Keeletoimetuse tegi Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse keeletoimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid.

[1] Kliimaministeeriumi ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse tellitud uuring: Õunapuu, T., Niitra, B. R., Piirimäe, K., Raudsepp, J., Lauringson, D., Raun, M. (2026). Uuring kogu Eesti toidutarneahelas tekkivate toidujäätmete ja toidukao kohta (Toidujäätmed_lõpparuanne.pdf).

Eelnõukohase seadusega muudetakse jäätmeseaduse redaktsiooni RT I, 12.05.2026, 35.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga 2025–2027, mille kohaselt edendatakse ressursitõhusat ja keskkonnasäästlikku ringmajandust, sealhulgas korduskasutust ning jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu ning rakendatakse jäätmereformi. Tegevusprogrammis on eraldi ette nähtud tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutussüsteemi loomine. Eelnõuga direktiivi (EL) 2025/1892 ülevõtmisel panustatakse nimetatud eesmärkide saavutamisse, vähendades toidu- ja tekstiilijäätmete teket ning edendades tekstiiltoodete korduskasutust ja tekstiilijäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist ning ringlussevõttu.

Eelnõu ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva eelnõuga.

Eelnõukohase seadusega ei muudeta konstitutsioonilisi seadusi.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

Eelnõu on kooskõlas põhiseaduse, rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normide, Eesti Vabariigi suhtes jõustunud välislepingute ning Euroopa Liidu õigusega.

2. Seaduse eesmärk

Seaduseelnõu eesmärk on vähendada toidu- ja tekstiilijäätmete koguseid, soodustada toidu annetamist ja muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamist, tekstiiltoodete korduskasutust ning kehtestada tekstiiltoodetele, tekstiiliga seotud toodetele ja jalatsitele tootjavastutus. Eelnõu aitab kaasa ringmajanduse põhimõtete rakendamisele Eestis, vähendades jäätmeteket ja edendades ressursside tõhusamat kasutamist.

Toidu- ja tekstiilijäätmed moodustavad märkimisväärse osa olmejäätmetest ning nende käitlemine toob kaasa olulise keskkonnamõju, sealhulgas kasvuhoonegaaside heite, vee ja energia liigse kasutamise ning bioloogiliste ressursside raiskamise. Eelnõu eesmärk on muuta jäätmekäitlus senisest ennetavamaks, keskendudes eelkõige jäätmetekke vältimisele ja korduskasutuse suurendamisele.

Eesmärk on mõjutada kogu toidutarneahelat vähendama toidujäätmete teket. Eestis tekkis 2025. aastal ligikaudu 139 000 tonni toidujäätmeid ehk 102 kg elaniku kohta. Ligi pool toidujäätmetest tekkis kodumajapidamistes, 27% toidutööstuses, 12% jae- ja hulgikaubanduses, 8% toitlustuses ning 3% esmatootmises. Kõigist toidujäätmetest 38% moodustas toidukadu ehk toit, mille raiskamist oleks olnud võimalik vähendada. Toidukao rahaline väärtus kogu toidutarneahelas ulatus 2025. aastal hinnanguliselt 233 miljoni euroni. Kuigi toidujäätmete ja eelkõige toidukao kogus on võrreldes 2020. aastaga vähenenud, ei pruugi senine positiivne areng olla püsiv. Näiteks kodumajapidamiste toidukao vähenemist seostatakse muu hulgas toiduainete hinnatõusuga ning hinnataseme stabiliseerumisel võivad kogused taas kasvada.

Samuti on toidujäätmete teke toidutööstuses võrreldes 2021.–2023. aasta keskmisega suurenenud.[2]

Eestis on toidujäätmete tekke vältimiseks seni rakendatud eelkõige riigi jäätmekava juurde kuuluva toidujäätmete tekke vältimise kava meetmeid, sealhulgas teadlikkuse suurendamist, osapoolte koostöö edendamist, toidu ümberjaotamise soodustamist ning ringmajanduse ja ressursitõhususe meetmeid. Senised tegevused on valdavalt olnud vabatahtlikud ja toetavad ning ettevõtjatel puudub üldjuhul kohustus oma toidujäätmete teket süsteemselt mõõta ja selle põhjal vähendamismeetmeid kavandada. 2030. aastaks seatud vähendamise eesmärkide saavutamiseks ei piisa seniste tegevuste jätkamisest, vaid vaja on täiendavaid ja sihipäraseid meetmeid kogu toidutarneahelas.

Eelnõuga on kavandatud riiklikud sihtarvud toidujäätmete tekke vähendamiseks. Sihtarvud on aluseks edasiste tegevuste planeerimisel, mis aitavad järk-järgult vähendada toidujäätmete teket ja toiduraiskamist kogu tarneahela ulatuses alates tootmisest ja töötlemisest kuni kaubanduse ja tarbijateni. See toetab ÜRO kestliku arengu eesmärki (SDG 12.3) vähendada 2030. aastaks jaekaubanduse ja tarbijate tasandil elaniku kohta tekkivaid toidujäätmeid poole võrra ning vähendada toidu kadu tootmis- ja tarneahelas, kaasa arvatud saagikoristusjärgsed kaod. Ühtlasi edendatakse toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamist, ettevõtjate vastutust ise oma tegevuskavades määrata meetmed, millega toidujäätmete teket vähendatakse, ning toiduannetamist annetamise koostöölepingute ettepanekute kohustuse kaudu. Direktiivist tuleneva kaalutlusruumi kasutamisel on kohustused suunatud eelkõige suurematele ettevõtjatele, kelle tegevuse mahu tõttu on nende potentsiaalne mõju toidujäätmete tekkele suurem ning kellel on parem võimekus uusi nõudeid rakendada. Väiksemaid ettevõtjaid ei hõlmata seetõttu samas ulatuses kohustuslike meetmetega. Ettevõtjatele ei kirjutata seaduses ette konkreetseid toidujäätmete vähendamise viise, vaid ettevõtja saab oma tegevuse eripärast ja kogutud andmetest lähtudes valida sobivad meetmed. Arvestuse pidamisel võimaldatakse kasutada nii mõõtmist kui ka põhjendatud hinnanguid ning tegevuskava võib ühendada ettevõtja olemasolevate dokumentidega. Toidu annetamise ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamise edendamiseks nähakse ette koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustus, kuid mitte toidu annetamise kohustust. Selline lahendus võimaldab suunata ettevõtjaid süsteemsemalt toidujäätmete teket analüüsima, vähendama ja ohutuid toidu ülejääke inimtarbimiseks ümber jaotama, jättes samal ajal ettevõtjale võimalikult suure paindlikkuse kohustuse praktilisel täitmisel.

Tekstiiltoodete puhul on probleemiks vähene tekstiilijäätmete liigiti kogumine, tekstiilijäätmete suur osakaal segaolmejäätmetes ning tekstiiltoodete tootmise ja tarbimisega kaasnev oluline keskkonnakoormus. Eestis ei ole seni kehtinud tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemi, mistõttu ei ole tootjatel olnud süsteemset vastutust oma toodetest pärast nende jäätmeteks muutumist tekkivate jäätmete kogumise ja käitlemise korraldamise ning sellega

[2] Kliimaministeeriumi ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse tellitud uuring: Õunapuu, T., Niitra, B. R., Piirimäe, K., Raudsepp, J., Lauringson, D., Raun, M. (2026). Uuring kogu Eesti toidutarneahelas tekkivate toidujäätmete ja toidukao kohta (https://kik.ee/sites/default/files/Toidujäätmed_lõpparuanne.pdfhttps://kik.ee/sites/default/files/Toidujäätmed_lõpparuanne.pdf).

seotud kulude kandmise eest. Samuti ei ole olemasolev süsteem loonud piisavaid majanduslikke stiimuleid tootjatele, et parandada toodete vastupidavust, parandatavust, korduskasutatavust ja ringlussevõetavust.

Tekstiiltoodete korduskasutust, tekstiilijäätmete liigiti kogumist ja jäätmetekke vältimist toetavad Eestis praegu erinevad meetmed ning nende valdkondadega tegelevad muu hulgas kohalikud omavalitsused, korduskasutusorganisatsioonid ja jäätmekäitlejad. Senised meetmed ei ole siiski olnud piisavad, et tagada tekstiiltoodete kogu olelusringi hõlmav süsteemne lähenemine, suurendada korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu ning tagada tootjate rahaline vastutus nendest toodetest tekkivate jäätmete käitlemise eest. Samuti ei ole senine süsteem andnud tootjatele piisavat majanduslikku põhjust võtta toodete kavandamisel arvesse nende keskkonnamõju kogu olelusringi jooksul. Seetõttu on vajalik tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemi kehtestamine.

Tekstiiltoodete puhul on üks keskseid muudatusi tootjavastutuse kehtestamine. See tähendab, et tootjad vastutavad pärast toodete jäätmeteks muutumist nende käitlemise korraldamise ja sellega seotud kulude kandmise eest. Laiendatud tootjavastutuse süsteem loob tootjatele majandusliku stiimuli kujundada tooteid, mis on vastupidavamad, pikema kasutuseaga, parandatavad, korduskasutatavad ja ringlussevõetavad. Tootjavastutuse tasu sidumine toote keskkonnatoimega aitab suunata tootjaid vähendama toodete keskkonnamõju ning toetab ressursitõhusamat tootmist ja tarbimist.

Eelnõukohase seaduse rakendamisega paraneb tekstiilijäätmete liigiti kogumine, väheneb tekstiilijäätmete hulk segaolmejäätmetes ning paraneb tarbijate teadlikkus kestlikumatest tarbimisviisidest. Samuti on eesmärk parandada korduskasutuskeskuste, omavalitsuste, tootjate ja jäätmekäitlusettevõtete koostööd, et tagada efektiivne süsteem tekstiilide ja tekstiilijäätmete käitlemiseks. Laiendatud tootjavastutuse süsteemiga tagatakse, et tekstiiltoodete jäätmefaasiga seotud kulud ei jää üksnes avaliku sektori ja teiste jäätmekäitluses osalevate isikute kanda, vaid tootjad panustavad nende kulude katmisse vastavalt oma vastutusele.

Laiendatud tootjavastutuse süsteemi rakendamisel on oluline tagada võrdsed konkurentsitingimused kõigile Euroopa Liidu turule laskvatele tootjatele. Seetõttu hõlmab süsteem ka kolmandatest riikidest e-kaubanduse kaudu Euroopa Liidu turule jõudvaid tekstiiltooteid. Selline lähenemine aitab vältida olukorda, kus Euroopa Liidus tegutsevatele tootjatele kehtivad tootjavastutuse kohustused, kuid väljaspool Euroopa Liitu asuvad turuosalised saavad samale turule tekstiiltooteid pakkuda ilma nendega kaasnevate jäätmekäitluskulude eest vastutamata.

Eelnõukohase seadusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid. Jäätmete raamdirektiivi muudatuste eesmärk on tugevdada ELi tasandil meetmeid, mis toetavad jäätmete vähendamist ja ringmajanduse edendamist, sealhulgas ühtlustada laiendatud tootjavastutuse põhimõtteid ning suurendada jäätmetekke vältimise ja korduskasutuse osakaalu. Eelnõukohase seaduse rakendamine aitab täita Eesti riiklikke ja ELi keskkonnaeesmärke, vähendada jäätmete põhjustatud keskkonnakoormust ning edendada majanduse ja tarbimise kestlikumat toimimist.

Seaduseelnõule ei eelnenud väljatöötamise kavatsust, kuna eelnõu käsitleb Euroopa Liidu õiguse rakendamist. Eelnõu aluseks oleva Euroopa Liidu õigusakti väljatöötamisel ja menetlemisel on sisuliselt lähtutud seaduseelnõu väljatöötamise kavatsusele esitatavatest nõuetest ning seetõttu ei ole eraldi väljatöötamise kavatsuse koostamine olnud vajalik.

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokollis nr 54 (23.02.2024) on kinnitatud Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/98 kohta, mis käsitleb jäätmeid (sihitud ülevaatamine). Jäätmete raamdirektiivi ülevaatamise eesmärk oli vähendada tekstiili- ja toidujäätmeid, et kasutada loodusvarasid kestlikumalt ja vähendada nende sektorite kasvuhoonegaaside (KHG) heitkoguseid. Eesti toetas seisukohtades üldiselt Euroopa Liidu ühtset lähenemist, kuid soovis, et uued nõuded arvestaksid Eesti ja eri sektorite eripäradega.

Tekstiiltoodete puhul toetas Eesti laiendatud tootjavastutuse rakendamist. See tähendab, et tootjad hakkaksid vastutama oma toodetest tekkivate jäätmete kogumise ja käitlemise kulude eest ning tootjavastutuse tasu sõltuks toote keskkonnatoimest. Eesti pidas seisukohtades oluliseks, et süsteem hõlmaks ka kolmandatest riikidest e-kaubanduse kaudu Euroopa Liitu jõudvaid tekstiiltooteid, et vältida ebaausat konkurentsi. Samuti soovis Eesti, et tekstiiltoodete tootjate register loodaks Euroopa Liidu tasandil, mitte eraldi igas liikmesriigis, sest see vähendaks haldus- ja IT-kulusid. Laiendatud tootjavastutus peaks eelkõige motiveerima tootjaid valmistama kvaliteetsemaid, pikema elueaga, parandatavaid ja ringlussevõetavaid tekstiiltooteid.

Toidujäätmete puhul toetas Eesti konkreetsete vähendamise eesmärkide seadmist. Euroopa Komisjon soovis, et 2030. aastaks väheneks töötlemis- ja tootmissektori toidujäätmete kogus 10% ning jaekaubanduses, toitlustuses ja kodumajapidamistes 30% võrreldes 2020. aastaga. Eesti leidis, et esmatootmisele ei peaks eraldi vähendamise eesmärki kehtestama, sest seal mõjutavad jäätmeteket näiteks ilmastikuolud, mida tootjad ei saa kontrollida. Samuti soovis Eesti kaubandusele, toitlustusele ja kodumajapidamistele eraldi eesmärke ning leidis, et toidutööstusele seatav eesmärk peaks olema maksimaalselt 10%, eelistatavalt väiksem. Seisukohad rõhutasid, et eesmärkide seadmisel tuleb arvestada ka vältimatute toidujäätmetega ning eristada neid tegelikust toidukaost.

Eesti pidas oluliseks ka ühtset ja selget metoodikat toidujäätmete mõõtmiseks, et liikmesriikide andmed oleksid võrreldavad. Samuti leiti, et tuleks selgelt eristada toidujäätmeid ja kõrvalsaadusi ning keskenduda eelkõige välditava toidukao vähendamisele.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahv 1 sisaldab eelnõuga tehtavaid muudatusi ja paragrahvis 2 on sätestatud õigusakti jõustumine.

Paragrahv 1

JäätSi § 1 lõike 1^1 punkti 1 muutmine

Eelnõuga täpsustatakse § 1 lõike 1^1 punktis 1 kasutatud terminoloogiat, et viia see kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/31/EÜ süsinikdioksiidi geoloogilise

säilitamise kohta. Kehtiv sõnastus viitab süsinikdioksiidi maapõues säilitamisele, mis võib olla liiga üldine ja jätta ebaselgeks, et seadusest on välja arvatud just direktiivi tähenduses käsitatav geoloogiline säilitamine. Uue sõnastusega kasutatakse täpset terminit „geoloogiline säilitamine“ ning lisatakse viide ELi direktiivile. Muudatus on tehnilist laadi, ei muuda reguleerimisalast välja jäävate tegevuste sisu ning parandab õigusselgust ja vastavust ELi õigusele. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 2 lõike 1 punkt a.

JäätS §-d 10^3–10^7 (uued paragrahvid)
JäätSi § 10^3
Sätestatakse termin „digiplatvorm“ viitega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (edaspidi digiteenuste määrus). Viide määruse artikli 3 punktis i sätestatud määratlusele tagab, et riigisiseses õiguses kasutatakse kooskõlas ELi õigusega üheselt mõistetavat terminit.

Digiteenuste määruse kohaselt on digiplatvorm vahendusteenust osutav teenusepakkuja, kes võimaldab kasutajatel salvestada, jagada, avaldada või levitada teavet või vahendada kaupade ja teenuste pakkumist, nt Temu, Shein. Selle määratluse ülevõtmine hoiab ära olukorra, kus seaduses kasutatav mõiste kattub vaid osaliselt ELi õiguse eesmärkide ja reguleerimisalaga. Viide digiteenuste määruse sõnastusele on vajalik õigusselguse ja ühtse kohaldamispraktika tagamiseks kõigi digiplatvormi funktsioone täitvate teenuseosutajate suhtes. See hõlbustab järelevalveasutuste tööd ja tagab, et nõuded kohalduvad kõigile teenuseosutajatele, kelle tegevus vastab digiteenuste määruses sätestatud tunnustele, sõltumata nende tehnilisest lahendusest või ärimudelist. Termini sidumine ELi õigusega aitab vältida paralleelsete või vastuoluliste mõistete kujunemist ning toetab digiteenuste määruse eesmärki tagada kogu ELis turvaline ja läbipaistev digitaalne keskkond. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4e.

JäätSi § 10^4
Sätte eesmärk on piiritleda termini „tarbija“ kohaldamisala ning eristada tarbijana tegutsevat füüsilist isikut isikust, kes osaleb õigussuhtes oma majandus- või kutsetegevuse raames. Tarbijaks loetakse üksnes füüsiline isik, kes teeb tehingu või tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus-, ametialase ega kutsetegevusega. Käsitluse aluseks on põhimõte, et tarbija vajab õigussuhetes üldjuhul tugevamat kaitset võrreldes ettevõtja või professionaalse turuosalisega, kuna tarbijal võib olla vähem teadmisi, kogemusi või läbirääkimisoskust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4g.

JäätSi § 10^5
Sätestatakse termin „lõppkasutaja“. Selguse huvides täpsustatakse, et terminit kasutatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011 artikli 3 punktis 21 sätestatud tähenduses. Selline lähenemine tagab, et riigisiseses õiguses kasutatakse ELi õigusega kooskõlas olevat terminoloogiat ning välditakse erinevate tõlgenduste teket nii järelevalveasutustel, ettevõtjatel kui ka tarbijatel.

Viitega turujärelevalve määruses toodud määratlusele tagatakse, et lõppkasutajaks loetakse isik, füüsiline või juriidiline isik, kelle elu- või asukoht on liidus ja kellele tehti toode kättesaadavaks kas tarbijana väljaspool kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevust, või kutsealase lõppkasutajana tema tööstusliku või kutsetegevuse raames. Sättel on eelkõige täpsustav ja selgitav eesmärk ning see ei too kaasa uusi kohustusi ega kulusid. See aitab luua ühtse ja arusaadava õigusraamistiku, mis toetab turujärelevalve tõhusamat korraldamist ja õigusselgust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4h.

JäätSi § 10[6]
Sättega määratletakse „sotsiaalmajanduse üksus“ kui eraõiguslik juriidiline või füüsiline isik, kelle tegevuse keskmes on ühiskondliku kasu loomine ning kelle toimimine lähtub kolmest põhialusest: inimeste ning sotsiaalse või keskkonnakasu eelistamisest kasumile, kasumi valdavas osas reinvesteerimisest ühiskondliku väärtuse kasvatamisse ning demokraatlikust või kaasavast juhtimisest. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4i.

Sotsiaalmajanduse üksuse peamine eesmärk ei ole kasumi maksimeerimine, vaid ühiskondliku või keskkonnakasu loomine. Kasum võib olla vajalik organisatsiooni tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks, kuid seda kasutatakse valdavas osas organisatsiooni sotsiaalsete või keskkonnaalaste eesmärkide saavutamiseks. Samuti peab organisatsiooni juhtimine olema demokraatlik või kaasav. Tegemist on kumulatiivsete tunnustega, mistõttu peab sotsiaalmajanduse üksus vastama kõigile seaduses sätestatud põhimõtetele.

Jäätmete raamdirektiiv kasutab erinevates sätetes terminit „sotsiaalmajanduse üksus“ kui iseseisvat osalist, kellele on ette nähtud konkreetsed õigused ja kohustused. Nii on sotsiaalmajanduse üksusel tekstiilitoodete tootjavastutuse süsteemis osalemise õigus (art 22a lg 7 p f), tekstiilitoodete kogumissüsteemis osalemise õigus (art 22a lg 10), õigus hoida oma tekstiilitoodete kogumispunkte (art 22a lg 11), õigus jääda kogutud tekstiiltoodete valdajaks (art 22c lg 11), aruandluskohustus/sellest vabastus (art 22a lg 12/13) ning toidujäätmete vältimise meetmete raames toetuse ja koolitusvõimaluste saamise õigus (art 9a lg 1 p d).

Seetõttu peab Eesti õiguses olema võimalik määratleda, kes on nende normide adressaadid. Jäätmete raamdirektiiv ei seo sotsiaalmajanduse üksuse terminit ühe kindla organisatsioonivormiga, vaid lähtub üksuse tegevuse eesmärgist ja toimimispõhimõtetest. Ehk neid üksusi ühendavad seaduses sätestatud sisulised tunnused, mitte ühine õiguslik vorm. Jäätmete raamdirektiivi kohaselt hõlmab sotsiaalmajandus muu hulgas ühistuid, vastastikuse abi ühinguid, ühendusi, heategevusorganisatsioone, sihtasutusi, usuorganisatsioone ja sotsiaalseid ettevõtteid.

Eesti õiguskorras võivad sotsiaalmajanduse põhimõtete järgi tegutseda mittetulundusühingud, sihtasutused, tulundusühistud ning teatud juhtudel ka äriühingud. Samas puudub Eesti õiguses üldtermin, mis hõlmaks korraga kõiki selliseid organisatsioone, kes tegutsevad sotsiaalmajanduse põhimõtete järgi, kuid jäätmete raamdirektiiv annab just sellele isikute ringile konkreetsed õigused ja kohustused. Seetõttu on jäätmete raamdirektiivist tulenevate õiguste ja kohustuste adressaatide määratlemiseks vajalik kasutada ühist terminit „sotsiaalmajanduse üksus“.

Sotsiaalmajanduse üksuse termini kasutuselevõtuga ei looda uut eraõigusliku juriidilise või füüsilise isiku liiki, äriühingu vormi ega eraldiseisevat organisatsioonivormi Eesti õiguses. Tegemist on jäätmeseaduses kasutatava funktsionaalse terminiga, mis hõlmab erinevates õiguslikes vormides tegutsevaid eraõiguslikke juriidilisi või füüsilisi isikuid, kes vastavad JäätS § 10^6 sätestatud tunnustele. Sotsiaalmajanduse üksuse termin on üle võetud jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punktist 4i. Tegemist on definitsiooniga, mille kohaselt peab sotsiaalmajanduse üksus tegutsema kooskõlas kõigi seaduses sätestatud põhimõtetega. Seetõttu ei ole tegemist alternatiivsete ega soovituslike tunnustega.

Eelnõuga ei looda sotsiaalmajanduse üksuste jaoks eraldi registreerimise või muud riikliku tunnustamismenetlust. Ka jäätmete raamdirektiiv ei eelda sotsiaalmajanduse üksuste eelnevat riiklikku tunnustamist, vaid nende määratlemist sisuliste tunnuste alusel. Organisatsiooni vastavust JäätS § 10^6 sätestatud tunnustele hinnatakse vajaduse korral konkreetse õigusnormi kohaldamisel, näiteks juhul, kui organisatsioon soovib osaleda sotsiaalmajanduse üksusena tekstiilitoodete kogumissüsteemis või kasutada muid seadusest tulenevaid õigusi. Pelgalt organisatsiooni enesemääratlusest sotsiaalmajanduse üksusena ei piisa.

Vastavust saab hinnata organisatsiooni asutamisdokumentide, juhtimiskorralduse, tegevuse ja majandustegevust kajastavate dokumentide põhjal. Eelkõige võib vastavus tuleneda:
1. põhikirjast või muudest tegevusdokumentidest, millest nähtub organisatsiooni eesmärk, sealhulgas inimeste ning sotsiaalse või keskkonnakasu eelistamine kasumile;
2. majandusaasta aruandest ja tegevusaruandest, millest nähtub kasumi või ülejäägi kasutamine ning selle reinvesteerimine organisatsiooni sotsiaalsete või keskkonnaalaste eesmärkide saavutamiseks;
3. organisatsiooni juhtimiskorraldusest, sealhulgas liikmete või sidusrühmade kaasamise põhimõtetest, juhtorganite moodustamisest ja otsustusprotsessidest, mille alusel on võimalik hinnata demokraatliku või kaasava juhtimise põhimõtte järgimist.

Seega hinnatakse sotsiaalmajanduse üksuse tunnustele vastavust olemasolevate dokumentide ja organisatsiooni tegeliku tegevuse põhjal. Samas ei hinnata nendele tunnustele vastavust üksiku otsuse või ühe majandusaasta põhjal, vaid organisatsiooni tegevust ja toimimist tervikuna. Näiteks ei tähenda see automaatselt, et organisatsioon lakkab olemast sotsiaalmajanduse üksus üksnes põhjusel, et konkreetsel aastal ei tehtud täiendavaid investeeringuid keskkonnaalastesse eesmärkidesse. Oluline on, kas organisatsiooni tegevus tervikuna vastab seaduses sätestatud põhimõtetele, sealhulgas kasumit kasutatakse valdavalt sotsiaalsete või keskkonnaalaste eesmärkide saavutamiseks ning kas organisatsiooni juhtimine on oma olemuselt demokraatlik või kaasav.

Jäätmete raamdirektiivis kasutatud sotsiaalmajanduse ükskuse alla võivad Eestis kuuluda näiteks mittetulundusühingud (sh Uuskasutuskeskuse MTÜ, Eesti Punane Rist, Toidupank ja muud kogukondlikud MTÜ-d), sihtasutused, tulundusühistud ning teatud sotsiaalsed ettevõtted, keda ühendab inimeste ning sotsiaalse või keskkonnakasu eelistamine kasumile, kasumi valdavas osas reinvesteerimine ühiskondliku väärtuse loomisse ning demokraatlik või kaasav juhtimine. Sotsiaalmajanduse üksuseks võib olla ka kasumit teeniv äriühing. Näiteks võib

sotsiaalmajanduse üksuseks kvalifitseeruda tekstiiltoodete korduskasutusega tegelev äriühing, kelle põhieesmärk on sotsiaalse või keskkonnakasu loomine ja kes reinvesteerib valdava osa kasumist selle eesmärgi saavutamisse, tingimusel et täidetud on ka demokraatliku või kaasava juhtimise nõue. Seevastu äriühing, mille eesmärk on omanikele kasumi teenimine ja dividendide maksmine, ei kvalifitseeruks sotsiaalmajanduse üksuseks isegi siis, kui ta teeb aeg-ajalt heategevust või keskkonnaprojekte.

JäätSi § 10^7

Sätestatakse termin „tarbijale mõeldud müümata toode“. Säte viitab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2024/1781, millega kehtestatakse kestlike toodete ökodisaini nõuete sätestamise raamistik, muudetakse direktiivi (EL) 2020/1828 ja määrust (EL) 2023/1542 ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2009/125/EÜ (edaspidi *ökodisaini määrus*), toodud terminile „tarbijale mõeldud müümata toode“. Selle termini eesmärk on ühtlustada arusaam sellest, milliseid tooteid käsitatakse müümata jäänud tarbekaupadena, et tagada ühtne õigusraamistik nende käitlemiseks, sealhulgas neile kohaldatavate nõuete, piirangute ja võimaliku edasise kasutuse või käitlemise põhimõtete määramiseks.

Ökodisaini määruse artikli 2 punkti 37 kohaselt tähendab tarbijale mõeldud müümata toode sellist uut, kasutamata, tarbijale suunatud toodet, mida ei ole müüdud, sealhulgas tagastatud, kuid uuesti müümata jäänud toodet. Termin hõlmab seega tooteid, mis on tootja, turustaja või jaemüüja laos, müügipinnal või tagastusringis, kuid mis ei ole jõudnud lõpptarbijani. Samuti käsitletakse müümata tarbijatoodetena kaupu, mis on küll olnud müügiprotsessis, kuid mida ei ole ostetud või mille ost on tühistatud või kaup tagastatud ning mis seejärel ei ole uuesti müüdud.
Termini kasutamisega tagatakse, et valdkonna õiguslikud ja halduslikud nõuded oleks kooskõlas ELi õigusega ning menetlused, mis puudutavad müümata tarbijakaupade käitlemist (nt hävitamise keelud, ringlussevõtt, annetamine või muu jätkusuutlik käitlemine), lähtuksid üheselt mõistetavast terminist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4j.

JäätSi § 21 lõike 2 punkt 6 (kehtetuks tunnistamine)

Punkt 6 tunnistatakse kehtetuks. Senine üldkohustus (iga tegevuse juures võimalikult suures ulatuses vähendada toidujäätmete teket ning soodustada toidu annetamist ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamist, eelistades seda, et toit jääb inimeste toiduks, mitte ei saa söödaks, ning et seda ei töödelda ümber toiduks mittekasutatavaks tooteks) viiakse jäätmete raamdirektiivi loogikaga kooskõlas eraldi paragrahvi. Ka direktiivis on samasisuline kohustus üldiste jäätmetekke vältimise kohustuste juurest viidud eraldiseisvasse artiklisse.

JäätS §-d 22^7 ja 22^8 (uued paragrahvid)

JäätSi § 22^7

Kehtestatakse toidujäätmete tekke vähendamise ja vältimise üldised nõuded, et vähendada toidujäätmete teket Eestis ning võtta üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

Lõige 1 sisaldab varem JäätSi § 21 lõike 2 punktis 6 sisaldunud üldist kohustust, et iga tegevuse juures tuleb rakendada sobivaid toidujäätmete tekke vältimise võimalusi ning toidu annetamise ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamise meetmeid, et vältida ja vähendada toidujäätmete

teket kogu toidutarneahelas igal tegevusel toidu esmatootmisest kuni lõpptarbimiseni. Eesmärk on tegeleda toidujäätmete tekke vähendamisega kogu toidutarneahela ulatuses, lähtudes jäätmehierarhiast ja jäätmete raamdirektiivi põhimõtetest. Üldine kohustus puudutab kogu toidutarneahelat ja selles tegutsevaid osapooli.

Eraldi rõhutatakse sättes tarbimiseks kõlbliku toidu suunamist eelistatult annetamisse või muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamisse, enne kui kaaluda selle kasutamist loomasöödaks või toiduks mittekasutatavate materjalide tootmiseks või äraviskamist. Toit on kasvatatud ja toodetud inimestele tarbimiseks ning see on ka toidujäätmete vältimiseks keskkonna- ja sotsiaalmõjult kõige eelistatum lahendus. Kõige prioriteetsemad ja ka eelnõu kohaselt eelistatud on küll tegevused, mis aitavad esmajoones vältida ja vähendada toidu ülejääkide teket (näiteks parem planeerimine, täpsem tootmine jm), kuid kui ülejäägid siiski tekivad ja need on tarbimiseks ohutud, siis on oluline eelistada näiteks loomasöödaks suunamise või jäätmekäitluse asemel ohutu toidu annetamist ja muul viisil ümberjaotamist. Jäätmete raamdirektiiv eristab selgelt toidu kasutamist inimtarbimiseks näiteks loomadele söödaks suunamisest või muude toodete tootmiseks suunamisest. Seetõttu rõhutatakse ka eelnõukohases sõnastuses, et toidu ümberjaotamisel tuleb eelistada selle suunamist inimtarbimiseks. Kui toidu ülejääkide tekke vältimine pole võimalik ning üle jäänud söögikõlbliku toidu annetamine või muul viisil ümberjaotamine inimtarbimiseks samuti mitte, on järgmine eelistatud tegevus toidu loomasöödaks suunamine. Kui ka see pole võimalik, tekivad jäätmed ning need tuleks suunata võimalikult suures ulatuses ringlusesse.

Toidujäätmete tekke statistika[3] on näidanud, et suurim on toidujäätmete (sealhulgas välditavate toidujäätmete) teke kodumajapidamistes. Seetõttu on oluline, et toidujäätmete tekke vähendamise meetmed ka eelnevates toidutarneahela etappides võimaldaksid ja toetaksid toidujäätmete tekke vähendamist ka kodumajapidamistes ja mujal toidu tarbimisel. Näiteks on võimalik rakendada kogu toidutarneahelas meetmeid, mis toetavad kodumajapidamistes teadlikkuse kasvu, aitavad kujundada kestlikumaid tarbimisharjumusi ning hõlbustavad toiduraiskamise vältimist. Sealhulgas on oluline, et tarbijatel oleks parem ligipääs teabele, selgele märgistusele ning praktilistele juhistele, mis võimaldavad kodudes toitu paremini planeerida, säilitada ja kasutada. Kodumajapidamistele suunatud teavet ja soovitusi toidujäätmete tekke vähendamiseks leiab näiteks Keskkonnainvesteeringute Keskuse kodulehelt.[4]

Lõige 2 selgitab, et toidu annetamine ja toidu muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamine JäätSi tähenduses on tegevus, mille käigus muidu raisku minev tarbimiseks kõlblik toit suunatakse tasuta või sümboolse tasu eest inimestele. Samasisuline tähendus on toidu ümberjaotamisele antud Põllumajandus-ja Toiduameti koostatud juhendis „Toiduohutus annetamisel“[5] toidu ümberjagamise terminis ning Euroopa Komisjoni teatises „Toiduainete annetamist käsitlevad ELi suunised“[6]. Toidu ümberjaotamine võib hõlmata nii abivajajaid kui ka muid tarbijaid, kes ei ole abivajaja staatuses. Oluline on, et annetatud toitu ei suunataks

[3] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en.
[4] https://kik.ee/et/keskkonnateadlikkus/austatoitu.
[5] https://pta.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Toiduohutus%20annetamisel%20juhend%2012%202025.pdf.
[6] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025(01).

inimestele tarbimiseks turuhinnaga, siis ei ole tegemist enam annetatud toidu ümberjaotamisega, vaid müügiga. Eelnõu kohaselt võib sümboolne tasu võib hõlmata kulupõhist teenustasu (nt transport või jagamisega seotud otsesed kulud), mitte ärikasumit. Annetamine on üks võimalus, mille kaudu toimub toidu ümberjaotamine inimtarbimiseks. Seetõttu kasutatakse eelnõus sõnastust „toidu annetamine ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamine“, et hõlmata nii annetamise vormis toimuvat üleandmist kui ka muid võimalikke lahendusi, mille kaudu tarbimiseks kõlblik toit jõuab inimesteni raisku minemise asemel.

Lõige 3 sätestab, et teatud toidukäitlejad on kohustatud jälgima oma tegevuses tegevuskoha (ehk toidukäitlemisettevõte Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002 artikli 3 lõike 2 tähenduses) põhiselt kalendriaasta jooksul tekkivate toidujäätmete ja annetatud toidu koguseid. Toidukäitlejat käsitatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002 artikli 3 lõike 3 tähenduses ehk füüsiline või juriidiline isik, kelle ülesanne on tagada toidualaste õigusnormide nõuete täitmine tema kontrollitavas toidukäitlemisettevõttes. Toidujäätmete arvestus peab võtma arvesse toidujäätmeid kõigis ettevõtja asjakohastes tegevusvaldkondades, kus toitu käideldakse. Tegevuskoha põhine arvestuse pidamine on oluline selleks, et ettevõtja saaks ülevaate, kui palju tema tegevuses tervikuna toidujäätmeid tekib. Kui on mitu tegevuskohta ja valida arvestuse pidamiseks näiteks vaid üks tegevuskoht, ei ole võimalik terviklikult hinnata, mis on võimalused toidujäätmete tekke vähendamiseks.

Kohustus toidujäätmete tekke üle arvestust pidada on edaspidi suurematel toidukäitlejatel jae- ja hulgikaubanduse sektoris, toidutööstuses ning toitlustuses. Jaekaubanduse sektoris puudutab kohustus neid toidu jaemüügiga tegelevaid ettevõtjaid, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük (EMTAK koodid[7] 4721 kuni 4727 ja nende alamkoodid, välja arvatud 4726, ning 47111) ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukaupluse müügipind suurusega vähemalt 400 m^2. Kohustus hõlmab peamiselt Eestis tegutsevaid suuremaid ja võimekamaid jaekette ja tarbijate ühistuid, keda on kokku hinnanguliselt 25–30, ning kõiki nende kaupluseid. Hinnangu aluseks on avalikult kättesaadavad andmed Eestis tegutsevate jaekettide ja nende kaupluste võrgustiku kohta, samuti sektoriorganisatsioonide andmed. Nende hulka kuuluvad muu hulgas Coop Eesti piirkondlikud tarbijate ühistud (18), Selver, Rimi, Maxima, OG Elektra, Lidl, RR Lektus jt. Nendele ettevõtjatele kuulub Eestis enam kui 700 toidukauplust. Kohustatud isikute arv võib ajas muutuda sõltuvalt turuosaliste struktuurist, uute jaekettide turule sisenemisest, ettevõtjate ühendamisest jne. Kohustuse alt jäävad välja sellised ettevõtjad, kellel on näiteks vaid väikesed maapiirkondade poed või pisipoed, kioskid, pimepoed (komplekteerimiskeskus, kust väljastatakse kullerrakenduste kaudu ostetud toidukaupu), tanklapoed, aga ka näiteks ehitus- ja elektroonikakauplused, kus müüakse muude kaupade hulgas toitu. Viimaste põhitegevusalaks ei ole toidu jaemüük. Praktikas kasvavad toidujäätmete kogused ning potentsiaalsed annetatava toidu kogused koos kaupluse müügipinna, sortimendi suuruse ning müügituluga. 400 m² müügipinna lävendi valikul on arvestatud nii teiste riikide praktikaid kui ka Eesti turu eripära. Tegemist on lävendiga, mida kasutatakse ka muudes jäätmevaldkonna kohustustes Eestis. Eesmärk on suunata kohustused eelkõige nendele ettevõtjatele, kelle

[7] https://ariregister.rik.ee/est/emtak_search.

tegevusmaht ja mõju toidujäätmete tekkele on suurem, vältides samal ajal ebaproportsionaalse halduskoormuse tekitamist väiksematele jaekettidele ja kauplustele.

Eelnõu ettevalmistamise käigus toimunud aruteludel kaupade jaekaubanduse sektori esindajatega toodi samuti välja, et alla 400 m² müügipinnaga kauplused on valdavalt väiksemad kauplused ning suurem osa toidukaupade jaemüügist toimub suuremates kauplustes. Seetõttu võimaldab 400 m² lävend hõlmata suure osa sektori tegevusest ja võimalikust toidujäätmete tekkest, jättes samas välja väiksemad ettevõtjad, kellel suuremaid poode üldse pole.

Samuti peavad arvestust pidama toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtjad, kelle põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük (EMTAK koodid 4631 kuni 4639 ja nende alamkoodid, välja arvatud 4635) ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas viis miljonit eurot. Selliseid hulgikauplejaid oli 2024. aasta müügitulu andmete põhjal Eestis 89. Kohustuse alla ei kuulu vahendusteenuse osutajad ehk sellised hulgifirmad, kes ei käitle ise füüsiliselt toidukaupa, vaid vahendavad müügitehinguid ning kelle kaup liigub otse tootjalt või ladustajalt kliendile näiteks logistikaettevõtte kaudu. Nende hulgimüügiga tegelevate ettevõtjate põhitegevusala on hulgimüük vahendustasu või lepingute alusel (näiteks EMTAK kood 4617).

Lisaks on arvestuse pidamise kohustus ette nähtud toidutööstuses ehk toidu töötlemisega tegelevatele ettevõtjatele (EMTAK koodid 101 kuni 108 ja nende alamkoodid), kelle eelmise majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 110 ettevõtjat), ning toitlustuses tegutsevatele ettevõtjatele (EMTAK koodid 561 ja 562 ja nende alamkoodid), kelle eelmise majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot (55 ettevõtjat). Eesmärk on hõlmata eelkõige ettevõtjad, kelle tegevusmaht ja seeläbi ka eeldatavalt toidujäätmete kogused on suuremad ja märkimisväärsema mõjuga.

Toidujäätmete tekkekoguste üle arvestuse pidamine on vajalik selleks, et ettevõtjatel tekiks ülevaade, milliseid toidujäätmeid, kui palju ja millistes toidukäitlemise etappides tekib. Omades ülevaadet tekkivatest toidujäätmetest, on võimalik otsustada, millised meetmed on kõige asjakohasemad toidujäätmete tekke vähendamiseks. Näiteks kui toitlustuses tegutsev ettevõtja ei tea, kas enim toidujäätmeid tekib toidu valmistamisel köögis, toidu serveerimisel või klientide taldrikutele alles jäänust, ei ole võimalik sihitud tegevusi kavandada. Samuti on ettevõtjal oluline mõista, milline osa toidujäätmetest on välditav ning milline mitte (näiteks toidu valmistamisel tekkivad köögiviljade koored ei pruugi olla välditavad, kuid klientide taldrikutele toidu alles jäämine võib olla välditav).

Eesti ettevõtjatel on juba kasutusel erinevaid lähenemisi selleks, et oma toidujäätmete tekkekoguseid jälgida. Kaubanduses on praegu üldiselt olemas andmed, kui suure osa maha kantud kaubast moodustasid jäätmed, sealhulgas biojäätmed, mis enamasti on toidujäätmed, ning kui suure osa annetatud toit. Olemas on ka tasuta veebilahendusi, et toidujäätmete koguseid jälgida. Näiteks Läti Vidzeme piirkonnas on Interregi projekti käigus välja töötatud toitlustusettevõtetele tasuta toidujäätmete vähendamise lahendus Ce4Re, mis võimaldab toidujäätmete teket jälgida.[8] Sama rakendust on võimalik kasutada ka Eesti ettevõtetel.

[8] https://zerofoodwaste.vidzeme.lv/.

Annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamine aitab teha annetamise ka ettevõtjale endale nähtavamaks ja mõõdetavaks osaks tegevusest. Annetatud toidu koguste ülevaade annab ettevõtjale ülevaate, kui tõhusalt järgitakse nii-öelda toidujäätmete hierarhiat ja põhimõtet, et tuleb soodustada toidu annetamist ja muul viisil ümberjaotamist, eelistades et toit jääb inimeste toiduks, seda ei kasutata söödaks ega töödelda muudeks toodeteks, mida toiduks ei kasutata.

Lõige 4 täpsustab, et toidukäitlejal on võimalik arvestuse pidamise meetod valida ise, arvestades oma tegevuse eripära. Arvestus võib põhineda otsesel mõõtmisel või põhjendatud hinnangul. Põhjendatud hinnangu puhul saab toidujäätmete koguse arvutada olemasolevate andmete põhjal, kasutades näiteks perioodiliste mõõtmiste alusel tuletatud koefitsiente, mahu teisendamist massiks või muid ettevõtja tegevust iseloomustavaid ja sellega sobivaid näitajaid. Kasutatud meetod ja hinnangu aluseks olevad andmed dokumenteeritakse viisil, mis võimaldab koguseid kontrollida ning eri perioodide andmeid võrrelda. Selleks kirjeldab ettevõtja näiteks ettevõttesiseses juhendis või muus dokumendis arvestuseks kasutatavaid lähteandmeid, arvutusmeetodit ning vajaduse korral kasutatavaid koefitsiente ja eeldusi. Eraldi dokumendi koostamine ei ole nõutav, kui vastav teave on muul viisil dokumenteeritud ja vajadusel kontrollitav.

Toidujäätmetena käsitletakse kehtiva jäätmeseaduse § 5^2 kohaselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (EÜT L 31, 01.02.2002, lk 1–24), artiklis 2 määratletud toitu, mis on muutunud jäätmeteks. Viidatud määruses tähendab mõiste „toit" töödeldud, osaliselt töödeldud või töötlemata ainet või toodet, mis on mõeldud inimestele tarvitamiseks või mille puhul põhjendatult eeldatakse, et seda tarvitavad inimesed. Mõistega „toit" hõlmatakse joogid, närimiskumm ja muud ained, kaasa arvatud vesi, mis on tahtlikult lülitatud toidu koostisesse tootmise, valmistamise või töötlemise ajal. Mõiste hõlmab vett, mis on võetud pärast vastavalt direktiivi 98/83/EÜ artiklis 6 nimetatud kohta, kus määratakse nõuetele vastavus, piiramata 80/778/EMÜ ja 98/83/EÜ nõuete kohaldamist. Mõiste „toit" alla ei kuulu sööt, välja arvatud juhul, kui need on ette valmistatud turuleviimiseks inimtoiduna, taimed enne saagikoristust, ravimid, kosmeetikatooted, tubakas ja tubakatooted, narkootilised ja psühhotroopsed ained, jääkprodukdid ja saasteained, meditsiiniseadmed. Seega kuuluvad toidujäätmete hulka kogu jäätmeteks muutunud toit, sisaldades ka mittesöödavaid osasid. Kliimaministeeriumil on plaanis koostada ka juhendavaid materjale seoses toidujäätmete üle arvestuse pidamisega. Toidujäätmete mõõtmine riiklikul tasandil toimub komisjoni delegeeritud otsuse (EL) 2019/1597 alusel ning see otsus aitab selgitada toidujäätmete käsitlust ka ettevõtjatele. Kuivõrd ettevõtjatele ei kehtestata kohustuslikku arvestuse pidamise meetodit, on arvestuse pidamise kohta järelevalves võimalik kontrollida eelkõige, kas ettevõtja peab arvestust toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste üle ning kas arvestuse aluseks olevad andmed ja kasutatud meetod võimaldavad koguste kujunemist kontrollida.

Lõige 5 täpsustab, et JäätSis toidukäitlejatele ette nähtud kohustused (toidujäätmete tekke üle arvestuse pidamine ja toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava koostamine ning annetamise koostöölepingute ettepanekud) ei laiene sellistele toidukäitlejatele, kelle põhitegevusala on

seotud alkoholiga alkoholiseaduse § 2 lõike 1 tähenduses ehk piirituse ja alkohoolsete jookidega. See tähendab, et kui ettevõtja tegeleb põhitegevusalana näiteks alkohoolsete jookide tootmise või alkohoolsete jookide jae- või hulgimüügiga, ei laiene talle JäätS § 22^7 ja §22^8 kohustused. Samuti on erand tehtud ettevõtjatele, kelle põhitegevusala on jookide serveerimine, näiteks baarid, olenemata sellest, kas tegelikult baaris pakutakse jookide kõrvale vähesel määral näiteks suupisteid. Erand ettevõtjatele, kelle põhitegevusala on seotud alkoholiga, ei tekita olukorda, kus olulises mahus toidu töötlemise, müügi või toitlustamisega tegelevad ettevõtjad kohustuste alt välja jäävad. Alkohoolsete jookide tootmisega (EMTAK koodid 1101-1105) tegelevaid ettevõtjaid on e-äriregistri andmetel registrisse kantud 110, kuid kõik ei ole üle kahe miljoni eurose aastase müügituluga. Alkohoolsete jookide hulgimüügiga (EMTAK kood 46341) tegelevaid ettevõtjaid on e-äriregistri andmetel registrisse kantud 196, kuid 2024. aasta müügitulu andmete põhjal oli üle viie miljoni eurose müügituluga neist 15 ettevõtjat. Jookide serveerimisega tegelevaid ettevõtjaid (EMTAK kood 56301) on e-äriregistri andmetel registrisse kantud 439, kuid 2024. aasta müügitulu andmete põhjal oli neist üle kahe miljoni eurose müügituluga 2 ettevõtjat. Erand võimaldab keskenduda neile ettevõtjatele, kelle tegevuses on toidujäätmete teke märkimisväärsem.

Lõige 6 lisab, et toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste andmeid tuleb säilitada vähemalt kolm aastat alates toidukäitlemise toimumise aasta lõpust. Vähemalt kolme aasta jooksul andmete säilitamise kohustus on valitud selleks, et võimaldada suundumuse jälgimist. Mitmeaastane andmestik aitab hinnata tegevuse järjepidevust ja tuvastada arengusuundi, mis ei avaldu lühiajaliselt (näiteks võivad mõjutada toidujäätmete teket ka töötajate käitumisharjumused, mis ei pruugi muutuda kiiresti). Toidujäätmete tekkekoguste aruandluskohustust toidukäitlejatele ei looda, kuid järelevalveasutusel on õigus küsida andmeid toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste kohta.

Lõige 7 näeb ette § 22^7 lõikes 3 nimetatud jaemüügiga tegelevale ettevõtjale kohustuse avaldada oma veebilehel, kui suure osa moodustavad maha kantud toidu kogustest annetatud toidu kogused. Maha kantud toidu koguste hulgast tuleb välja jätta maha kantud alkoholi kogused, kuna see ei ole annetatav kaup. Kui ettevõtja avaldab osakaalu selliselt, et maha kantud toidu kogused hõlmavad ka alkoholi, võib annetamise osakaal väiksem olla. Muud kaubad, näiteks tööstuskaubad, ei kuulu samuti toidu hulka. Andmed avalikustatakse eelneva kalendriaasta kohta ning hiljemalt 31. jaanuariks. Kuigi arvestuse pidamise kohustus on laiem, on andmete avalikustamise kohustus piiratud jaekaubanduses tegutsevate ettevõtjatega. See lähtub proportsionaalsuse põhimõttest, keskendudes toidutarneahela etapile, kus toidujäätmete tekkemaht ja toidu annetamise potentsiaal on suurim. Nimetatud sektoris avaldab läbipaistvus otsesemat mõju ettevõtjate käitumisele ning võimaldab ka avalikkusel ja sidusrühmadel hinnata annetamise ulatust. Näiteks hulgimüügi tasandil on mõju kaudsem ning sektori halvem avalik nähtavus vähendab andmete avalikustamise meetme tõhusust, mistõttu ei ole kohustuse laiendamine sellele sektorile vajalik ega proportsionaalne. Ka toidutööstuses on olukord erinev ja sama näitaja võib sama anda erinevate ettevõtjate kohta eksitava või raskesti võrreldava tulemuse, kuna tegutsetakse erinevates valdkondades. Uue toidujäätmete uuringu tulemused kinnitavad, et toidutööstuses moodustab raisatud toit vaid suhteliselt väikese osa kogu tekkivast toidujäätmete voost, mistõttu ei ole annetamise osakaalu avalikustamine selles sektoris sama sisukas mõõdik kui jaekaubanduses. Kuivõrd arvestuse pidamise kohustus rakendub 2028.

aasta 1. jaanuarist, on võimalik 2028. aasta kohta avalikustada andmed 2029. aasta 31. jaanuariks, kui toidukäitlejad ei ole samu andmeid juba varem kogunud. Kui arvestuse pidamine annetatud toidu koguste üle on toimunud juba varem, on võimalik vabatahtlikult avalikustada andmeid juba varem.

Põhiseaduspärasuse analüüs

Lõige 7 sätestab sama paragrahvi lõike 3 punktis 1 nimetatud jaemüügiga tegelevale ettevõtjale kohustuse avalikustada oma veebilehel kord aastas eelneval kalendriaastal annetatud toidu koguse osakaal maha kantud toidu massist, jättes arvestusest välja alkoholi.

Kohustus riivab põhiseaduse §-st 31 tulenevat ettevõtlusvabadust, kuna piirab ettevõtja otsustusvabadust oma tegevust puudutava teabe avaldamisel ning toob kaasa avaldamisega seotud halduskoormuse. See ei tähenda automaatselt õigustamata riivet. Selliselt piiritletud kohustus aitab edendada annetamisalast koostööd ja vältida toidujäätmete teket, mis kaalub üles avaldamisega kaasneva lisakoormuse.

Avalikustamiskohustuse eesmärk on vältida jaekaubanduses tekkiva tarbimiseks kõlbliku realiseerimata toidu muutumist jäätmeteks, soodustades selle õigeaegset annetamist. Teabe avalik kättesaadavus toetab annetamisalase koostöö tekkimist ja kogemuste vahetamist, mille kaudu saavad ettevõtjad muuta oma seniseid tegutsemisviise ning parandada toidu annetamise ja ümberjaotamise korraldust. Eelnõukohase JäätS § 22^8 lõike 1 kohaselt peavad jaekaubandusega tegelevad ettevõtjad tegema toidu ümberjaotamise organisatsioonile ettepaneku annetamise koostöölepingu sõlmimiseks enne annetatud toidu osakaalu avalikustamise kohustuse rakendumist. Avalikustatud andmed annavad toidu ümberjaotamise organisatsioonidele täiendavat teavet ettevõtjate annetamistegevuse kohta ning võimaldavad hinnata olemasoleva koostöö toimivust ja arendamise võimalusi. Samuti võivad andmed olla aluseks uute koostöösuhete algatamiseks ning olemasoleva koostöö tõhustamiseks, kuna ka toidu ümberjaotamise organisatsioonidel endal on võimalik pöörduda nii oma lepingupartnerite kui ka teiste ettevõtjate poole koostöö pakkumiseks ise, võttes aluseks avalikustatud andmed.

Ettevõtjapõhiste annetamisandmete avalikustamine on riigisiseselt valitud meede, mis aitab täita direktiivi 2008/98/EÜ artikli 9a lõike 1 punktides a–c sätestatud liikmesriikide kohustust edendada toidutarneahela osaliste käitumisharjumuste muutmist, koostööd ning toidu annetamist ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamist. Samuti toetab meede direktiivi artikli 9a lõike 4 punktis b sätestatud eesmärki vähendada 31. detsembriks 2030 jaemüügis ja muus turustamises, restoranides ja toitlustusteenuste osutamisel ning kodumajapidamistes tekkivaid toidujäätmeid riigi tasandil kokku 30% elaniku kohta võrreldes aastate 2021–2023 keskmisega.

Meetme väljatöötamisel on arvestatud jäätmete raamdirektiivi muutva direktiivi (EL) 2025/1892 põhjenduspunktiga 1, mille kohaselt on igat liiki jäätmete tekke vältimine ja nende käitlemine ülioluline vahend keskkonna ja inimeste tervise kaitsmiseks. Direktiivi põhjenduspunkti 2 kohaselt on toidusektor kõige ressursimahukam sektor, mis tekitab märkimisväärset negatiivset keskkonna välismõju. Toidusektoris ei järgita täielikult

jäätmekäitluse aluspõhimõtteid, et eelistada tuleb jäätmetekke vältimist ning seejärel korduskasutamiseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Direktiivi põhjenduspunkt 5 seob liikmesriikide meetmed toidujäätmete tekke vältimiseks ja vähendamiseks ÜRO kestliku arengu eesmärgi 12.3 saavutamisega. Selle eesmärk on vähendada 2030. aastaks toidujäätmete teket jaemüügi ning tarbijate tasandil poole võrra ühe elaniku kohta ja vähendada toidukadu kogu toidutarneahelas. Direktiivi põhjenduspunktides 9 ja 10 rõhutatakse, et teadlikkuse suurendamise kõrval on vaja meetmeid, mis aitavad muuta käitumisharjumusi.

Meetme eesmärk on seega seotud keskkonnakaitse, loodusvarade säästliku kasutamise, jäätmehierarhia rakendamise ning Euroopa Liidu ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide täitmisega. PS §-st 31 tulenev ettevõtlusvabadus on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus. Lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõiguste piiramiseks piisab igast mõistlikust põhjusest, mis ei ole põhiseadusega keelatud.[9] Keskkonnakaitse ja loodusvarade säästlik kasutamine on ettevõtlusvabaduse piiramise legitiimsed eesmärgid, mis seonduvad põhiseaduse §-dega 5 ja 53.

Sobivus. Üldsuse juurdepääs annetatud toidu osakaalu käsitlevale teabele aitab vältida ja vähendada toidujäätmete teket, soodustades annetamisalast koostööd ja kogemuste vahetamist ning nende kaudu annetamise ja ümberjaotamise korralduse parandamist.

Toidu raiskamise ja söömiskõlbliku müümata toidu annetamise küsimus on pälvinud avalikkuses ning toidujäätmete vähendamisega tegelevate organisatsioonide hulgas korduvalt tähelepanu. Avaldatud käsitlused on osutanud, et osa toidust, mida oleks võimalik toidu ümberjaotamise kaudu inimtarbimisse suunata, jõuab jätkuvalt jäätmekäitlusse või muusse kasutusse, kuigi toidu annetamiseks on olemas toimivad lahendused.[10] Annetamisandmete avalikustamise vajadust on väljendanud ka Eesti Toidupanga varasem partnerlussuhete koordinaator ja Euroopa Kliimapakti saadik Katarina Papp, kelle hinnangul võimaldab kavandatav avalikustamiskohustus hinnata, kas ettevõtja on korraldanud oma tegevuse nii, et võimalikult suur osa maha kantud söömiskõlblikust toidust jõuab inimesteni, mitte ei muutu jäätmeteks.[11]

See osutab praktikas olemasolevale teabevajadusele muuta toidu annetamine nähtavaks. Annetamise kohta avaldataval teabel on praktiline kasutusväärtus toidu ümberjaotamisega tegelevate organisatsioonide jaoks. Avaldatud andmed annavad toidu ümberjaotamise organisatsioonidele aluse pöörduda ettevõtjate poole, et selgitada välja annetamise suurendamise võimalused ja pakkuda selleks koostööd. Samuti aitavad avaldatud tulemused suunata teisi ettevõtjaid ja toidu ümberjaotamise organisatsioone uurima, millise töökorraldusega on õnnestunud annetamise osakaalu suurendada, ning hindama nende lahenduste kasutamise võimalusi oma tegevuses. Avalik juurdepääs teabele toetab ka neid osalisi, kes turule sisenevad ning koostööd ja valikuid jäätmetekke vähendamisel alles kujundavad.

[9] Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 31. jaanuari 2012. a otsus asjas nr 3-4-1-24-11, p 81

[10] Arvamusfestivalil arutletakse, miks jõuab ohutu toit endiselt prügikasti - Lõunaeestlane; Katarina Papp: toidu annetamine võiks muutuda tavapäraseks praktikaks | Arvamus | ERR; Suurem osa Toidupanka sobivast kaubast lõpetab prügikastis või loomade ees | Keskkond | ERR

[11] Katarina Papp: toidu annetamine võiks muutuda tavapäraseks praktikaks | Arvamus | ERR

Vajalikkus. Avalikustamise vajalikkuse hindamisel tuleb arvestada, kas vähem piiravad meetmed võimaldaksid vähemalt sama tõhusalt leida uusi annetamisalaseid koostööpartnereid ja vahetada kogemusi, et parandada annetamise korraldust ning vältida toidujäätmete teket.

Ettevõttesisene arvestus ja tegevuskava toetavad ettevõtja tegevuse parandamist ning annetamislepingu ettepaneku tegemise kohustus koostöösuhte loomist. Need kohustused ei taga aga annetamise tulemuste kättesaadavust väljaspoole. Avalikustamine võimaldab ka teistel ettevõtjatel ja organisatsioonidel tutvuda tulemustega eraldi päringuteta ning kasutada neid lähtekohana koostöö pakkumiseks või annetamisel kasutatud lahenduste uurimiseks.

Vabatahtlik andmete avalikustamine piiraks ettevõtlusvabadust vähem, kuid avaldamine võib jääda väheväärtuslikuks ja raskesti jälgitavaks, kui seda tehakse valikuliselt ja ebaregulaarselt. Kui avalikustamine asendada andmete kättesaadavaks tegemisega huvitatud isiku taotluse alusel, sõltuks teabe saamine tema eelnevast pöördumisest. Huvitatud isik peaks esmalt välja selgitama turul tegutsevad ettevõtjad ning küsima neilt annetamisandmeid, teadmata, milliste ettevõtjate tulemused võiksid pakkuda alust koostööks või kogemuste vahetamiseks. Sobivate partnerite leidmine võib seetõttu eeldada arvukaid päringuid. See suurendab teabe hankimise ja väljastamise koormust ning võib jätta osa koostöövõimalusi märkamata. Avalikustamine võimaldab annetamise tulemustega tutvuda enne ettevõtjate poole pöördumist ning teha nende põhjal sihipärasemaid koostööettepanekuid.

Üksnes pädevale asutusele andmete esitamine võimaldaks asutusel annetamise tulemusi jälgida, kuid ei tagaks nende kättesaadavust väljaspoole. Selleks peaks asutus korraldama eraldi juurdepääsu või vahendama teavet. Kui andmete saamine eeldaks ettevõtjapõhist taotlust, tekiksid samad takistused nagu otse ettevõtjalt teabe küsimisel: huvitatud isikul tuleks valida ettevõtjad, kelle kohta andmeid küsida, teadmata nende annetamise tulemusi. Lisaks kaasneks andmete esitamise, andmete väljanõudmise kui ka andmete juurdepääsu korraldamise koormus.

Avalikustamiskohustus tagab kõigi kohustusega hõlmatud ettevõtjate tulemuste regulaarse kättesaadavuse ilma eraldi päringute või vahenduseta. Huvitatud isik ei pea seega enne andmetega tutvumist teadma, millise ettevõtjaga võiks koostööd arendada või kelle kogemustest õppida. Avalikud tulemused annavad selle valiku tegemiseks lähtekoha ning aitavad leida koostöövõimalusi ka väljaspool senist kontaktide ringi. Nii vähendab avalikustamine teabelünki ja juurdepääsu takistusi, mille tõttu annetamise parandamise võimalused jäävad kasutamata, sest võimalikud koostööpartnerid ei oska üksteise poole pöörduda.

Meede on mõõdukas. Kohustus ei laiene kõigile toidukäitlejatele ega kõigile jaemüügiettevõtjatele. Avalikustamiskohustus kohaldub üksnes § 22^7 lõike 3 punktis 1 nimetatud jaemüügiettevõtjatele, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks vähemalt 400 m² müügipinnaga füüsiline toidukauplus (müügipinna lävendi põhjendused on esitatud lg 3 p 1 selgitustes).

Kohustuse suunamisel jaemüüjatele on arvestatud nende rolli toidutarneahelas. Jaemüügis tekib müümata toit vahetult enne lõpptarbijale müümist ning jaemüügiettevõtjal on võimalik mõjutada, kas toit müüakse, annetatakse või suunatakse jäätmekäitlusse. Sama näitaja ei oleks täielikult samal viisil rakendatav toidutarneahela teistes etappides. Toidutööstuses võib oluline osa maha kantud toidust tekkida tootmisprotsessis ning olla seotud toiduohutuse, kvaliteedinõuete või muude asjaoludega, mille tõttu ei ole toit inimtarbimiseks sobiv. Toitlustuses tekib oluline osa raisku läinud toidust tarbimise etapis, sealhulgas taldrikujääkidena, mida ei saa annetada. Hulgikaubanduses võivad annetamise võimalusi piirata suured partiid, ladustamis- ja veotingimused ning vastuvõtjate suutlikkus toit õigel ajal vastu võtta.

Avalikustamisele kuulub üksnes annetatud toidu osakaal ettevõtja maha kantud toidu massist. Avaldada ei tule näitaja arvutamise aluseks olevaid absoluutkoguseid, üksiktehinguid, müügitulu, hindu, lepingutingimusi, tarnijate ega klientide andmeid või tooterühmapõhist teavet.

Avalikustamiskohustus ise ei kehtesta minimaalset annetamise osakaalu ega määra ettevõtjale konkreetset annetamisviisi või koostööpartnerit. Ettevõtja otsustab jätkuvalt ise annetamise korralduse.
Avalikustamise lisakoormus seisneb arvestusandmete põhjal koondnäitaja arvutamises ja kontrollimises ning selle veebilehel avaldamises ja vajaduse korral parandamises. Avaldamine üks kord aastas piirab nende toimingute sagedust ning näitaja arvutatakse arvestuse pidamise kohustuse alusel juba kogutavatest andmetest.

Arvestades avalikustatava teabe ja kohustatud isikute ringi piiratust, avaldamist üks kord aastas ja olemasoleva arvestuse kasutamist, ei ole avalikustamisega kaasnev lisakoormus ega ettevõtja teabe avaldamise üle otsustamise õiguse piirang ülemäärane võrreldes meetme eeldatava kasuga annetamise edendamisel ja toidujäätmete tekke vältimisel. Eeltoodust tulenevalt on kavandatav meede proportsionaalne ja ettevõtlusvabaduse piirang põhiseadusega kooskõlas.

Lõige 8 täpsustab, et annetamise osakaalu andmete avalikustamise kohustus loetakse täidetuks ka juhul, kui andmed avalikustatakse ettevõtja enda või tema emaettevõtja eelneva kalendriaasta kestlikkus- või keskkonnaaruandes (näiteks konsolideeritud kestlikkusaruandes vastavalt Euroopa kestlikkusaruandluse standardile või keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteemi EMAS aruandes) ettevõtja kohta eraldi. Sellisel juhul tuleb siiski tagada, et ettevõtja veebilehel oleks olemas viide aruandele avalikustamise tähtajaks ehk 31. jaanuariks.

Lõige 9 määratleb, mida käsitletakse JäätS mõistes maha kantud toiduna. Maha kantud toit JäätS tähenduses on algselt inimtarbimiseks ette nähtud toit, mis on ettevõtja arvestuses müügist või kasutusest kõrvaldatud, sealhulgas annetamiseks üle antud või inimtarbimiseks kõlbmatuks muutunud toit. Praktikas peavad toidukäitlejad enamasti juba arvestust maha kantud kauba üle, sealhulgas on olemas andmed maha kantud toidust. Toit on töödeldud, osaliselt töödeldud või töötlemata aine või toode, mis on mõeldud inimestele tarvitamiseks või mille puhul põhjendatult eeldatakse, et seda tarvitavad inimesed.

Lõike 10 kohaselt peavad samad toidukäitlejad, kellel on kohustus toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste üle arvestust pidada ning kellel on potentsiaalselt märkimisväärsem toidujäätmete teke, koostama, pidama ja rakendama ka toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Kava koostamisel tuleks arvesse võtta toidujäätmete ja annetatud toidu koguste kohta kogutud andmeid. See tegevuskava võib olla muu tegevuskava või kvaliteedi-, keskkonna- või arengudokumendi osa, sealhulgas osa toidukäitleja enesekontrolliplaanist, kuid võib ka olla kehtestatud eraldi dokumendiga. Paljudel toidukäitlejatel on see juba olemas ning eesmärgid toidujäätmete tekke vähendamiseks kehtestatud. Tegevuskava pidamise ja rakendamise kohustus on süsteemne ja järjepidev, seega ei ole tegemist ühekordse tegevusega. Tegevuskava koostamise eesmärk ei ole kehtestada ettevõtjatele uusi toidujäätmete vähendamise meetmeid, vaid koondada olemasolevad ja kavandatavad tegevused terviklikuks juhtimisvahendiks. Paljud ettevõtjad rakendavad juba täna erinevaid toidujäätmete vältimise meetmeid ning tegevuskava võimaldab hinnata nende meetmete tulemuslikkust, seostada need ettevõtja eesmärkidega ning toetada andmepõhist juhtimist. Kliimaministeerium plaanib koostada juhendi selle kohta, mida ja kuidas tuleks tegevuskavas käsitleda.

Kui toidujäätmete koguste ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamise kohustus käib iga tegevuskoha kohta (näiteks jaemüügi puhul kaupluse kohta) eraldi, siis toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava võib olla ettevõtja ehk toidukäitleja kohta üks. See aga ei takista tegemast ka tegevuskavasid tegevuskohtade järgi ehk ettevõtja kohta mitu.

Lõige 11 täpsustab, et lõikes 10 nimetatud tegevuskava koostamisel võetakse arvesse arvestuse pidamise käigus kogutud andmeid. Samuti loetletakse, mida tegevuskava sisaldama peab. Tegevuskava peab sisaldama vähemalt ülevaadet toidujäätmete ja asjakohasel juhul (ehk kui annetamine toimub) annetatud toidu kogustest ning peamistest toidujäätmete tekkekohtadest ja -põhjustest ettevõtja tegevuses. Kui ettevõtja plaanib tegevuskava avalikustada näiteks oma kodulehel, võib tekkekoguste info olla ka üldistatumal kujul. Tegevuskava avalikustamist eelnõu ette ei näe. Samuti peab tegevuskava sisaldama eesmärke ja põhimõtteid toidujäätmete tekke vähendamiseks ja vältimiseks. Eesmärgid ja põhimõtted valib ettevõtja ise, kuid need võivad asjakohasel juhul sisaldada muu hulgas eesmärke ja põhimõtteid töötajate ja tarbijate teadlikkuse suurendamiseks, töötajate koolitamiseks, tehnoloogiliste lahenduste rakendamiseks ning toidu annetamiseks või muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamiseks. Valitud eesmärkide ja põhimõtete saavutamiseks kavandatavad tegevused tuleb samuti tegevuskavas kirjeldada. Samuti peab tegevuskava sisaldama meetmete rakendamise eest vastutajat või vastutajaid ning tegevuskava ajakohastamise korda.

Selline tegevuskava on suurematel toidukäitlejatel olemas, näiteks kestlikkuse strateegia osana, kuid ei pruugi sisaldada sedavõrd põhjalikke eesmärke ja põhimõtteid. Eraldi väljatoodud töötajate teadlikkuse suurendamise ja koolitamise eesmärgid ja põhimõtted võivad olla olulised selleks, et töötajad teaksid, miks ja kuidas tegevuses tõhusalt toidujäätmete teket vähendada. Tarbijate teadlikkuse parandamine võib olla asjakohane, kuna sageli on toidukäitlejatel võimalik jagatava teabega vähendada toiduraiskamist ka tarbimise tasandil. Tehnoloogilised lahendused toidujäätmete tekke vältimiseks võivad olla ettevõtjatel erinevad ja on sageli ka kasutusele võetud (näiteks planeerimissüsteemide, digitaalse EatB4 toiduannetamise platvormi kasutuselevõtt, et vähendada toiduannetamisega seotud halduskoormust ja paberimajandust,

aga ka toidujäätmete üle arvestuse pidamise lahendused, näiteks Ce4Re). Kui ettevõtja tegevuses on võimalik toitu annetada ja muul viisil inimtarbimiseks ümber jaotada, et ei tekiks toidujäätmeid, peaks tegevuskava ka neid põhimõtteid kajastama.

JäätSi § 22[8]

Lõige 1 näeb ette, et mõned toidukäitlejad on kohustatud toidujäätmete tekke vähendamiseks tegema ettepaneku vähemalt ühele toitu ümber jaotavale organisatsioonile koostöölepingu sõlmimiseks, et annetada müümata, kuid tarbimiseks kõlblikku toitu. Toidu annetamine ja muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamine on võimalus vältida jäätmeteket toidu ülejääkidest, mida pole olnud võimalik ennetada varem kas planeerimise, müügi või muul põhjusel.

Kohustus teha ettepanek koostöölepingu sõlmimiseks toidu annetamiseks on ette nähtud toidu jaemüügiga tegelevale ettevõtjale, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks toidukauplus vähemalt 400 m^2 müügipinnaga, samuti toidu hulgimüügiga tegelevatel ettevõtjatel, kelle põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas viis miljonit eurot. Samuti on kohustus ette nähtud toidutööstuse ettevõtjatele, kelle majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot. Tegemist on suuremate ettevõtjatega, millel on potentsiaalselt suurem toidu ülejäägi teke ning paljud neist juba annetavad. Annetamisega võivad tegeleda ka kõik teised toidukäitlejad ning see on ka soositud. Praegu annetatakse väga suur osa toidust ilma koostöölepinguteta, sageli ühekordse tegevusena. Selline praktika saab jätkuda, kuid eesmärk on suunata suuremad toidukäitlejad sõlmima toiduannetamise koostöölepinguid ja tõhustada senist annetamistegevust. Annetamise koostöölepingute ettepanekute tegemine võimaldab annetamise teha senisest süsteemsaks ja läbimõeldumaks.

Kohustus kohaldub ettevõtjale tervikuna, mitte üksikule tegevuskohale. Kui ettevõtjal on näiteks vähemalt üks füüsiline toidukauplus müügipinnaga vähemalt 400 m^2, lasub koostöölepingu sõlmimise ettepaneku tegemise kohustus ettevõtjal kui juriidilisel isikul. Praktikas sõlmitakse toidu ümberjaotamise organisatsioonidega koostöölepingud üldjuhul ettevõtja, mitte iga üksiku kaupluse kohta eraldi. Lepingus on võimalik leppida kokku, millistest tegevuskohtadest annetamine toimub, arvestades muu hulgas logistilisi võimalusi, toidu koguseid ja kohalike ümberjaotamise organisatsioonide võimekust.

Koostöölepingu ettepaneku kohustuse täitmisel tuleb lähtuda üldistest võlaõigusseaduses sätestatud põhimõtetest, eelkõige hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest. See tähendab, et koostööettepanek peab olema sisuline ning võimaldama tegelikku koostööd. Toidukäitleja ei või täita kohustust pelgalt formaalselt, esitades ettepaneku tingimustel, mis muudavad annetamise korraldamise põhjendamatult raskeks või võimatuks. Tingimuste mõistlikkuse hindamisel lähtutakse sellest, kuidas mõistlik isik samas olukorras tegutseks, arvestades muu hulgas annetatava toidu liiki, koguseid, logistikat ning poolte tavapärast tegevuskorraldust. Siiski ei ole annetamise koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustuse puhul tegemist lepingu sõlmimise kohustusega. Kohustuse rikkumine on annetamise koostöölepingu ettepaneku tegemata jätmine.

Sätte eesmärk on soodustada toidujäätmete vähendamist ja reaalselt toimivat toidu annetamist. Seetõttu tuleb kohustust tõlgendada ja täita viisil, mis aitab saavutada nimetatud eesmärki.

Lõige 2 selgitab, et annetamisega kaasnevad kulud peavad olema annetaja jaoks mõistlikud. Mõistlike kulude hulka loetakse kulusid, mis on proportsionaalsed, kooskõlas ettevõtja tegevusala ja mahuga ning ei too kaasa ebamõistlikku majanduslikku koormust ega eelda ettevõtja tegevuse mahtu ja annetamisvõimalusi arvestades ebaproportsionaalseid lisainvesteeringuid. Mõistlike kulude määramisel võetakse arvesse toidukäitleja tegevusala ja mahtu, et tagada kohustuse rakendamine proportsionaalselt ettevõtja tegeliku suutlikkusega. Suurema tegevusmahuga ettevõtjad on üldjuhul organisatsiooniliselt ja rahaliselt võimekamad toidu annetamise korraldamiseks, sealhulgas töökorralduslike muudatuste tegemiseks või selliste kulude kandmiseks, mis on seotud realiseerimata toidu suunamisega annetamisse äraviskamise asemel. Samuti arvestatakse tegevusala eripäraga, näiteks erinevused jaekaubanduse, toidutööstuse ja hulgimüügi vahel toovad kaasa erineva potentsiaali toidu ülejääkide tekkeks ja annetamiseks. Seetõttu ei eelda säte, et kõik ettevõtjad peaksid korraldama annetamise ühtmoodi, vaid võimaldab kohandada lahendusi konkreetse ettevõtja tegevuse iseloomu põhjal.

Lõige 3 määratleb toidu ümberjaotamise organisatsiooni jäätmeseaduse tähenduses juriidiline isikuna, kes kogub, võtab vastu või vahendab tarbimiseks kõlblikku annetatud toitu selleks, et see jõuaks inimestele, eelkõige abivajajatele. Lisaks võivad ümberjaotatud toidu saajad olla näiteks toidujagamiskappide kasutajad, kes ei ole ilmtingimata abivajaja staatuses. Toidu ümberjaotamise organisatsioonide hulka kuuluvad muu hulgas näiteks heategevuslikud toidupangad ja sotsiaalmajanduse üksused (näiteks MTÜ-d, mis haldavad kogukondlikke toidujagamiskappe) ning muud samalaadsed toidu ümberjaotamisega tegelevad üksused. Tegemist on näidetega, millised juriidilised isikud saavad vastata toidu ümberjaotamise organisatsiooni üldistele tunnustele. Toidu ümberjaotamise organisatsioonina ei käsitata äriühinguid, mis müüvad annetatud toitu turuhinnaga või mille tegevuse eesmärk on teenida annetatud toidult kasumit. Toiduannetuste kogumine ja vahendamine toimub mittetulunduslikul eesmärgil. Annetuste vahendamise kulupõhiselt kompenseeritud teenustasu ei loeta kasumi taotlemiseks (näiteks toidujagamiskapi kasutamise sümboolne kuutasu).

Lõige 4 selgitab, et toidu annetamisele ja toidu muul viisil inimtarbimiseks ümberjaotamisele kohaldatakse toidu käitlemist reguleerivaid õigusakte (toiduseadus ja selle alamaktid) ning seega ka nendest tulenevat järelevalvet. Ka toidu ümberjaotamise organisatsioonid on toidukäitlejad ning nende kohustus on järgida toidu käitlemisele kehtestatud nõudeid. Iga toidu käitleja vastutab enda toodetud, müüdava või edastatava toidu ohutuse eest. Sama kehtib ka toidu ümberjaotamise organisatsioonidele, mis tegelevad toidu ümberjagamisega. Heategevusorganisatsioon või muu organisatsioon, mis tegeleb toidu ümberjagamisega, peab oma tegevusest teavitama Põllumajandus- ja Toiduametit. Põllumajandus- ja Toiduamet on koostanud annetamise toiduohutuse juhendi, millest saavad toidu ümberjaotamise organisatsioonid ja annetajad lähtuda[12]. JäätSi § 22^8 võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõike 1 viimase lõigu.

[12] https://pta.agri.ee/sites/default/files/documents/2025-12/Toiduohutus%20annetamisel%20juhend%2012%202025.pdf.

JäätSi § 23 lõige 1[15] (uus lõige)

Täpsustatakse, keda käsitatakse tekstiiltoodete, tekstiiliga seotud toodete või jalatsite tootjana (edaspidi koos ka *tekstiiltoodete tootja*). Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b.

Sätte eesmärk on tagada, et kõik laiendatud tootjavastutusega seotud kohustused oleksid üheselt mõistetavad ning hõlmaksid kõiki ettevõtjaid, kes lasevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/98/EÜ IVc lisas loetletud tekstiiltooteid, tekstiiliga seotud tooteid või jalatseid (edaspidi koos ka *tekstiiltooted*) Eesti turule. Säte määratleb tekstiilitoodete tootja mitte üksnes otsese valmistajana, vaid laiemalt kogu toote väärtusahelas vastutava isikuna. Sätte kohaselt loetakse tekstiiltoodete tootjaks järgmised isikud:

1) tekstiiltoodete valmistaja või selle valmistamise korraldaja. Tekstiiltoodete tootja on isik, kelle tegevuskoht asub Eestis ning kes valmistab tekstiiltooteid, oma nime või kaubamärgi all. Tekstiiltoodete tootjaks loetakse ka ettevõtja, kes ise ei valmista tekstiiltooteid, kuid laseb need oma nime või kaubamärgi all disainida või toota ning turustab tekstiiltooteid esimest korda Eesti turul. Sellega tagatakse, et tekstiiltoodete tootjaks loetakse ka brändiomanik;

2) tekstiiltoodete edasimüüja oma kaubamärgi all. Tekstiiltoodete tootjaks loetakse isik, kes omab tegevuskohta Eestis ja müüb teiste ettevõtjate toodetud tekstiiltooteid oma nime või kaubamärgi all, juhul kui tekstiiltoodetel ei ole märgitud tegeliku valmistaja kaubamärki. Selle eesmärk on vältida olukorda, kus vastutav tekstiiltoodete tootja jääb määramata ning turule laskmise kohustused ei jääks ebaselgeks;

3) importija. Tekstiiltoodete tootjaks on ettevõtja, kes laseb tekstiiltooteid majandus- või kutsetegevuse käigus Eesti turule, sõltumata sellest, kas tekstiiltooted pärinevad teistest ELi liikmesriikidest või kolmandatest riikidest. Importijad loetakse tekstiiltoodete tootjateks, kuna just nemad lasevad tekstiiltooted esmakordselt Eesti turule ja saavad seega kontrollida tekstiiltoodete vastavust nõuetele;

4) sidevahendi abil sõlmitud lepingute alusel müüja, kelle tegevuskoht ei ole Eestis. Tekstiiltoodete tootjaks loetakse ka välisriigis asuv ettevõtja, kes müüb tekstiiltooteid otse Eesti kodumajapidamistele või teistele kasutajatele sidevahendi abil sõlmitud lepinguga, näiteks e-kaubanduse kaudu. Seega kehtivad laiendatud tootjavastutuse kohustused ka ettevõtjatele, kes müüvad tekstiiltooteid Eesti tarbijatele näiteks interneti teel, kuid kelle tegevuskoht ei ole siin.

Laiendatud tootjavastutuse kohaldamine sõltub tekstiiltoodetest ja tegevusest, mitte üksnes tegutseja õiguslikust vormist. Tekstiiltoodete tootjaks võib olla füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas äriühing, sihtasutus, mittetulundusühing ning oma asutuse kaudu tegutsev riik või kohaliku omavalitsuse üksus. Avaliku sektori kuuluvus, avaliku ülesande täitmine, kasumi teenimise eesmärgi puudumine või tulu kasutamine sotsiaalsetel eesmärkidel ei välista iseenesest laiendatud tootjavastutust.

Laiendatud tootjavastutuse kohaldamisel kontrollitakse esmalt, kas tegemist on jäätmete raamdirektiivi IVc lisas CN-koodi järgi loetletud tekstiiltoodetega. Kõik tekstiili sisaldavad tooted ei kuulu automaatselt kohaldamisalasse. Tekstiiltoodete tootja määratlusest on välja jäetud ka korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete ning sellistest kasutatud

või jäätmeteks muutunud tekstiiltoodetest või nende osadest saadud toodete tarnijad vastava tegevuse osas (jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b viimane lõik). Kui isik tarnib nii erandiga hõlmatud kui ka muid tooteid, hinnatakse neid eraldi.

Kui tekstiiltoode kuulub kohaldamisalasse ja erand ei kohaldu, kontrollitakse, kes vastab selle tekstiiltoote puhul tekstiiltoodete tootja määratlusele (jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b ja IVc lisa). Isiku vastavust tekstiiltoodete tootja määratlusele hinnatakse tema tegevuse ja konkreetsete tekstiiltoodete alusel. Üksnes tekstiiltoote füüsiline valmistamine ei tähenda, et valmistaja on tootjavastutuse tähenduses tekstiiltoodete tootja. Kui tekstiiltooted valmistatakse tellija jaoks, tuleb hinnata, kelle nime või kaubamärgi all need valmistatakse ja tarnitakse. Tekstiiltoote tootjaks võib olla ka isik, kes laseb tekstiiltooted valmistada, müüb neid oma nime või kaubamärgi all edasi või tarnib neid esimest korda liikmesriigi turule teisest liikmesriigist või kolmandast riigist, kui täidetud on tekstiiltoodete tootja määratluses sätestatud tingimused. Turul kättesaadavaks tegemine võib toimuda nii tasu eest kui ka tasuta (jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punktid 4b–4c).

Riigi enda tarbeks valmistatud tekstiiltoodete üleandmist ühelt riigiasutuselt teisele on põhjendatud käsitada omatarbena, kui tekstiiltooteid kasutatakse riigi ülesannete täitmiseks. Riigiasutused tegutsevad sama õigussubjekti – Eesti Vabariigi – nimel ning sellisel juhul toimub tekstiiltoodete jaotamine selle õigussubjekti sees. Sama põhimõte kehtib ühe kohaliku omavalitsuse üksuse asutuste või ühe juriidilise isiku struktuuriüksuste vahel. Omatarbena ei käsitata üksnes ühise omaniku või asutaja tõttu tekstiiltoodete tarnimist ühelt juriidiliselt isikult teisele. See kehtib näiteks riigi tarnetele riigi osalusega äriühingule või riigi asutatud sihtasutusele, kohaliku omavalitsuse üksuse tarnetele tema äriühingule või sihtasutusele ning äriühingu tarnetele ema-, tütar- või sama omaniku teisele äriühingule. Kõigil neil juhtudel on tarnija ja saaja eraldi õigussubjektid. Seda tõlgendust toetavad Euroopa Komisjoni „Blue Guide'i" punktid 2.2 ja 2.3, mis eristavad enda tarbeks valmistamist toodete turule tarnimisest. Juhendit kasutatakse jäätmete raamdirektiivi tõlgendamisel abivahendina.

JäätSi § 23 lõige 1[16] (uus lõige)

Eelnõu täpsustab tekstiiltoodete tootja terminit, tuues välja juhtumid, mille puhul isikut ei loeta tekstiiltoodete tootjaks. Muudatuse eesmärk on välistada regulatsiooni alt need turuosalised, kelle tegevus ei vasta sisu poolest tekstiiltoodete tootja tegevusele ega tekita vajadust laiendatud tootjavastutuse kohaldamiseks. Eelnõu kohaselt ei loeta tekstiiltoodete tootjateks isikuid, kes:

1) lasevad turule kasutatud ja korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltooteid, s.t ei too turule uusi tekstiiltooteid, vaid pikendavad olemasolevate tekstiiltoodete eluiga;

2) lasevad turule tekstiiltooteid, mis on saadud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete töötlemisel. Tegemist on korduskasutuseks ettevalmistatud tekstiiltoodetega, mille uuesti kasutusele võtmine toetab ringmajanduse eesmärke;

3) tegutsevad iseenda tööandjana, näiteks rätsepatena, kes toodavad tekstiiltooteid üksikutele klientidele (nt eritellimustööd) – see ei vasta masstootmise määratlusele. Sellise tegevuse maht on marginaalne ning laiendatud tootjavastutuse kohaldamine looks ebaproportsionaalse halduskoormuse.

Muudatusega tagatakse, et laiendatud tootjavastutus hõlmab üksnes neid turuosalisi, kes toovad turule uusi tekstiiltooteid tavapärases kommertskäibes. Laiendatud tootjavastutuse alt välja

jäetud isikud soodustavad ringmajandust, korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja jäätmetekke vähendamist ning nende käsitamine tekstiiltoodete tootjatena ei oleks kooskõlas regulatsiooni eesmärkidega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4b.

JäätSi § 23 lõige 3 (muutmine)

Muudatusega täpsustatakse tootjate ühenduse terminit, et viia see kooskõlla tootja laiendatud vastutuse põhimõttega. Kehtiva korra kohaselt on tootjate ühenduse üks eesmärk probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine või rahastamine. Selline sõnastus on kitsas ega hõlma kõiki kohustusi, mida tootjate ühendus tootjate nimel laiendatud tootjavastutuse raames täidab. Muudatuse kohaselt on tootjate ühendus mittetulundusühing või muu majanduslikku tulu mittetaotlev juriidiline isik, kes korraldab tootjate nimel tootja laiendatud vastutuse kohustuste täitmist rahaliselt või nii rahaliselt kui ka korralduslikult. See hõlmab lisaks jäätmekäitluse korraldamisele muu hulgas aruandlust, teavitamist, andmete kogumist, sihtmäärade täitmise tagamist ning muid õigusaktidest tulenevaid tootja laiendatud vastutuse kohustusi.

Tootjate ühenduse liikmeskonna piirang sisaldub juba kehtivas seaduses ega muutu eelnõuga. Selguse huvides täiendatakse seletuskirja põhjendusi tootjate ühenduse liikmete piirangu osas. Lõige 3 sätestab, et ühenduse liikmeteks võivad olla üksnes tootjad või tootjate ühendused. Selle eesmärk on tagada, et tootjad kannavad tootjate ühenduse kaudu oma toodete olelusringi jäätmeetapi eest mitte üksnes rahalist, vaid ka korralduslikku vastutust, ning vältida tootjate ühenduse ja jäätmekäitlusteenuse osutajate vahelist huvide konflikti. Direktiivi (EL) 2018/851 põhjenduspunktis 22 on sõnaselgelt nimetatud vajadust vähendada huvide konflikti tekkimise võimalust tootjate nimel laiendatud tootjavastutust kohaldavate organisatsioonide ja nendega lepingulistes suhetes olevate jäätmekäitlejate vahel.

Liikmete piirangu põhjendatust toetab Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-254/23. Kohtuotsuse punktis 181 leidis kohus, et nõue, mille kohaselt peavad tootjate ühenduses osalust omavad isikud olema tootjad, on otseselt kooskõlas keskkonna- ja rahvatervise kaitse eesmärgiga ning võimaldab panna tootjad vastutama toote olelusringi jäätmeetapi haldamise eest mitte üksnes rahaliselt, vaid ka korralduslikult. Punktides 182–183 käsitles kohus tootjate ühenduse, selles osaluste omajate ja juhtorganite ning jäätmekäitlusteenuste osutajate vaheliste vertikaalsete sidemete piiramist ja seostas selle huvide konflikti ohu vähendamise eesmärgiga. Kohus selgitas, et sellised piirangud vähendavad riski, et tootjate ühendus valib jäätmekäitlusteenuse osutaja ebaoluliste kaalutluste alusel pakkujate seast, kes ei vasta ette nähtud majanduslikele või keskkonnaalastele nõuetele, ning pidas sellist piirangut sobivaks keskkonna- ja rahvatervise kaitse eesmärkide saavutamiseks. Punktis 188 märkis kohus lisaks, et liikmesriigi seadusandja võib arvestada ohuga, et kui tootjate ühenduse juhtimist saavad mõjutada ettevõtjad, kes ei ole asjaomasel turul tegutsevad tootjad, võivad nad teha ühenduse eesmärke kahjustavaid juhtimisotsuseid.

JäätSi § 23 lõige 7 (muutmine)

Muudatusega jäetakse lõikest välja digiplatvormi termini määratlemisel viidatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/2065 säte. Vastav viide ja digiplatvormi termini

määratlus on esitatud eelnõuga lisatud paragrahvis 10^3, mistõttu ei ole selle kordamine käesolevas lõikes vajalik. Muudatus ei muuda sätte sisulist regulatsiooni ega digiplatvormile antud õigust registreerida end tootjana ja täita kauplejate eest laiendatud tootjavastutuse kohustusi. Samuti jääb muutmata nõue, et digiplatvorm peab registreerimisel esitama nende kauplejate nimed, kelle nimel laiendatud tootjavastutuse kohustusi täidetakse.

JäätSi § 23^1 lõike 1 punkt 2 (muutmine)

Muudatusega lisatakse viide § 25^4 lõikele 5, mille kohaselt tuleb jäätmekäitluse teenustasu arvutamisel arvesse võtta ka asjaomaste probleemtoodete massi ja asjakohasel juhul kogust ning kohandada tasu ökodisaini nõuetega, mis on asjakohased jäätmete vältimiseks ja käitlemiseks. Samuti tuleb tasu kujundamisel arvesse võtta tootjate ühenduse tulusid asjaomase probleemtoote korduskasutusest, korduskasutamiseks ettevalmistamisest või selle ringlusse võtmisest saadud teisese toorme väärtusest. Lisaks tuleb tagada tootjate võrdne kohtlemine ning vältida ebaproportsionaalselt suure koormuse tekitamist, sealhulgas väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. See info peab sisalduma tootjate ühenduse enesekontrollisüsteemis.

JäätSi § 25 lõike 2 punkt 11 (uus punkt)
JäätSi § 25 lõikes 2 esitatud probleemtoodete loetelu täiendatakse, lisades tekstiiltooted. Muudatuse eesmärk on tagada tekstiiltoodete ja tekstiilijäätmete senisest süsteemsem kogumine ja käitlemine ning rakendada tekstiilisektoris laiendatud tootjavastutuse põhimõtteid. Tekstiilijäätmete kogused on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud, kuid nende korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu tase on madal ning jäätmekäitluse kulud lasuvad valdavalt kohalikel omavalitsustel. Probleemtoote staatuse kehtestamine võimaldab suunata tekstiiltoodete tootjate vastutuse jäätmete kogumise ja käitlemise korraldamisele, ühtlustades praktikat ja vähendades avaliku sektori koormust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 1.

JäätSi § 25 lõike 3 punkt 11 (uus punkt)
Punktiga täpsustatakse, milliseid tekstiiltooteid, tekstiiliga seotud tooteid ja jalatseid käsitatakse tekstiiltoodetena JäätSi mõttes. Sätte eesmärk on tagada üheselt mõistetav viide Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/98/EÜ IVc lisa sisule. Jäätmete raamdirektiivi kohaselt hõlmab see termin tekstiiltooteid, mis on valmistatud tekstiilmaterjalidest või mis sisaldavad olulisel määral tekstiilist koostisosi, samuti jalatseid ja muid seesuguseid tooteid. Näiteks rõivad, kodutekstiilid, tekstiilkiududest valmistatud tarbeesemed ning erinevat tüüpi jalatsid. Termini kasutamine eelnõus loob selguse, millistele tekstiiltoodetele kohaldatakse laiendatud tootjavastutuse kohustusi.

JäätSi § 25^1 lõige 4^1 (uus lõige)
Sättes täpsustatakse, et volitatud esindajana võib tegutseda ka tootjate ühendus. Muudatuse eesmärk on täpsustada, et tootjate ühendus võib tekstiiltoodete tootja volitusel täita laiendatud tootjavastutusega seotud kohustusi juhul, kui tekstiiltoodete tootjal puudub asukoht liikmesriigis. Muudatus ei muuda volitatud esindajale kehtivaid nõudeid ega kohustuste sisu. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 4. Esindaja määramine ja tootjate ühendusega tootjavastutuse täitmiseks lepingu sõlmimine on eristatavad õigussuhted.

JäätSi § 25[1] lõige 6 (muutmine)

Muudatuse eesmärk on laiendada tootjate kohustust sõlmida tootjate ühendusega kirjalik leping ka tekstiiltoodete tootjatele. Kehtivas seaduses on selline kohustus ette nähtud rehvidest, kantavatest patareidest ja akudest, kergtranspordivahendite akudest, tööstuslikest patareidest ja akudest ning kodumajapidamistes kasutatavatest elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise ja taaskasutamise või kõrvaldamise korraldamiseks. Muudatuse tingib vajadus viia riigisisene õigus vastavusse jäätmete raamdirektiiviga, mis näeb ette, et liikmesriigid tagavad jäätmete raamdirektiivi IVc lisas loetletud tekstiiltoodete tootjate kohustuse anda tootjate ühendusele ülesanne täita nende nimel laiendatud tootjavastutuse kohustusi. Jäätmete raamdirektiivi artiklis 22a on kehtestatud nõuded, mis puudutavad nende tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumist, taaskasutamist ja kõrvaldamist ning liikmesriigid peavad looma mehhanismid, mis tagavad nende kohustuste tõhusa täitmise. Seetõttu laiendatakse senist nõuet nii, et ka tekstiiltoodete tootjad peavad sõlmima tootjate ühendusega kirjaliku lepingu, tagamaks, et nende tekstiiltoodetest tekkinud jäätmed kogutakse ja käideldakse nõuetekohaselt. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 1.

JäätSi 25[1] lõige 7 (uus lõige)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1542 patareide ja akude kohta artikli 55 lõike 7 järgi peavad tootjad või tootjate ühendused esitama tagatise, mis katab käitluskulud olukorras, kus laiendatud tootjavastutuse kohustusi ei täideta, sealhulgas maksejõuetuse või tegevuse lõpetamise korral. Kuigi nõue tuleneb vahetult kohaldatavast ELi määrusest, ei reguleeri määrus tagatise õiguslikku staatust pankrotimenetluses. Seetõttu on vaja täpsustada, et selline tagatis ei kuulu pankrotivara hulka.

Muudatuse eesmärk on tagada, et tootjavastutuse kohustuste täitmiseks ette nähtud raha saaks kasutada sihtotstarbeliselt ka olukorras, kus tootja või tootjate ühendus muutub maksejõuetuks või lõpetab tegevuse. Kehtiva õiguse kohaselt ei ole üheselt selge, kas tootjavastutuse täitmiseks kogutud või tagatisena esitatud raha kuulub tootja või tootjate ühenduse pankrotivara hulka. Selline ebaselgus võib viia olukorrani, kus jäätmekäitluseks ette nähtud vahendid kasutatakse pankrotimenetluses muude võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ning jäätmed jäävad nõuetekohaselt käitlemata.

JäätSi §-d 25[3]–25[6] (uued paragrahvid)

JäätSi § 25[3]

Sätte eesmärk on kehtestada tekstiiltoodete tootjatele laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tulenev kohustus kanda nende tekstiiltoodete kogu kasutusajal tekkivad kulud. Tekstiiltoodete tootjate laiendatud vastutuse eesmärk on tagada ELis kõrgel tasemel keskkonna- ja tervisekaitse ning luua kogumist, sortimist, korduskasutamist, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu, eelkõige kiust kiuna ringlussevõttu toetav majandus, samuti luua stiimulid tekstiilitoodete tootjatele selle tagamiseks, et nende tooted disainitakse ringluspõhimõtteid järgides. Et laiendatud tootjavastutuse kohustusi ei kohaldataks tagasiulatavalt ja need vastaksid õiguskindluse põhimõttele, peaksid tekstiiltoodete tootjad rahastama kulusid, mis on seotud liikmesriikide territooriumil pärast muutmisdirektiivi jõustumist tarnitud, kogutud, kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kogumise, korduskasutuseks sortimise, korduskasutuseks

ettevalmistamise ning ringlussevõtu ja muu töötlemisega, hõlmates ka tarbijale mõeldud müümata tooteid. Tekstiiltoodete tootjad peaksid rahastama ka kulusid, mis on kogutud segaolmejäätmete koostise uuringute tegemisega, lõppkasutajatele tekstiiltoodete mõju ja kestliku käitlemise kohta teabe andmisega, liigiti kogumist, korduskasutust ja muud töötlemist käsitleva aruandlusega. Samuti peaksid toetama sortimis- ja ringlussevõtutehnoloogia ning probleemseid aineid mittesisaldavate tekstiiltoodete ökodisaini valdkonnas teadus- ja arendustegevust.

JäätSi § 25^3 lõige 1 käsitleb kogu tekstiiltoodete käitluse süsteemi toimimiseks vajaliku kulubaasi ning tagab, et tekstiiltoodete tootjad vastutavad mitte ainult tekstiiltoodete turule laskmise, vaid ka nende keskkonnamõju eest pärast kasutusaja lõppu.

Punkt 1 käsitleb kulusid, mis tekivad korduskasutatavate tekstiiltoodete kogumisel, et suunata need uuesti kasutusse, samuti jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete liigiti kogumisel, et neid oleks võimalik korduskasutuseks ette valmistada või suunata ringlussevõttu. See tähendab, et tekstiiltoodete tootjad peavad rahastama kogumissüsteeme, mis võimaldavad tekstiiltoodete eraldi kogumist muudest jäätmetest. Liigiti kogumine on oluline eeltingimus kvaliteetseks korduskasutuseks ettevalmistamiseks ja ringlussevõtuks. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (i).

Punkt 2 käsitleb transpordikulusid, mis tekivad kogutud tekstiiltoodete vedamisel eri käitluskohtade vahel, nii korduskasutatavate tekstiiltoodete transpordil sortimiskeskustesse kui ka jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete veol korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu või muu taaskasutamise rajatistesse. Kulud hõlmavad nii logistika korraldamist kui ka tegelikku vedu ning on vajalikud, et tagada kogutud materjalide jõudmine asjakohastesse käitluskohtadesse. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (ii).

Punkt 3 hõlmab kulusid, mis tekivad kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete sortimisel, korduskasutuseks ettevalmistamisel (nt puhastamine, parandamine), ringlussevõtul ning muude taaskasutamistoimingute käigus. Samuti kuuluvad siia kulud, mis on seotud jäätmete kõrvaldamisega, kui neid ei ole võimalik taaskasutada. See punkt käsitleb kogu töötlemisprotsessi, mille käigus otsustatakse tekstiiltoodete edasine saatus ja tehakse toimingud. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (iii).

Punkt 4 laiendab tekstiiltoodete tootja kulukohustust ka nendele jäätmetele, mis tekivad eelnevate toimingute tulemusena, kui neid käitlevad sotsiaalmajanduse üksused või muud süsteemis osalejad. See tagab, et ka nn kõrvalvoogude käitlemine on tagatud ega jää teiste osaliste või avaliku sektori kanda. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (a) (iv).

Punkt 5 käsitleb segaolmejäätmete koostise uuringute kulude katmist. Sellised uuringud võimaldavad hinnata, kui suur osa tekstiilijäätmetest satub endiselt segaolmejäätmetesse, ning annavad sisendi poliitika kujundamiseks ja süsteemi tõhustamiseks. Tekstiiltoodete tootjate osalus nende kulude katmises on põhjendatud, kuna uuringud aitavad parandada tekstiilijäätmete käitlemist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (b).

Punkt 6 käsitleb teavitamise ja teadlikkuse parandamisega seotud kulusid. Siia kuuluvad kampaaniad ja muud tegevused, mille eesmärk on suunata tarbijaid kestlikumale käitumisele, sealhulgas tekstiiltoodete pikemale kasutamisele, parandamisele, korduskasutusele ning nõuetekohasele jäätmete liigiti kogumisele. Teavitustegevus on süsteemi toimimise oluline eeltingimus, kuna tarbijate teadlikkus mõjutab otseselt kogumise ja ringlussevõtu tõhusust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (c).

Punkt 7 käsitleb probleemtooteregistriga seotud kulusid, sealhulgas tekstiiltoodete tootja registreerimist ja andmete esitamise kohustust. Probleemtooteregistri pidamine võimaldab riigil teha järelevalvet tekstiiltoodete tootjate kohustuste täitmise üle ning tagada süsteemi läbipaistvus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (d).

Punkt 8 käsitleb teadus- ja arendustegevuse rahastamist, mille eesmärk on parandada tekstiiltoodete kestlikkust ja ringlussevõetavust, eelkõige kiu kiuna ringlussevõtu arendamist. Samuti toetatakse tegevusi, mis aitavad vähendada jäätmeteket ja parandada jäätmekäitluse kvaliteeti kooskõlas jäätmehierarhiaga. See punkt suunab tekstiiltoodete tootjaid panustama innovatsiooni ning aitab kaasa ELi tasandil kehtestatud ökodisaini eesmärkide saavutamisele. Rahastatakse üksnes sellist teadus- ja arendustegevust, mis on põhjendatud tootjate ühenduse eesmärkide täitmiseks, toimub koostöös või tellimusel asjaomaste tootjate või tootjate ühenduse poolt. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 8 (e).

Lõige 2 sätestab kulude katmise kohta selged piirangud, lähtudes kulutõhususe ja proportsionaalsuse põhimõtetest. Sätte kohaselt ei tohi tekstiiltoodete tootjatelt nõutavad kulud ületada taset, mis on vajalik lõikes 1 nimetatud teenuste tõhusaks osutamiseks. Sellega välditakse olukorda, kus tekstiiltoodete tootjatele pannakse ebamõistlikult suur või põhjendamatu rahaline koormus. Lisaks sätestab lõige 2, et kulud tuleb määrata läbipaistval viisil asjaomaste osalejate vahel. See tähendab, et kulude kujunemise alused peavad olema selged, kontrollitavad ja põhjendatud. Eri osalistel (nt tootjad, tootjate ühendused, jäätmekäitlejad ja muud süsteemis osalejad) peab olema ülevaade kulude struktuurist ja jaotusest. Läbipaistvus aitab tagada usaldusväärse ja toimiva süsteemi ning vähendab võimalikke vaidlusi osaliste vahel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 12.

Lõige 3 täpsustab lõike 1 punktis 8 nimetatud teadus- ja arendustegevuse kulude kandmise korda. Kulude kandmine lepitakse kirjalikult kokku teadus- ja arendustegevuse korraldajaga ning kulude suurus arvutatakse proportsionaalselt tekstiiltoodete tootjate turuosaga.

Lõige 4 määrab, kes võib olla teadus- ja arendustöö tegija. Viide teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadusele tagab, et nimetatud tegevusi teevad pädevad isikud või asutused, kellel on vajalik kompetents ja õiguslik staatus. See suurendab rahastatavate tegevuste kvaliteeti ja usaldusväärsust ning tagab, et avalikes huvides tehtavad uuringud ja arendustegevused vastavad kehtivatele standarditele.

Lõige 5 määratleb termini „kiu kiuna ringlussevõtt“. Tegemist on tekstiilijäätmete käitlemise seisukohalt olulise terminiga, mis kirjeldab protsessi, mille käigus jäätmematerjalid töödeldakse uuesti kiududeks, võimaldades nende kasutamist uute toodete valmistamisel. Sättega rõhutatakse, et kiu kiuna ringlussevõtt on suure väärtusega toiming, mis aitab säilitada materjalide kvaliteeti ja pikendada nende kasutustsüklit. Samuti välistatakse selgesõnaliselt energiakasutus (nt põletamine energia tootmiseks) ja jäätmete töötlemine kütusena kasutatavateks materjalideks, kuna need ei vasta ringlussevõtu eesmärgile ega toeta ringmajanduse põhimõtteid. Terminit „kiud“ tuleb mõista Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 1007/2011 tekstiilkiudude nimetuste ja tekstiiltoodete kiukoostise märgistamise ja tähistamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 73/44/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 96/73/EÜ ja 2008/121/EÜ, (ELT L 272 18.10.2011, lk 1), artikli 3 punkti b tähenduses.

JäätSi § 25[4]

Sätte eesmärk on reguleerida tekstiiltoodete tootjate ühenduste tegevust, et tagada laiendatud tootjavastutuse tõhus täitmine. Sätte kohaselt peavad tekstiiltoodete tootjate ühendused olema pädevad, kehtestama õiglaselt kujundatud tasud, korraldama üleriigilise kogumissüsteemi ning tegutsema läbipaistvalt ja mittediskrimineerivalt.

Lõikes 1 täpsustatakse, et tekstiiltoodete tootjate ühendustele ei kohaldata üksnes seaduses sätestatud üldisi nõudeid, vaid nendele kehtivad ka erinõuded, mis arvestavad tekstiiltoodete eripära ning nendest tekkivate jäätmete käitlemisega seotud keskkonnamõjusid. Sellega tagatakse, et selles valdkonnas tegutsevad tootjate ühendused alluvad rangemale korrale, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

Lõikes 2 sätestatakse nõue, et tootjate ühendus võib täita tootja nimel laiendatud tootjavastutuse kohustusi üksnes juhul, kui ta suudab tõendada oma pädevust jäätmekäitluse ja kestlikkuse valdkonnas. Täiendus on vajalik, et tagada tekstiiltoodete tootjate ühenduste piisav pädevus laiendatud tootjavastutuse ülesannete täitmisel. Laiendatud tootjavastutus eeldab spetsiifilisi teadmisi jäätmete käitlemise, materjalide taaskasutuse, ringmajanduse ning kestliku tootmise põhimõtete kohta. Nimetatud valdkondadega seotud otsustel ja tegevustel on oluline mõju keskkonnale ning need nõuavad seetõttu professionaalsust. See aitab ennetada olukordi, kus tekstiiltoodete tootjate ühendused tegutsevad piisavate oskusteta, mis võib viia seadusest tulenevate kohustuste ebatõhusa täitmiseni. Lõike lisamine toetab keskkonnahoidu, parandab laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimimist ning tagab, et turule lastud tekstiiltoodete jäätmekäitlus oleks korraldatud professionaalselt ja vastutustundlikult. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 3.

Lõikega 3 täpsustatakse pädevuse miinimumnõuded, nähes ette, et tekstiiltoodete tootjate ühendusel peab olema vähemalt üks nõutud kvalifikatsiooniga isik. Pädevust saab tõendada erialase teise astme kõrghariduse või sellele vastava kvalifikatsiooniga keskkonna, jäätmekäitluse, materjalitehnoloogia, tootearenduse või muus asjakohases valdkonnas või vähemalt kolmeaastase töökogemusega jäätmekäitluse, ringmajanduse või kestlikkuse valdkonnas. Selle nõude eesmärk on tagada, et tekstiiltoodete tootjate ühenduse tegevus

põhineb erialateadmistel ja praktilisel kogemusel, mis on vajalikud tekstiilijäätmete nõuetekohaseks käitlemiseks.

Lõikes 4 sätestatakse, et lõikes 3 nimetatud kvalifikatsiooninõuete täitmise kontrollimiseks tuleb enne tegevuse alustamist esitada probleemtooteregistrile registreerimistaotluse osana kvalifikatsiooni tõendava dokumendi koopia või andmed isiku erialase töökogemuse kohta. Nimetatud teabe esitamine võimaldab pädeval asutusel hinnata, kas tegevust alustav isik või vastutav spetsialist vastab kehtestatud nõuetele ning tal on piisavad teadmised ja praktiline kogemus nõuetekohaseks ja ohutuks tegevuseks.

Lõikes 5 täpsustatakse nõudeid tekstiiltoodete tootjate ühenduse kehtestatavatele tasudele, mida tekstiiltoodete tootjad maksavad laiendatud tootjavastutuse kohustuste täitmiseks. Sätte eesmärk on tagada, et tasusüsteem oleks keskkonnahoidlik, läbipaistev ja õiglane ning toetaks ringmajanduse põhimõtteid.

Punkti 1 kohaselt peavad tasud põhinema toodete massil ja vajaduse korral ka kogusel ning olema diferentseeritud tekstiiltoodete keskkonnamõju järgi, arvestades ELi õigusaktides kehtestatud ökodisaini nõudeid. See tähendab, et keskkonda säästvamate ja kestlikumate tekstiiltoodete eest võib tasu olla väiksem, motiveerides tekstiiltoodete tootjaid kavandama tekstiiltooteid viisil, mis vähendab jäätmeteket ja hõlbustab nende korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist või ringlussevõttu kooskõlas jäätmehierarhiaga. Teenustasude täpse diferentseerimise korralduse jäetakse tekstiiltoodete tootjate ühenduste kujundada. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (a).

Punkti 2 kohaselt tuleb tasude kujundamisel arvesse võtta ka tootjate ühenduste saadavaid tulusid, mis tekivad kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete korduskasutusest, korduskasutuseks ettevalmistamisest või ringlussevõtust saadud teisese toorme väärtusest. Sellega välditakse tekstiiltoodete tootjate põhjendamatut rahalist koormamist ning tagatakse, et süsteemi rahastamine on tasakaalus tegelike kulude ja tuludega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (b).

Punkti 3 eesmärk on tagada tekstiiltoodete tootjate võrdne kohtlemine ning vältida ebaproportsionaalse koormuse tekkimist, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Tasusüsteem peab olema kujundatud viisil, et see ei diskrimineeri tekstiiltoodete tootjaid nende suuruse või päritolu alusel ning arvestab ka väiksemates kogustes tekstiiltoodete turule laskvate ettevõtjate eripära. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 5 (c).

Lõige 6 käsitleb väikeste ettevõtjate halduskoormuse vähendamist tekstiiltoodete laiendatud tootjavastutuse süsteemis. Sätte kohaselt kehtestatakse lihtsustatud aruandluskohustus tekstiiltoodete tootjatele, kellel on vähem kui kümme töötajat ning kelle aastane käive ja bilansimaht ei ületa kahte miljonit eurot. Sellistelt väiketootjatelt nõuab tootjate ühendus üksnes kord aastas andmete esitamist turul kättesaadavaks tehtud tekstiiltoodete koguse kohta massina. See tähendab, et neile ei kohaldata ulatuslikumaid või detailsemaid aruandlusnõudeid, mis on ette nähtud suurematele tekstiiltoodete tootjatele. Sätte eesmärk on tagada

proportsionaalsus – väiksematel ettevõtjatel on üldjuhul piiratud haldus- ja finantsressursid, mistõttu ei ole põhjendatud kehtestada neile sama mahukat aruandluskohustust kui suurtele turuosalistele. Samas on vajalik teave turule lastud tekstiiltoodete koguste kohta, mis on oluline süsteemi toimimiseks, järelevalveks ning keskkonnaeesmärkide saavutamiseks. Esitatavad andmed võimaldavad hinnata turule lastud tekstiiltoodete mahtu ning planeerida tagasivõtu- ja kogumissüsteemi toimimist. Seega tasakaalustab säte ühelt poolt vajadust koguda olulist teavet ning teiselt poolt vähendada väikeettevõtjate halduskoormust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 20.

Lõike 7 eesmärk on tagada tekstiiltoodete tootjate ühenduste valduses olevate andmete kaitse ning usaldusväärne käsitlemine. Tekstiiltoodete tootjate ühendus peab tagama oma valduses olevate andmete konfidentsiaalsuse, kui tegemist on ärisaladusena käsitatava teabega või sellise teabega, mis on otse seotud üksiktootjate või nende volitatud esindajatega. Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 tuleb konfidentsiaalsus tagada kogu andmetöötluse, säilitamise ja aruandluse protsessi jooksul. Selleks tuleb kehtestada ranged turvameetmed ja andmekaitsestandardid, et vältida loata juurdepääsu või võimalikke andmetega seotud rikkumisi. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 17.

Lõikes 8 sätestatakse tekstiiltoodetega tegelevale tootjate ühendustele kohustus avaldada hiljemalt 31. jaanuaril eelmise kalendriaasta kohta, oma veebilehel teavet turule lastud tekstiiltoodete ning nendest tekkivate jäätmete käitlemise kohta. Muudatuse eesmärk on suurendada laiendatud tootjavastutuse süsteemi läbipaistvust ning parandada tekstiilivoogude kohta käiva teabe kättesaadavust. Tekstiiltoodete tootmisel ja tarbimisel on oluline keskkonnamõju ning usaldusväärne ja avalik teave toodete olelusringi eri etappide kohta on eeldus tõhusate jäätmetekke ennetamise ja ringmajanduse meetmete rakendamisel. Muudatus toetab ringmajanduse ja jäätmepoliitika eesmärke, sealhulgas vajadust parandada andmete kvaliteeti ja jälgitavust tekstiilijäätmete valdkonnas. Lõikega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 18 (a) ja (b).

Punkti 1 kohaselt tuleb tootjate ühendusel avaldada teave esmakordselt turul kättesaadavaks tehtud tekstiiltoodete kogus massina.

Punkti 2 kohaselt tuleb avalikustada JäätSi § 25 lõike 3 punktis 11 nimetatud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete liigiti kogutud kogused, tuues eraldi välja tarbijale mõeldud müümata jäänud tooted. See võimaldab hinnata nii tekstiilijäätmete tekkimise mahtu kui ka tootmise ja turustamise tõhusust.

Punkti 3 järgi tuleb avaldada andmed korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu määra kohta, sealhulgas eraldi kiu kiuna ringlussevõtu määr. Nimetatud teave aitab hinnata, mil määral suunatakse tekstiilijäätmeid suurema väärtusega taaskasutusviisidesse. Samuti tuleb esitada info muu taaskasutamise ja kõrvaldamise määrade kohta, mis annab tervikliku ülevaate tekstiilijäätmete käitlemisest (punkt 4).

Punktiga 5 nähakse ette ka kasutatud ja korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltoodete ning jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete ekspordimäärade avalikustamine. See aitab suurendada

piiriüleste tekstiilivoogude läbipaistvust ning vähendada riski, et korduskasutusena deklareeritud tekstiiltooted suunatakse tegelikkuses kõrvaldamisele.

Punkti 6 järgi peab tootjate ühendus avaldama teabe selle kohta, kuidas valitakse jäätmekäitleja. See tähendab, et kirjeldada tuleb kasutatavat valikumenetlust – millistel alustel ja kriteeriumidel jäätmekäitlejaid valitakse ning milline on protsessi läbimise kord. Tuleb kirjeldada, milliseid nõudeid esitatakse jäätmekäitlejate pädevusele, tehnilistele võimalustele ja keskkonnanõuete täitmisele ning kuidas tagatakse võrdne kohtlemine ja aus konkurents.

Muudatus puudutab üksnes tootjate ühendusi ega too kaasa uute andmete kogumise kohustust, kuna seda teavet kogutakse juba laiendatud tootjavastutuse täitmise ja aruandluse raames. Lisanduv halduskoormus piirdub andmete avalikustamisega tekstiiltoodete tootjate ühenduse veebilehel ning on seetõttu mõõdukas. Muudatusel on positiivne mõju keskkonnale ja ühiskonnale, kuna see toetab kestlikumat tekstiilitarbimist, parandab järelevalvet ning suurendab avalikkuse teadlikkust tekstiiltoodete kasutusajast. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 18.

Lõige 9 reguleerib tootjate ühenduste kohustust korraldada jäätmekäitlusteenuste ja edasise jäätmetöötluse hankimine viisil, mis on läbipaistev, õiglane ja kõigile asjaomastele ettevõtjatele võrdselt ligipääsetav. Sätte eesmärk on tagada, et tootjavastutussüsteemis hangitakse teenused selgete, varem kindlaks määratud ja objektiivsete hindamiskriteeriumide alusel, vältides põhjendamatut eelistamist või turu sulgemist üksikutele osalejatele. Nõue näha ette läbipaistev ja mittediskrimineeriv valikumenetlus tuleneb vajadusest kujundada tekstiilijäätmete kogumiseks, sortimiseks, korduskasutuseks ettevalmistamiseks, ringlussevõtuks ja muuks töötlemiseks usaldusväärne ning toimiv süsteem. Sellega toetatakse turu avatust, ausat konkurentsi ja mitmekesise teenusepakkujate ringi osalemist tootjavastutussüsteemis. Sätte kohaselt kohaldub see põhimõte nii jäätmekäitlusteenuste hankimisele jäätmekäitlejatelt kui ka jäätmete edasise töötlemise korraldamisele. See tähendab, et kogu ahel alates jäätmete vastuvõtust ja käitlemisest kuni nende sortimise, korduskasutuseks ettevalmistamise, ringlussevõtu või muu nõuetekohase töötlemiseni peab põhinema teenuseosutajate selgel ja põhjendatud valikul.

Tekstiilijäätmete käitlemise turg ei tohi kujuneda killustunuks ega suletuks, sest see takistaks ringmajanduse eesmärkide saavutamist, vähendaks investeerimisvõimalusi ja pärsiks turu arengut. Seetõttu on oluline, et tootjate ühendused kujundaksid valikumenetluse selliselt, et see toetaks tõhusa jäätmekäitlusturu arengut, parandaks teenuste kvaliteeti ning looks eeldused kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kogumise, sortimise ja töötlemise uute lahenduste tekkeks. Samuti on säte seotud eesmärgiga viia tekstiilijäätmete käitlemine kooskõlla jäätmehierarhiaga. Selleks tuleb valida teenuseosutajad, kes suudavad tagada, et kogutud tekstiilijäätmed läbivad asjakohased toimingud, korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu ning alles seejärel muud käitlusviisid. Läbipaistev valikumenetlus aitab seega kaasa mitte üksnes ausale konkurentsile, vaid ka sellele, et tootjavastutussüsteem täidaks oma keskkonnaeesmärki.

Kokkuvõttes on sätte eesmärk tagada, et tootjate ühenduste korraldatav jäätmekäitlusteenuste ja edasise jäätmetöötluse hankimine toimuks avatult, põhjendatult ja proportsionaalselt, toetades samal ajal ringmajandust ja jäätmehierarhia järgimist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 19.

JäätSi § 25[5]

Säte kirjeldab tekstiiltoodete liigiti kogumise võrgustikku. Lõige 1 sätestab tekstiiltoodete tootjate ühendusele kohustuse tagada tekstiiltoodete tootjate poolt turule lastud tekstiiltoodete tasuta kogumine pärast nende kasutusaja lõppu. Kohustus laieneb kõikidele asjaomastele tekstiiltoodetele sõltumata nende omadustest. Sättes rõhutatakse, et tagasivõtu- ja kogumisvõrgustik peab hõlmama kõiki asjaomaseid tekstiiltooteid, olenemata nende olemusest, materjali koostisest, seisukorrast, nimetusest, tootemargist, kaubamärgist või päritolust. See tähendab, et tootjate ühendus ei tohi piirata kogumist üksnes teatud tüüpi või väärtuslikumate tekstiiltoodetega, vaid peab tagama süsteemi universaalsuse ja mittediskrimineeriva toimimise. Nõude eesmärk on rakendada laiendatud tootjavastutuse põhimõtet, mille kohaselt tekstiiltoodete tootjad vastutavad oma tekstiiltoodete eest ka pärast nende kasutuse lõppu. Selline lähenemine aitab vähendada jäätmete sattumist keskkonda, soodustab toodete korduskasutust ning toetab materjalide ringlussevõttu. Kogumisvõrgustiku olemasolu ja toimimine on eelduseks, et kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltooted suunatakse keskkonnahoidlikku käitlusse. See omakorda aitab kaasa ressursside säästlikule kasutamisele ning vähendab vajadust uute toormaterjalide järele. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 8.

Lõike 2 eesmärk on tagada, et tootjate ühenduse korraldatud kogumisvõrgustik toimiks terviklikult ja kasutajale mugavalt. Kogumisvõrgustik peab hõlmama nii kasutatud kui ka jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kogumist ning nende edasist vedu käitluskohta. Tootjate ühendus peab kogumispunktidele tasuta tagama kogumiseks vajalikud sobivad kogumismahutid ja veokonteinerid ning korraldama nende regulaarse tühjendamise ja transpordi. Sellega välditakse olukorda, kus kogumispunkti pidajale tekivad kulud või lisahalduskoormus tekstiiltoodete kogumise korraldamisel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 8 (a).

Lõige 3 täpsustab nõudeid tekstiiltoodete kogumisvõrgustiku territoriaalsele ulatusele ning korraldusele. Eesmärk on tagada, et süsteem oleks ühtlaselt kättesaadav kõigile elanikele ning toetaks tõhusat ja keskkonnahoidlikku jäätmekäitlust kogu riigis. Nõude kohaselt peab kogumisvõrgustik katma kogu riigi territooriumi. See tähendab, et teenus ei tohi olla koondunud ainult suurematesse linnadesse või tihedamini asustatud piirkondadesse, vaid peab olema tagatud ka väiksemates asulates ja hajaasustusega piirkondades. Võrgustiku kavandamisel tuleb arvesse võtta nii elanikkonna suurust kui ka asustustihedust, et tagada kogumispunktide piisav arv ja sobiv paiknemine.

Lisaks tuleb süsteemi planeerimisel lähtuda kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete eeldatavast kogusest. See aitab kavandada kogumisvõrgustikku selliselt, et see suudaks vastu võtta tekkivaid jäätmevooge ilma ülekoormuseta. Oluline aspekt on ka kogumispunktide juurdepääsetavus ja lähedus lõppkasutajatele. Kogumisvõimalused peavad olema tarbijatele

mugavad ja lihtsasti kasutatavad, et soodustada toodete tagastamist ning vältida nende sattumist segaolmejäätmete hulka. Säte rõhutab ka, et kogumisvõrgustiku loomisel ei tohi lähtuda üksnes majanduslikust tasuvusest. See tähendab, et süsteem ei tohi olla piiratud ainult suuremate piirkondade või toodetega, mille kogumine ja käitlemine on kasumlik. Tegemist on laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tuleneva kohustusega, mille eesmärk on tagada keskkonnakaitse ning ressursside tõhus kasutamine ka juhul, kui see ei ole otseselt majanduslikult tulus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punktid 8 (b) ja 9 (b).

Lõige 4 täpsustab lõikes 1 nimetatud kogumisvõrgustiku ülesehitust ning osalisi, kes võivad selles tegutseda. Eesmärk on tagada mitmekülgne, toimiv ja kättesaadav kogumissüsteem, kaasates erinevaid sidusrühmi ning kasutades olemasolevaid kogumisvõimalusi. Sätte kohaselt koosneb kogumisvõrgustik kogumispunktidest, mille rajamise ja toimimise eest vastutab tootjate ühendus. Seejuures võivad tootjate ühenduse nimel tegutseda jäätmekäitlejad, kes korraldavad kogumispunktide igapäevast toimimist ja logistikat. Selline korraldus võimaldab kasutada professionaalset jäätmekäitlust ning tagada süsteemi tõhusust. Lisaks nähakse ette, et kogumisvõrgustik tuleb kujundada koostöös eri osalistega. Nendeks võivad olla sotsiaalmajanduse üksused (nt heategevusorganisatsioonid ja taaskasutuskeskused), jaemüüjad, ametiasutused ning kolmandad isikud, kes koguvad asjaomaseid tooteid nende nimel. Samuti hõlmab võrgustik muid vabatahtlike kogumispunktide käitlejaid. Lai koostööring aitab suurendada kogumispunktide arvu ja geograafilist paiknemist ning parandada teenuse kättesaadavust lõppkasutajatele.

Koostööpõhine lähenemine võimaldab integreerida juba olemasolevaid kogumislahendusi ühtsesse süsteemi, vältides dubleerimist ja soodustades ressursside tõhusamat kasutamist. Ühtlasi toetab see korduskasutuse edendamist, kuna mitmel kaasatud osalisel, eriti sotsiaalmajanduse üksustel, on toodete sortimise ja korduskasutusse suunamise kogemus. Kokkuvõttes aitab säte tagada, et kogumisvõrgustik ei oleks killustunud, vaid toimiks sidusa ja koostööl põhineva süsteemina, mis toetab nii keskkonnahoidlikku jäätmekäitlust kui ka tekstiiltoodete korduskasutust ja ringlussevõttu.

Tootjate ühendus vastutab koostöös kogumisvõrgustikus osalevate isikute ja organisatsioonidega kogumise korraldamise eest, sealhulgas kogumispunktide toimimise, kogutud toodete äraveo ning osalejate tegevuse koordineerimise eest. Koordineeritud toimimise eesmärk on tagada kogumisvõrgustiku ühtlane kvaliteet, vältida kogumispunktide ülekoormust või teenuse katkemist ning tagada kogutud toodete tõhus edasine käitlemine. Tasuta kogumise nõue tähendab, et kasutajatele ega kogumispunktide pidajatele ei või asjaomaste toodete üleandmise ja kogumise eest tekkida kulusid. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punktid 8 (c) ja 9 (a).

Lõikes 5 sätestatakse tootjate ühendusele kohustus tagada kogumisvõrgustiku avatus ning kaasav toimimine. Tootjate ühendusel ei ole lubatud keelduda kohalike ametiasutuste, sotsiaalmajanduse üksuste ega muude korduskasutusega tegelevate ettevõtjate kaasamisest kogumissüsteemi. Sätte eesmärk on vältida suletud või osalemist piiravat süsteemi. Avatud osalemine võimaldab paremini ära kasutada eri osaliste kogemust, taristut ja võimalusi, mis suurendab kogumissüsteemi tõhusust ja ulatust. Kohalike ametiasutuste kaasamine aitab tagada

süsteemi parema lõimumise kohaliku jäätmekorraldusega ning suurendab kogumispunktide kättesaadavust elanikele. Sotsiaalmajanduse üksustel ja korduskasutusettevõtjatel on tähtis roll toodete sortimisel ja suunamisel korduskasutusse või korduskasutuseks ettevalmistamisse, millel on suurem keskkonna- ja kliimakasu võrreldes pelgalt jäätmekäitlusega.

Samuti soodustab selline kaasav lähenemine konkurentsi ja innovatsiooni kogumis- ja korduskasutuslahendustes, aidates kaasa kvaliteetsemate ja kasutajale mugavamate teenuste kujunemisele. Tootjate ühenduse ülesanne on seejuures tagada süsteemi koordineerimine ja toimimine, kuid mitte põhjendamatult piirata teiste pädevate osaliste osalemist. Kokkuvõttes toetab säte koostööl põhinevat, läbipaistvat ja tõhusat kogumissüsteemi, mille kaudu on võimalik suurendada tekstiiltoodete korduskasutust ja ringlussevõttu. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 10.

Lõikes 6 sätestatakse, et kogumisvõrgustiku kohustuse täitmist ütleb korrapäraselt hinnata, lähtutakse muu hulgas sortimise uuringu tulemustest.
Sortimise uuringu tulemuste analüüsi põhjal hinnatakse olemasoleva kogumisvõrgustiku tõhusust ning elanikkonna teadlikkuse taset jäätmete liigiti kogumisel. Kui uuringu tulemused viitavad puudujääkidele, on tootjate ühendusel kohustatud rakendama lisameetmeid, sealhulgas laiendama kogumisvõrgustikku ning tõhustama teavitustööd ja teabekampaaniaid, et parandada jäätmete kogumise ja sortimise tulemuslikkust. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 9 (c).

Lõige 7 võimaldab tekstiiltoodetest tekkinud jäätmeid ja muust tekstiilist, kui käesoleva seaduse § 25 lõike 3 punktis 11 nimetatud tekstiiltoodetest (edaspidi *muu tekstiiltoode),* termini sisu antakse sama §-i lõikes 8) tekkinud jäätmeid koguda sama kogumisvõrgustiku kaudu ning tingimuste täitmise korral ka koos.

Jäätmete raamdirektiivi IVc lisas loetletud tekstiiltoodete ring on lai ning hõlmab valdavat osa tavapärasest olmetekstiilist. Seetõttu on kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatava liigiti kogumise kohustuse alla jääv, muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete osa edaspidi oluliselt piiratum. Samas ei saa kogumissüsteemi korraldamisel lähtuda eeldusest, et lõppkasutaja eristab IVc lisaga hõlmatud ja hõlmamata tekstiiltooteid.

Jäätmete raamdirektiivi artikli 22c kohaselt korraldavad IVc lisaga hõlmatud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kogumise tekstiiltoodete tootjad tootjate ühenduse kaudu. Kogumisvõrgustik luuakse koostöös muu hulgas kohalike ametiasutuste ja teiste kogumises osalejatega. Seetõttu võimaldab lõige 7 kohaliku omavalitsuse üksuse kogumiskohustuse alla jääva muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumise praktiliselt ühildada tootjate ühenduse kogumisvõrgustikuga viisil, mis ei eelda lõppkasutajalt tekstiiltoodete õigusliku kuuluvuse eristamist.

Sama kogumisvõrgustiku kasutamine ei tähenda, et erinevaid tekstiilijäätmete fraktsioone tuleb alati koguda koos. Jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõike 2 kohaselt tuleb muu tekstiiltoodetest, kui IVc lisas loetletud tekstiiltoodete, eri fraktsioone jäätmetekkekohas eraldi hoida, kui selline eraldamine hõlbustab järgnevat korduskasutust, korduskasutuseks

ettevalmistamist või ringlussevõttu. Eraldamine peab seejuures toimuma kulutõhusal viisil, et maksimeerida ressursside taaskasutamist ja keskkonnakasu. Seetõttu on koos kogumine lubatud üksnes juhul, kui eraldi kogumine ei anna nende eesmärkide saavutamisel olulist eelist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

Lõikes 8 sätestatakse muu tekstiiltoote termin. Termin on vajalik selleks, et eristada tekstiiltooteid, millele kohaldatakse laiendatud tootjavastutust, muudest samalaadsetest tekstiiltoodetest, millele laiendatud tootjavastutus ei laiene. Paragrahvi 25 lõike 3 punktis 11 sätestatud tekstiiltoote termin hõlmab direktiivi 2008/98/EÜ IVc lisas loetletud tekstiiltooteid. IVc lisa hõlmab suure osa tavapärastest kodumajapidamistes kasutatavatest tekstiiltoodetest, sealhulgas näiteks rõivaid, kodutekstiile ja jalatseid. Kõik tekstiiltooted IVc lisa kohaldamisalasse siiski ei kuulu. Neid IVc lisaga hõlmamata tekstiiltooteid käsitatakse käesolevas seaduses muu tekstiiltoodetena. Muu tekstiiltoodete alla võivad kuuluda näiteks padjad ning teatavad kotid, telgid ja muud eriotstarbelised tekstiiltooted. Selline eristamine on vajalik, sest laiendatud tootjavastutuse kehtestamine IVc lisas loetletud tekstiiltoodetele ei vabasta kohaliku omavalitsuse üksust muu tekstiilitoodetest tekkinud jäätmete liigiti kogumise korraldamise kohustusest. Seaduses kasutatakse muu tekstiiltoote terminit seega nende tekstiilitoodete ning neist tekkinud jäätmete tähistamiseks, mis ei kuulu laiendatud tootjavastutuse kohaldamisalasse.

Lõige 9 reguleerib kohaliku omavalitsuse üksuse ja tootjate ühenduse vahelist korraldust juhul, kui tekstiiltoodetest tekkinud jäätmeid kogutakse sama kogumisvõrgustiku kaudu koos muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmetega.

Ühise kogumisvõrgustiku kasutamine ei muuda jäätmeseadusest tulenevat vastutuse jaotust. Tekstiiltoodete tootjad vastutavad jäätmete raamdirektiivi IVc lisas loetletud tekstiiltoodete suhtes laiendatud tootjavastutuse kohustuste täitmise eest ning kannavad nende tekstiiltoodete kogumise ja edasise käitlemisega seotud kulud. Muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete liigiti kogumise korraldamise kohustus jääb kohaliku omavalitsuse üksusele. Kui nimetatud jäätmevoogude kogumiseks kasutatakse sama kogumisvõrgustikku, tuleb seetõttu kohaliku omavalitsuse üksusel ja tootjate ühendusel kokku leppida kohaliku omavalitsuse üksuse vastutusalasse kuuluvate muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja käitlemise praktiline korraldus ning sellega seotud kulude katmine. Kokkuleppe eesmärk on võimaldada lõppkasutajale võimalikult selge ja toimiv kogumislahendus, säilitades samal ajal laiendatud tootjavastutusest ja kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduskohustusest tuleneva vastutuse ning kulude jaotuse.

JäätSi § 25[6]

Säte reguleerib sotsiaalmajanduse üksuste rolli tekstiiltoodete kogumise võrgustikus. Sätte eesmärk on tagada, et sotsiaalmajanduse üksuste senine ja oluline panus kasutatud tekstiiltoodete kogumisel, korduskasutusse suunamisel ning sotsiaalse ja keskkondliku väärtuse loomisel säiliks ja oleks tootjavastutussüsteemis selgelt tunnustatud. Nende tegevus toetab ühtaegu jäätmetekke vähendamist, korduskasutuse laiendamist ja kvaliteetsete töökohtade loomist, sealhulgas kaitsetumatele sihtrühmadele. Seetõttu on põhjendatud anda neile tootjavastutussüsteemis selge ja kaitstud positsioon.

Arvestades sotsiaalmajanduse üksuste tähtsust olemasolevates tekstiiltoodete kogumise võrgustikes ning nende potentsiaali luua ELis kohalikke, keskkonnasäästlikke ning osaluspõhiseid ja kaasavaid ärimudeleid ning kvaliteetseid töökohti kooskõlas komisjoni 9. detsembri 2021. aasta teatisega „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava“, tuleks laiendatud tootjavastutuse süsteemide kehtestamisel säilitada kasutatud tekstiiltoodete käitlemisega tegelevate sotsiaalmajanduse üksuste tegevus ja seda toetada. Seepärast tuleks neid üksusi käsitada liigiti kogumise võrgustikus partneritena, kes toetavad korduskasutuse ja parandamise laiendamist ning loovad kvaliteetseid töökohti kõigile, eelkõige kaitsetumatele rühmadele. Sortimisnõudeid tuleks kohaldada ka nende üksuste kogutud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodetele.

Lõike 1 kohaselt on sotsiaalmajanduse üksustel lubatud pidada ja käigus hoida oma tekstiiltoodete liigiti kogumise punkte. Sellega tagatakse, et tootjavastutuse süsteemi rakendamine ei tõrju välja tegutsevaid sotsiaalmajanduse üksusi ega kahjusta nende senist tegevust. Samuti nähakse ette, et neid koheldakse liigiti kogumise punktide asukohavalikul võrdselt või eelistatult. Selle eesmärk on säilitada ja toetada sotsiaalmajanduse üksuste osalemist kogumise võrgustikus, arvestades nende tähtsust korduskasutuse ja parandamise edendamisel ning sotsiaalse lisandväärtuse loomisel. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 11.

Lõike 2 kohaselt ei pea sotsiaalmajanduse üksused, mis on osa tootjate ühenduse loodud tekstiiltoodete liigiti kogumise võrgustikust, andma kogutud kasutatud ja jäätmeteks muutunud teksiiltooteid tootjate ühendusele üle. Selle eesmärk on tagada nende üksuste tegevusautonoomia ning vältida olukorda, kus tootjavastutussüsteem tooks kaasa nende kogumis- ja korduskasutustegevuse allutamise tootjate ühendusele viisil, mis nõrgendaks nende senist rolli. Lahendus aitab säilitada sotsiaalmajanduse üksuste võime suunata kogutud esemeid eeskätt korduskasutusse, mis on jäätmehierarhias eelistatud ning annab suuremat keskkonna- ja kliimakasu kui jäätmekäitlus. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 11.

Lõige 3 sätestab sotsiaalmajanduse üksuste aruandluskohustuse probleemtooteregistrile vähemalt kord aastas. See tagab, et pädeval asutusel on ülevaade sotsiaalmajanduse üksuste kogutud tekstiiltoodete kogustest ning nende edasisest käitlemisest. Selline kohustus aitab tagada süsteemi läbipaistvuse, järelevalve võimalikkuse ja andmete võrreldavuse, säilitades samal ajal sotsiaalmajanduse üksustele proportsionaalse halduskoormuse. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22c punkt 12.

Kokkuvõttes on sätte eesmärk siduda sotsiaalmajanduse üksused tootjavastutussüsteemiga viisil, mis mitte ainult ei võimalda nende jätkuvat tegutsemist, vaid ka tunnustab nende erilist rolli tekstiilitoodete korduskasutuse, parandamise, keskkonnahoidliku käitlemise ja sotsiaalse mõju saavutamisel. See aitab vältida nende üksuste kõrvale tõrjumist tootjavastutuse süsteemi loomisel ning toetab nii ringmajanduse kui ka sotsiaalpoliitiliste eesmärkide saavutamist.

JäätSi § 26 lõiked 1^{8}–1^{12} (uued lõiked)

Lõikes 1^{8} sätestatakse kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete jäätmetena käsitamise üldreegel ning erand sellest. Jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõike 2 kohaselt käsitatakse

liigiti kogutud kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltooteid kogumisel jäätmetena. Kasutatud tekstiiltoode võib selles etapis olla korduskasutuskõlblik, kuid selle korduskasutuskõlblikkust ei ole veel hinnatud. Lõppkasutaja enda hinnang toote korduskasutuskõlblikkusele ei ole piisav.

Tekstiilikonteinerisse või muusse sarnasesse kogumiskohta panemist ei saa käsitada otsese üleandmisena, kui lõppkasutajal puudub vahetu kontakt vastuvõtva üksuse või operaatoriga ning puudub võimalus tekstiiltoodete üleandmise hetkel või vahetult kogumispunktis neid otse ja asjatundlikult kontrollida ning hinnata. Tegemist ei ole otsese üleandmisega olukorras, kus tekstiiltooted paigutatakse avalikku konteinerisse või muusse sarnasesse kogumiskohta ning nende sobivust korduskasutuseks ei ole võimalik üleandmise käigus otseselt ja professionaalselt hinnata. Sellisel juhul tuleb tekstiiltooteid käsitada jäätmetena.

Üldreeglist tehakse jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõike 3 kohaselt erand juhul, kui lõppkasutaja annab kasutatud tekstiiltoote kogumispunktis otse üle korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ning tekstiiltoode hinnatakse seal otseselt ja asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks. Sellisel juhul ei käsitata tekstiiltoodet kogumisel jäätmetena. Asjatundliku hindamise sisu täpsustatakse lõikes 1^{11}.

Euroopa Komisjon on jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõigete 2 ja 3 kohta selgitanud, et üldreegli eesmärk on tagada kasutatud tekstiiltoodete korduskasutuskõlblikkuse eelnev hindamine objektiivsete kriteeriumide alusel ning vältida olukorda, kus see sõltub lõppkasutaja enda hinnangust. Samuti vähendab see riski, et tekstiilijäätmeid käsitatakse põhjendamatult kasutatud tekstiiltoodetena, et vältida jäätmetele kohaldatavaid nõudeid.

Komisjoni selgituse kohaselt tähendab jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõikes 3 nimetatud otsene üleandmine, et tekstiiltoode antakse lõppkasutaja poolt kogumispunktis vahetult üle korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ilma vahendajata ning seda ei anta ega veeta enne asjatundlikku hindamist teise ettevõtja juurde või teise tegevuskohta. Hindamine ei pea toimuma üleandmisega samal hetkel, kui tekstiiltoode jääb kuni hindamiseni samasse kogumispunkti. Kui tekstiiltoode hinnatakse korduskasutuskõlbmatuks, käsitatakse seda jäätmetena. Lõikega võetakse üle jäätmedirektiivi artikli 22d lõiked 2 ja 3.

Lõige 1^{9} sätestab termini „kasutatud tekstiiltoode“. Termin lähtub jäätmete raamdirektiivi põhjenduspunktist 23, mille kohaselt on kasutatud tekstiiltoode liigiti kogutud tekstiiltoode, mille lõppkasutaja kõrvaldab, olenemata sellest, kas seda saab korduskasutada või mitte. Selles etapis võib kasutatud tekstiiltoode olla kas korduskasutuskõlblik või kujutada endast jäätmeid, sest seda ei ole veel hinnatud. Sel põhjusel tuleks kasutatud tekstiiltoode, mida kogutakse liigiti, käsitada kogumisel jäätmetena, välja arvatud juhul, kui lõppkasutaja annab selle otse üle ja korduskasutusettevõtja või sotsiaalmajanduse üksus on selle kogumispunktis otseselt ja asjatundlikult hinnanud korduskasutuskõlblikuks. Liigiti kogutud kasutatud tekstiiltoote jäätmetena käsitamise üldreegel ja sellest tehtav erand on sätestatud lõikes 1^{8} ning korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoote termin lõikes 1^{10}. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

Lõikes 1^{10} sätestatakse korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoote termin. Termin lähtub jäätmete raamdirektiivi (EL) 2025/1892 põhjenduspunktist 23 ning hõlmab kahte olukorda.

Esimesel juhul on tekstiiltoode kogumisel muutunud jäätmeteks ning selle korduskasutuskõlblikkust hinnatakse kogumise, sortimise ja korduskasutamiseks ettevalmistamise käigus. Korduskasutuskõlblikuks hindamine ei lõpeta sellisel juhul iseenesest jäätmestaatust. Jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõike 5 punkti d kohaselt peab sortimise ja järgnevate taaskasutamistoimingute tulemusena saadud korduskasutuseks mõeldud väljund vastama jäätmete raamdirektiivi artiklis 6 osutatud jäätmeteks oleku lakkamise kriteeriumidele.

Teisel juhul annab lõppkasutaja kasutatud tekstiiltoote kogumispunktis otse üle korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ning tekstiiltoode hinnatakse seal otseselt ja asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks. Jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõike 3 ja § 26 lõike 1^{8} kohaselt ei käsitata sellist tekstiiltoodet kogumisel jäätmetena.

Euroopa Komisjoni selgituse kohaselt tähendab otsene üleandmine, et tekstiiltoode liigub lõppkasutajalt vahetult korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ilma vahendajata ning seda ei anta ega veeta enne asjatundlikku hindamist teise ettevõtja juurde või teise tegevuskohta. Hindamine ei pea toimuma üleandmisega samal hetkel, kui tekstiiltoode jääb kuni hindamiseni samasse kogumispunkti. Kui tekstiiltoode hinnatakse korduskasutuskõlbmatuks, käsitatakse seda jäätmetena.

Lõikes 1^{11} sisustatakse lõikes 1^{8} nimetatud otsest ja asjatundlikku korduskasutuskõlblikuks hindamist. Hindamine puudutab üksnes kasutatud tekstiiltoodet, mille lõppkasutaja annab kogumispunktis otse üle korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele. Otsese üleandmise korral liigub tekstiiltoode lõppkasutajalt vahetult korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ilma vahendajata ning seda ei anta enne korduskasutuskõlblikkuse hindamist üle ega veeta teise ettevõtja juurde või teise tegevuskohta.

Hindamise teeb tekstiiltoodet kogumispunktis vastu võttev isik, kellel on hindamiseks vajalikud teadmised ja oskused. Hindamine põhineb visuaalsel ning vajaduse korral funktsionaalsel kontrollil. Hindamisel tehakse kindlaks, kas tekstiiltoodet saab selle seisundit arvestades kasutada ettenähtud eesmärgil, kas see vastab selle kasutamise suhtes kohaldatavatele tehnilistele nõuetele ja õigusnormidele ning kas selle kasutamine ei avalda negatiivset mõju keskkonnale ega inimese tervisele.

Asjatundliku hindamise puhul on oluline, et lõpliku otsuse tekstiiltoote korduskasutuskõlblikkuse kohta teeb kogumispunktis tekstiiltoodet vastu võttev isik, mitte lõppkasutaja. Jäätmete raamdirektiivi (EL) 2025/1892 põhjenduspunkti 48 kohaselt ei ole lõppkasutaja koolitatud eristama korduskasutuskõlblikke ja korduskasutuskõlbmatuid esemeid ning seetõttu peab hindamise tegema tekstiiltoodet vastu võttev isik, kellele pakutakse asjakohase hindamise tagamiseks koolitust või suuniseid. Koolituse või suuniste eesmärk on anda hindajale teadmised ja oskused, mis võimaldavad tal hinnata tekstiiltoodet lõikes 1^{11} sätestatud kriteeriumide alusel. Säte ei näe ette kindlat koolituse vormi ega eraldi hindaja kvalifikatsiooni, kuid korduskasutusettevõtja või sotsiaalmajanduse üksus peab tagama, et

hindamist tegeval isikul on selleks vajalikud teadmised ja oskused, sealhulgas vajaduse korral koolituse või asjakohaste hindamissuuniste kaudu.

Hindamiskriteeriumide sisustamisel on lähtutud jäätmeseaduse § 2^1 lõikes 1 sätestatud jäätmeteks oleku lakkamise sisulistest kriteeriumidest. Mõlemal juhul hinnatakse, kas asja saab kasutada ettenähtud otstarbel, kas see vastab selle kasutamise suhtes kohaldatavatele nõuetele ning kas selle kasutamine on inimese tervise ja keskkonna seisukohalt ohutu. Lõikes 1^{11} sätestatud hindamise ja §-s 2^1 reguleeritud jäätmeteks oleku lakkamise erinevus seisneb hindamise õiguslikus lähtekohas ja tagajärjes. Lõike 1^{11} alusel hinnatakse lõppkasutaja poolt otse üle antud tekstiiltoodet enne selle jäätmetena käsitamist. Kui tekstiiltoode hinnatakse korduskasutuskõlblikuks, ei käsitata seda lõike 1^8 kohaselt kogumisel jäätmetena. Paragrahv 2^1 reguleerib seevastu juba jäätmeteks muutunud asja jäätmeteks oleku lakkamist pärast taaskasutamistoimingu läbimist.

Säte lähtub jäätmete raamdirektiivi (EL) 2025/1892 artikli 22d lõikest 3 ja põhjenduspunktist 23. Artikli 22d lõikes 2 sätestatud üldreegli kohaselt käsitatakse liigiti kogutud kasutatud tekstiiltooteid kogumisel jäätmetena. Artikli 22d lõige 3 võimaldab sellest erandi juhul, kui lõppkasutaja annab toote kogumispunktis otse üle ning korduskasutusettevõtja või sotsiaalmajanduse üksus hindab selle seal otseselt ja asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks.

Euroopa Komisjon on jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõigete 2 ja 3 kohta antud selgituses märkinud, et üldreegli eesmärk on tagada liigiti kogutud tekstiiltoodete eelnev hindamine objektiivsete kriteeriumide alusel ning vältida olukorda, kus otsus tekstiiltoote korduskasutuskõlblikkuse kohta sõltub lõppkasutaja enda hinnangust. Samuti vähendab see riski, et tekstiilijäätmeid käsitatakse põhjendamatult kasutatud tekstiiltoodetena, et vältida jäätmetele kohaldatavate nõuete täitmist. Komisjoni selgituse kohaselt tähendab artikli 22d lõikes 3 nimetatud otsene üleandmine, et tekstiiltoode liigub lõppkasutajalt vahetult korduskasutusettevõtjale või sotsiaalmajanduse üksusele ilma vahendajata ning seda ei anta enne asjatundlikku hindamist üle ega veeta teise ettevõtja juurde või teise tegevuskohta.

Komisjon on selgitanud ka, et korduskasutusettevõtja või sotsiaalmajanduse üksuse tegevuskohas asuvat üleandmisala võib käsitada artikli 22d lõike 3 tähenduses kogumispunktina. Asjatundlik hindamine ei pea toimuma üleandmisega samal hetkel, kui tekstiiltoode jääb kuni hindamiseni samasse kogumispunkti. Hindamine peab sellisel juhul toimuma mõistliku aja jooksul viisil, mis väldib hindamata tekstiiltoodete kuhjumist. Kui hindamise tulemusel selgub, et tekstiiltoode ei ole korduskasutuskõlblik, käsitatakse seda jäätmetena ja sellele kohaldatakse jäätmekäitluse nõudeid.

Lõike 1^{12} kontekstis tuleb muu tekstiiltoote ning tekstiiltoote, kõrvaldatud, tarbijale mõeldud müümata tekstiiltoodete tekstiilmaterjalide ja -esemete eri fraktsioonid hoida jäätmetekkekohas eraldi, kui see aitab kaasa nende edasisele keskkonnahoidlikule käitlemisele. Liigiti eraldamine on oluline eeldus, et materjale oleks võimalik suunata korduskasutusse, valmistada ette korduskasutuseks või võtta kvaliteetselt ringlusse, sealhulgas kiu kiuna ringlussevõtuks. See sõltub tehnoloogia arengust, kuid juba varajane liigiti eraldamine loob selleks vajalikud eeldused. Eraldi kogumine jäätmetekkekohas aitab vältida materjalide saastumist ja segunemist, mis vähendaks nende taaskasutamise kvaliteeti ja võimalusi. Samas rõhutatakse, et

eraldamine peab toimuma kulutõhusal viisil. See tähendab, et nõuet tuleb rakendada proportsionaalselt, arvestades tehnilisi võimalusi ja majanduslikku otstarbekust. Eesmärk ei ole tekitada põhjendamatut halduskoormust ega kulu, vaid saavutada maksimaalne keskkonnakasu mõistlike vahenditega. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punkt 2.

JäätSi § 26^1 lõige 1^1 (muutmine)

Sätte eesmärk on tagada, et kõigil asjaomastele osalistele kehtiksid ühtsed reeglid. Kehtivas seaduses on registreerimiskohustus probleemtooteregistris sõnastatud üksnes tootjatele, kuigi turul tegutsevad ka tootjate ühendused, kes täidavad tootjate nimel kohustusi, sealhulgas korraldavad aruandlust ja muid tootjavastutusega seotud toiminguid. Muudatus laiendab kohustuse sõnastust neile, et peegeldada tegelikku olukorda ning tagada selged reeglid. Kohustus ei ole uus, sest tootjate ühendused on end probleemtooteregistris registreerinud ja andmeid esitanud, kuid seaduses puudus seni selgesõnaline viide nende kohustatud isikute hulka kuulumisele. Samuti sätestatakse lõikes sõnaselgelt, et registreeruda tuleb enne tegevuse alustamist. Tekstiiltoodete tootjate suhtes arvestatakse §-s 136^{30} sätestatud rakendustähtaegu. Muudatus tagab õigusselguse ning toetab täieliku ja täpse ülevaate saamist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22b punkt 3.

JäätSi § 26^{10} lõige 6 punkt 2 (muutmine)

Punktist jäetakse välja Euroopa Liidu õigusakti täispikk nimetus, kuna see on eelnõus varem nimetatud.

JäätSi §-d 26^{22}–26^{25} (uued paragrahvid)

JäätSi § 26^{22}

Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivis sätestatud nõuded kasutatud tekstiiltoodete piiriülese liikumise korraldamisele. Muudatuse eesmärk on:

1) vältida jäätmete ebaseaduslikku liigitamist korduskasutuskõlblikuks kaubaks;

2) tagada, et majandus- või kutsetegevuse raames veetavad kasutatud tekstiilitooted on tegelikult korduskasutuskõlblikud ega kujuta endast jäätmeid;

3) võimaldada pädevatel asutustel kontrollida, kas saadetis vastab korduskasutuskõlblike toodete miinimumnõuetele;

4) täpsustada dokumenteerimise ja sortimise nõuded, mis võimaldavad paremini eristada kaupa ja jäätmeid;

5) luua alused kulude hüvitamiseks, kui toodete tegelikul kontrollimisel ilmneb, et saadetis sisaldab jäätmeid.

Kasutatud tekstiiltoodete vedu riikide vahel on viimastel aastatel suurenenud ning praktikas on esinenud juhtumeid, kus jäätmeid käsitatakse tegelikult nõuetele mittevastavalt korduskasutuskõlbliku kaubana. Selline tegevus moonutab turgu ja toob suurt koormust vastuvõtjariikide jäätmehooldussüsteemidele. Muudatus aitab tagada läbipaistvust, paremat kontrolli ning keskkonnakaitse poolest korrektset tegevust.

Lõike 1 alusel antakse Keskkonnaametile ja Maksu- ja Tolliametile õigus kontrollida korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltoodete saadetisi, kui esineb kahtlus, et tegemist ei

ole kaubaga, vaid jäätmetega. Kontrolli eesmärk on tagada, et veetav kaup vastab ELi õigusest tulenevatele miinimumnõuetele.

Lõike 2 kohaselt peavad saadetiste dokumendid selgelt tõendama toodete korduskasutuseks sobivust. Dokumentide hulka peavad kuuluma:
1) arve või leping omandi ülemineku või müügi kohta;
2) tõendid eelneva sortimise või asjatundliku hindamise kohta;
3) vedaja deklaratsioon, et saadetis ei sisalda jäätmeid.

Dokumendinõuded tagavad, et korduskasutuskõlblikkus on objektiivselt tõendatav ning saadetist ei kasutata jäätmete väljaveoks. Lõike 3 kohaselt peab iga tekstiilipaki külge olema kinnitatud dokumenteeritud teave esemete sisu ja sortimisandmete kohta, sealhulgas rõiva liik, suurus, materjali koostis ja muu asjakohane teave. See aitab kontrolliasutustel kiiresti ja tõhusalt hinnata saadetise vastavust nõuetele.

Lõike 4 kohaselt peavad saadetised olema pakendatud ja käsitsetud viisil, mis hoiab ära tekstiiltoodete kahjustumise veol. Eesmärk on tagada, et korduskasutuskõlblik tekstiiltoode ei muutuks veol jäätmeteks, mis võiks suurendada jäätmekäitluskulusid.
Lõikes 5 sätestatakse, et kui kontrolli käigus ilmneb, et saadetises on jäätmed ja nõudeid on rikutud, võimaldab säte nõuda analüüsi, kontrolli ja ladustamise kulud hüvitada:
1) tekstiilitoodete tootjatelt;
2) tekstiiltoodete tootjate nimel tegutsevatelt isikutelt;
3) muudelt saadetise korraldajatelt.
See aitab ennetada keskkonnareostuse ja kulude tekkimist ning tagab, et riik ei pea kandma rikkumisega tekitatud kulusid. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22d punktid 7–10.

Maksu- ja Tolliamet teostab oma pädevuse piires saadetiste ja nendega seotud dokumentide kontrolli, sealhulgas kontrollib dokumentide olemasolu ja nende vastavust saadetisele. Kahtluse korral kaasatakse Keskkonnaamet, kes hindab saadetise jäätmestaatust ning vastavust korduskasutuskõlblikkuse nõuetele ja annab vajaduse korral vastava eksperthinnangu.

JäätSi § 26[23]
Paragrahvis sätestatakse tekstiiltoodete tootjate kohustus esitada digiplatvormi pakkujale andmed enne platvormi teenuse kasutamisele lubamist. Säte on suunatud tagamaks, et digiplatvormid täidavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2022/2065 (digiteenuste määrus) tulenevat hoolsuskohustust ning tootjate registriga seotud tootja kohustuste täitmist oleks võimalik tõhusalt kontrollida.

Paragrahvi eesmärk on vähendada olukordi, kus tekstiiltoodete tootja pakub liidus asuvale tarbijale tekstiiltooteid, täitmata laiendatud tootjavastutusega seotud nõudeid. Eelkõige puudutab see tekstiiltoodete tootjate registreerimis- ja aruandluskohustust ning nende toodete turule laskmisega kaasnevat jäätmekäitluskohustuste korralduslikku ja rahalist katmist. Kuna digiplatvormid on tekstiiltoodete pakkumisel üks olulisemaid müügikanaleid, on vaja tagada, et platvormi kaudu tegutsevad tekstiiltoodete tootjad oleksid nõuetekohaselt registreeritud

tootjate registris, kus tarbija asub, ning täidaksid kõiki laiendatud tootjavastutuse kohustusi. Ilma digiplatvormi vahendava kontrollita oleks oluline osa turul tegutsevatest tootjatest järelevalveasutusele raskesti tuvastatavad, mis omakorda vähendaks laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimivust ja tooks kaasa ebaausa konkurentsiolukorra nende tootjate suhtes, kes regulaarsest täitmisest kinni peavad.

Lõike 1 järgi peab digiplatvormi pakkuja enne tekstiiltoodete tootja teenusele lubamist tagama, et tekstiiltoodete tootja esitab:
1) registreeringu numbri tootjate registris, kus tarbija asub, mis võimaldab järelevalveasutusel ning platvormi pakkujal kontrollida, kas tekstiiltoodete tootja on täitnud registreerimiskohustuse;
2) kinnituse laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise kohta, sealhulgas selle kohta, et platvormi kaudu pakutavad tekstiiltooted vastavad kõigile sätestatud nõuetele. Tegemist on hoolsuskohustuse täitmiseks vajaliku teabega, mis aitab platvormil hinnata tekstiiltoodete tootja õiguspärast tegutsemist.

Säte loob digiplatvormidele selge kohustuse kontrollida tekstiiltoodete tootja esitatud teavet enne tema tegevuse lubamist, toetades seeläbi laiemat eesmärki ennetada õigusrikkumisi e-kaubanduses ja tagada laiendatud tootjavastutuse süsteemi tõhus rakendamine. Samuti aitab see vähendada tarbijate eksitamist ja tagab, et turul tegutsevate tekstiiltoodete tootjad aitavad kaasa nende toodete keskkonnamõju vähendamisele seadusega ettenähtud korras. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 13.

JäätSi § 26[24]
Sätte eesmärk on tugevdada tekstiiltoodete tootjate tegevuse läbipaistvust ning tagada laiendatud tootjavastutuse nõuete tõhus rakendamine olukorras, kus selliseid tooteid pakutakse liidus asuvatele lõppkasutajatele. Nõude kehtestamise vajadus tuleneb eelkõige sellest, et turule jõuaksid üksnes nõuetele vastavad tekstiiltooted ning tarneahelas tegutsevatel ettevõtjatel, sealhulgas ekspediitorteenuse osutajatel, oleks piisav teave tekstiiltoodete tootja vastavusest kehtivatele õigusaktidele. Säte on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1020, mis rõhutab turujärelevalve tõhustamist ja teenuseosutajate tähtsust vastavuskontrollis.

Lõikes 1 sätestatakse, et tekstiiltoodete tootja peab ekspediitorteenuse osutajale esitama teabe registreeringu kohta tootjate registris, kus tarbija asub ning kinnituse selle kohta, et pakutavad tekstiiltooted vastavad laiendatud tootjavastutuse nõuetele. Teave tuleb esitada ekspediitorteenuse osutajale lepingu sõlmimise hetkel, mis loob võimaluse kontrollida tekstiiltoote tootja vastavust enne teenuse osutamise alustamist. Nii välditakse olukordi, kus teenuseosutaja vahendab turule tekstiiltooteid, mille tootja ei ole tootjate registris registreerimiskohustust täitnud või ei täida talle pandud keskkonnaalaseid kohustusi. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 15.

Lõikes 2 sätestatakse termin „ekspediitorteenuse osutaja“, tuues sisse viite Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta (edaspidi turujärelevalve määrus). Viide turujärelevalve määruse artikli 3 punktile 11 tagab, et riigisiseses

õiguses kasutatakse ühtlustatud ja ELi õigusega kooskõlas olevat terminoloogiat. Selline lähenemine väldib erinevat tõlgendamist ning tagab õigusselguse ja õiguskindluse.

Turujärelevalve määruse kohaselt on ekspediitorteenuse osutaja majandustegevuses tegutsev füüsiline või juriidiline isik, kes pakub äritegevuse käigus vähemalt kahte järgmistest teenustest: ladustamine, pakendamine, adresseerimine või lähetamine, ilma et tal oleks kauba omandiõigust. Nende teenuste hulka ei kuulu postiteenused, pakiveoteenused ega muud posti- või kaubaveoteenused. Ekspediitorteenuse osutajaid kasutatakse eelkõige veebikaubanduse tarneahelas, kus nad hoiustavad kaupu, täidavad tellimusi, pakendavad ja saadavad tooteid ning vajaduse korral tegelevad tagastustega. Need võivad olla nii mikroettevõtted kui ülemaailmsed logistikapakkujad.

Turujärelevalve määruses käsitatakse ekspediitorteenuse osutajat majandustegevuses osalejana, kellel on kohustus teha turujärelevalveasutustega koostööd kõigi nende käsitsetavate toodete puhul. Kui toode kuulub määruse artikli 4 kohaldamisalasse ning ELis puudub tootja, importija või volitatud esindaja, loetakse liidus asuv ekspediitorteenuse osutaja turujärelevalve määruse tähenduses selleks majandustegevuses osalejaks, kellel lasub vastutus toote vastavuse ja ohutuse tagamise eest. Seetõttu on termin korrektne ülevõtmine vajalik, et vältida tõlgendus- ja kohaldamisprobleeme. Seega kuuluvad eelnõu sätete kohaldamisalasse kõik isikud ja ettevõtjad, kes oma tegevuse iseloomu järgi täidavad ekspediitorteenuse osutaja ülesandeid, sõltumata nende õiguslikust vormist või tegevuse laadist. Selline lähenemine võimaldab rakendada turujärelevalvet järjepidevalt kogu tarneahelas ning tagab toodete ohutuse ning vastavusnõuete järgimise. Ühtlasi toetab see ettevõtjate õiguskindlust, vähendades riski, et erinevad õigusaktid kasutavad erinevaid termineid sama tegevuse kirjeldamiseks.

Ekspediitorteenuse osutaja termini ülevõtmine toetab ELi õigusest tulenevate kohustuste nõuetekohast rakendamist ning tagab, et liikmesriigid kasutavad turujärelevalve määruse tähenduses ühtseid termineid. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 3 punkt 4f.

JäätSi § 26[25]

Säte reguleerib ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustust ning tekstiiltoodete tootja vastutust esitatud teabe õigsuse eest. Sätte eesmärk on tagada, et laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmist kontrollitakse ka logistikateenuste tasandil, ning vältida olukordi, kus nõuetele mittevastavad tekstiiltoodete tootjad kasutavad ekspediitorteenuseid oma toodete turule toomiseks. Säte lähtub vajadusest tugevdada järelevalvet e-kaubanduse ja piiriülese müügi üle, kus traditsioonilised kontrollimehhanismid ei pruugi olla piisavad. Ekspediitorteenuse osutajale pannakse kohustus rakendada mõistlikke meetmeid, et hinnata tootja esitatud teabe usaldusväärsust, samas säilib vastutus teabe õigsuse eest tootjal endal.

Lõike 1 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja tegema kõik endast oleneva, et hinnata tekstiiltoodete tootjalt saadud teabe usaldusväärsust ja täielikkust enne teenuse osutamise alustamist. Selleks võib ta kasutada avalikke ametlikke andmebaase, internetipõhiseid kasutajaliideseid ning tootja esitatud lisadokumente. Tegemist on hoolsuskohustusega, mis peab olema proportsionaalne ja teostatav.

Lõige 2 sätestab, et § 26^{23} lõikes 1 nimetatud teabe õigsuse eest vastutab tekstiiltoodete tootja. See tähendab, et kuigi ekspediitorteenuse osutaja peab rakendama kontrollimeetmeid, ei kanna ta vastutust ebaõigete andmete esitamise eest, kui ta on tegutsenud nõuetekohase hoolsusega. Tekstiiltoodete tootja on kohustatud ekspediitorteenuse osutaja nõudmisel ebaõige, puuduliku või aegunud teabe viivitamata parandama, täiendama või ajakohastama. Teabe õigsuse eest vastutamine tootja poolt ei kõrvalda teenuseosutaja enda hoolsuskohustust.

Lõike 3 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja reageerima, kui tal tekib piisav alus arvata, et tootja esitatud teave on ebaõige, puudulik või aegunud. Sellisel juhul tuleb tootjalt nõuda teabe viivitamatut parandamist, täiendamist või ajakohastamist. See loob mehhanismi vigade ja rikkumiste kiireks kõrvaldamiseks.

Lõike 4 kohaselt peab ekspediitorteenuse osutaja peatama teenuse osutamise, kui tootja ei täida teabe parandamise või täiendamise kohustust. See on oluline täitemeede, mis takistab nõuetele mittevastavate toodete edasist pakkumist lõppkasutajatele liidus.

Lõike 5 järgi tuleb tootjat teavitada teenuse peatamise põhjustest. See tagab menetlusliku läbipaistvuse, annab tootjale võimaluse kõrvaldada rikkumine ja jätkata teenuse kasutamist.

Lõikega 6 võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõige 17. Kui ekspediitorteenuse osutaja peatab käesoleva paragrahvi alusel tootjale teenuse osutamise, peab tootjale olema tagatud võimalus peatamine kohtus vaidlustada. Tootjal on õigus pöörduda ühe sellise liikmesriigi kohtusse, kus ekspediitorteenuse osutaja on asutatud. Säte tagab tootjale õiguskaitsevõimaluse ekspediitorteenuse osutaja poolt direktiivist tuleneva kohustuse täitmisel rakendatud teenuse peatamise vastu.

Kokkuvõttes loob säte tasakaalustatud süsteemi, kus ekspediitorteenuse osutajal on kohustus rakendada mõistlikke kontrollimeetmeid, kuid vastutus teabe õigsuse eest jääb tootjale. See aitab tõkestada nõuetele mittevastavate toodete turule jõudmist, tugevdab laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimimist ning toetab ausat konkurentsi ja keskkonnakaitset. Säte aitab tagada, et liidus lõppkasutajateni jõuavad vaid sellised tekstiiltooted, mille tootjad on tootjate registris registreeritud ja täidavad kõiki kohustusi. Säte tugevdab tootjate ja ekspediitorteenuse osutajate koostööd ning toetab turujärelevalve süsteemi toimimist. Sellega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a punkt 16.

JäätSi § 31 lõige 1 (muutmine)

Muudatusega täpsustatakse, et kohaliku omavalitsuse üksus tagab liigiti kogumiseks vajaliku taristu olemasolu ning liigiti kogumise punktide piisava katvuse. Säte võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu järele lisatud lõigu. Jäätmete raamdirektiivist tulenev kohustus tagada jäätmete liigiti kogumiseks vajaliku taristu olemasolu ja piisav katvus võetakse Eesti õigusesse üle kohaliku omavalitsuse üksuse tasandil, kuna jäätmehoolduse korraldamine on kohaliku omavalitsuse ülesanne kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lõike 1 punkti 2 alusel. Riik sätestab seaduse tasandil liigiti kogumise üldise kohustuse, kuid katvuse ja taristu kriteeriumid kehtestab kohalik omavalitsus oma jäätmekavas, mis on omavalitsusele siduv rakendusdokument. Kohaliku omavalitsuse jaoks võrreldes senisega

midagi ei muutu, kuna omavalitsus korraldab jätkuvalt jäätmete liigiti kogumist ning taristu olemasolu jäätmejaamade ja avalike kogumispunktide kaudu. Säte ei puuduta laiendatud tootjavastutuse kohustusi ega tähenda, et kohaliku omavalitsuse üksus peab jäätmevaldajatele rajama jäätmemajasid või pakkuma konteinereid. Kohaliku omavalitsuse üksus tagab taristu olemasolu korraldusliku tegevusega, sealhulgas korraldatud jäätmeveo korraldamisega. Selline lahendus vastab direktiivi nõudele ning Eesti jäätmevaldkonna senisele kompetentsijaotusele.

JäätSi § 31 lõige 3 (muutmine)
Muudatuse kohaselt ei hõlma kohaliku omavalitsuse korraldatav liigiti kogumine enam kõiki tekstiilijäätmeid, vaid üksnes sellise muu tekstiiltoote, mis ei kuulu JäätSi § 25 lõike 3 punktis 11 nimetatud tekstiiltoodete hulka. JäätSi § 25^5 lõikes 8 antakse muu tekstiiltoote termin. Sellega välistatakse kohaliku omavalitsuse kohustus korraldada nende tekstiiltoodete liigiti kogumist, millele kohaldub laiendatud tootjavastutus. Laiendatud tootjavastutuse all oleva tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja käitlemise korraldamine on edaspidi tekstiiltoodete tootjate ülesanne. Muudatus aitab selgelt eristada kohaliku omavalitsuse ja tekstiiltoodete tootjate vastutusvaldkonda ning vältida kohustuste kattumist. Sätte eesmärk on suurendada õigusselgust ning tagada, et tekstiilijäätmeid kogutakse kooskõlas laiendatud tootjavastutuse põhimõttega, mille kohaselt vastutavad tekstiiltoodete tootjad oma toodetest tekkinud jäätmete eest. Samal ajal säilib kohaliku omavalitsuse kohustus selliste muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumisel, mis ei kuulu nimetatud laiendatud tootjavastutusesüsteemi alla. Kokkuvõttes suunab muudatus tekstiilijäätmete kogumise vastutuse osaliselt ümber tootjavastutuse süsteemi, vähendades kohalike omavalitsuste koormust ning tagades selgema vastutuse jaotuse osaliste vahel.

Muudatuse kohaselt ei hõlma kohaliku omavalitsuse korraldatav liigiti kogumine alates 2028. aasta 17. aprillist enam kõiki tekstiilijäätmeid, vaid üksnes sellise muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmeid, mis ei kuulu JäätS § 25 lõike 3 punktis 11 nimetatud tekstiiltoodete hulka. JäätS § 25^5 lõikes 8 sätestatakse muu tekstiiltoote termin.

Laiendatud tootjavastutusega hõlmatud tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete kogumise korraldamise ja rahastamise kohustus läheb üle tekstiiltoodete tootjatele, kes täidavad laiendatud tootjavastutuse kohustusi tootjate ühenduse kaudu. Kohaliku omavalitsuse kohustus säilib muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete puhul, mis ei kuulu laiendatud tootjavastutuse süsteemi.

Jäätmete raamdirektiivi artikli 22c lõike 8 kohaselt peab tootjate ühendus looma tootjavastutusega hõlmatud tekstiiltoodete jaoks liigiti kogumise võrgustiku ning tagama selle toimimiseks vajaliku kogumise ja veo. Artikli 22c lõike 9 kohaselt peab kogumissüsteem hõlmama kogu liikmesriigi territooriumi ning selle kogumispunktid võivad olla loodud koostöös muu hulgas kohalike ametiasutuste või nende nimel jäätmeid koguvate isikutega. Koostöö korral võib kasutada ka kohaliku omavalitsuse olemasolevat kogumissüsteemi, kuid selle korraldamisel tuleb järgida tootjate ühendusele jäätmete raamdirektiivi artiklist 22c tulenevaid nõudeid. Artikli 22c lõike 19 kohaselt peab tootjate ühendus jäätmekäitlusteenuste hankimisel järgima läbipaistvat ja mittediskrimineerivat valikumenetlust, mis põhineb läbipaistvatel hindamiskriteeriumidel. Seega ei anna kohaliku omavalitsuse üksuse olemasolev

hankeleping iseenesest alust jätkata laiendatud tootjavastutusega hõlmatud tekstiilijäätmete kogumist ja käitlemist senistel tingimustel. Kohaliku omavalitsuse üksustel tuleb seetõttu üle vaadata kehtivad hankelepingud, mis hõlmavad laiendatud tootjavastutusega hõlmatud tekstiilijäätmete kogumist või käitlemist pärast 2028. aasta 17. aprilli, ning viia need muutunud vastutuse jaotusega kooskõlla. Kohaliku omavalitsuse üksuse tellitavast ja rahastatavast teenusest tuleb välja jätta tootja vastutusalasse üle minevate tekstiilijäätmete kogumine ja käitlemine ning lepingu maksumust vastavalt vähendada. Asjaolu, et kohaliku omavalitsuse üksusel on selleks ajaks kehtiv hankeleping, ei lükka edasi laiendatud tootjavastutuse rakendumist.

Hankelepingu muutmisel lähtutakse RHS § 123 lõike 1 punktist 2 või punktist 4, sõltuvalt hankelepingu ja riigihanke alusdokumentide tingimustest ning lepingu sõlmimise asjaoludest.
1. RHS § 123 lg 1 p 2 kohaselt on hankijal õigus sõlmitud hankelepingut muuta uut riigihanget korraldamata, kui muudatuse väärtusest sõltumata ei muudeta hankelepingu üldist olemust ja muudatuse ulatus, sisu ja kohaldamistingimused, nt hinna läbivaatamise kohta, olid riigihanke alusdokumentides selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt ette nähtud (vt ka direktiivi 2014/24 art 72 lg 1 p 2: Lepinguid ja raamlepinguid võib ilma käesoleva direktiivi kohaselt uut hankemenetlust korraldamata muuta, kui muudatused, sõltumata nende rahalisest väärtusest, olid esialgsetes hankedokumentides ette nähtud selgete, täpsete ja ühemõtteliste läbivaatamisklauslitega, mis võivad hõlmata hinna läbivaatamise klausleid või võimalusi. Sellistes klauslites märgitakse võimalike muudatuste või võimaluste ulatus ja olemus ning ka tingimused, mille korral neid võib kasutada. Nendega ei nähta ette muudatusi, millega muudetaks lepingu või raamlepingu üldist olemust).

Tallinna Ringkonnakohus on pidanud RHS § 123 lg 1 p-le 2 vastavaks muutmisklauslit, mis moodustus kokku hankelepingu punktist, mis nägi ette tellija õiguse ettevõtja põhjendatud ettepanekute alusel anda oma korraldusega nõusolek teenustasude suuruse muutmiseks, tehnilises kirjelduses sätestatust, mille kohaselt toimus teenustasude muutmine jäätmehoolduseeskirjas ja hankelepingus sätestatud tingimustel ning kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjas ette nähtust. Sealjuures tugines ringkonnakohus ka sellele, et jäätmehoolduseeskiri piiritles nii muudatuse sisu (teenustasu tõstmine) ja ulatuse (ainult konkreetsete kululiikide suurenemine) kui ka selle sätte kohaldamistingimused (ettenägematud objektiivsed asjaolud, mis suurendavad vedaja kulusid) (vt TlnRnKo 06.09.2024, nr 3-23-2857: Eesti Keskkonnateenused AS vs Keila Linnavalitsus, p-d 19-20). Lepingujärgsete muutmistingimuste hulka kuuluvad klauslid, mis sätestavad kas ja kuidas muutuvad hankelepingu täitmise tingimused seaduste muutmise, nt maksumuudatuse olukorras.

Selles osas, kas täpne, selge ja ühemõtteline muutmisklausel võiks olla midagi sellist, mida hankelepingu sõlmimise ajal olemas ei olnud, on kohtupraktikas asutud seisukohale, et RHS § 123 lg 1 p 2 alusel ei ole õiguspärane selline hankelepingu muutmise klausel, millega pakkujad ei saanuks pakkumusi esitades arvestada. See seisukoht tulenes vaidlusest küsimuses, kas hankelepingus sätestatud viidet 2016. aasta jäätmehoolduseeskirjale ning selles sisalduvatele alustele hinna läbivaatamise kohta sai sisustada nii, et hankelepingu muutmist saaks reguleerida lepinguperioodi kestel kehtestatav ükskõik milline tulevane jäätmehoolduseeskiri. Tallinna Ringkonnakohus leidis, et sellist viidet tuleb käsitleda staatilisena. Samas ei pea

muutmisklausel sugugi ära määrama nt hinna muutmise piire ega sagedust (vt TlnRnKo 06.09.2024, nr 3-23-2857: Eesti Keskkonnateenused AS vs Keila Linnavalitsus, p 19).

Küsimuse osas, kas täpne, selge ja ühemõtteline muutmisklausel võiks olla midagi sellist, mida hankelepingu sõlmimise ajal olemas ei olnud, on kohtupraktikas asutud seisukohale, et RHS § 123 lg 1 p 2 alusel ei ole õiguspärane selline hankelepingu muutmise klausel, millega pakkujad ei saanuks pakkumusi esitades arvestada. See seisukoht tulenes vaidlusest küsimuses, kas hankelepingus sätestatud viidet 2016. aasta jäätmehoolduseeskirjale ning selles sisalduvatele alustele hinna läbivaatamise kohta sai sisustada nii, et hankelepingu muutmist saaks reguleerida lepinguperioodi kestel kehtestatav ükskõik milline tulevane jäätmehoolduseeskiri. Tallinna Ringkonnakohus leidis, et sellist viidet tuleb käsitleda staatilisena. Samas ei pea muutmisklausel sugugi ära määrama nt hinna muutmise piire ega sagedust (vt TlnRnKo 06.09.2024, nr 3-23-2857: Eesti Keskkonnateenused AS vs Keila Linnavalitsus, p 19).

2. RHS § 123 lg 1 p 4 alusel on hankijal lubatud hankelepingut (sh kontsessioonilepingut) muuta uut riigihanget korraldamata, kui muudatuse põhjustavad hoolsale hankijale ettenägematud asjaolud, kusjuures hankelepingu üldist olemust ei muudeta ja ühegi muudatuse tulemusena ei suurene hankelepingu maksumus rohkem kui 50% hankelepingu algsest maksumusest. Seega peab vaadeldava muutmisaluse korral ettenägematutest asjaoludest tingitud muutmisvajadus esinema hankijal, mitte ettevõtjal (pakkujal). See ei tähenda, et asjaolu peaks olema põhjustatud hankijast, vaid tegemist peab olema sedalaadi asjaoluga, millega hankija pidanuks riigihanke menetluse raames arvestama, kui ta oleks saanud seda ette näha (vt TlnRnKo 06.09.2024, nr 3-23-2857: Eesti Keskkonnateenused AS vs Keila Linnavalitsus, p 21). Muudatused õigusaktides, kui need polnud hoolsale hankijale mõistlikult ette nähtavad ja leiavad aset väljaspool hankija mõjuulatust, võivad iseenesest olla hankija jaoks ettenägematud. Ettenägematust asjaolust tulenev muudatus peab olema otseselt seotud vajadusega kohandada olemasolevat hankelepingut ning olema suunatud algse lepingu jätkuva nõuetekohase täitmise tagamisele.

Tootjavastutuse rakendumisega muutub õiguslik raamistik ning hankijal langeb seadusest tulenevalt ära vajadus korraldada ja rahastada tootjavastutusega hõlmatud tekstiilijäätmete kogumist ja käitlemist senises ulatuses. Kui hankeleping on sõlmitud enne vastava regulatsiooni vastuvõtmist või ajal, mil sellise reformi sisu ja ulatus ei olnud hoolsale hankijale mõistlikult ette nähtav, võib tegemist olla RHS § 123 lg 1 p 4 tähenduses ettenägematu asjaoluga. Sellisel juhul võib hankelepingu kohandamine seisneda tootjavastutusega hõlmatud teenuse osa väljajätmises ning sellele vastavas lepingu maksumuse vähendamises. Seejuures tuleb hankijal põhjendada nii õigusmuudatuse ettenägematust kui ka seda, et lepingu muutmine on sellest muudatusest otseselt tingitud. Samuti tuleb veenduda, et muudatusega ei muudeta hankelepingu üldist olemust. Asjaolu, et lepingu esemest jäetakse välja üks kõrvalisem või väikesemahuline teenuse komponent ning vähendatakse sellele vastavalt lepingu maksumust, viitab pigem sellele, et lepingu üldine olemus jääb samaks ning muutub üksnes selle maht.

Samas tuleb arvestada, et RHS § 123 lg 1 p 4 kohaldamine eeldab igakordset konkreetsete asjaolude hindamist. Eelkõige tuleb analüüsida, millal hankemenetlus läbi viidi ja hankeleping sõlmiti, millises etapis oli tootjavastutuse regulatsiooni väljatöötamine ning kas hoolsal hankijal oli võimalik vastava õigusmuudatuse jõustumist ja selle mõju hankelepingu täitmisele

mõistlikult ette näha. Kui tootjavastutuse rakendumine oli hankemenetluse ajal juba teada või piisava kindlusega prognoositav, võib RHS § 123 lg 1 p 4 kohaldamise põhjendamine osutuda keerulisemaks.

Kui tekstiilijäätmete kogumise ja käitlemise kulud on hankelepingus eraldi hinnastatud, saab lepingu maksumuse vähendamisel lähtuda vastava teenuse kokkulepitud maksumusest. Kui need kulud sisalduvad teiste jäätmeliikide teenustasudes, tuleb välja jäetava teenuse maksumus objektiivselt kindlaks teha. Lepingu uus hinnastruktuur ja hinna vähendamise arvutus peavad olema dokumentaalselt põhjendatavad, et oleks võimalik kontrollida, millise teenuse ärajäämise tõttu ja millises ulatuses lepingu maksumust muudeti.

Pärast käesoleva muudatuse vastuvõtmist korraldatavate hangete puhul tuleb kohaliku omavalitsuse üksusel juba riigihanke alusdokumentide ja hankelepingu koostamisel arvestada sellega, et alates 2028. aasta 17. aprillist muutub kohaliku omavalitsuse üksuse tekstiilijäätmete kogumise kohustuse ulatus. Kui hankeleping kavandatakse kestma pärast nimetatud kuupäeva, tuleb hankedokumentides ette näha tingimused, mis võimaldavad laiendatud tootjavastutuse rakendumisel vastava teenuse lepingu esemest välja jätta ja lepingu maksumust sellele vastavalt kohandada. See võimaldab hilisema muudatuse teha RHS § 123 lõike 1 punktis 2 sätestatud alusel ega eelda tuginemist sama lõike punktis 4 sätestatud ettenägematutele asjaoludele.

JäätSi § 39 lõige 3^5 (uus lõige)

Lisatav lõige sätestab, mida peab toidujäätmete tekke vältimise eriprogramm ehk riiklik toidujäätmete tekke vältimise kava sisaldama. Uue lõike kohaselt peab see kava sisaldama vähemalt meetmeid, mis edendavad käitumisharjumuste muutmisega seotud sekkumiste väljatöötamist ja teabekampaaniaid. Jäätmete raamdirektiivi põhjenduspunktis on rõhutatud, et tuleks välja töötada käitumisharjumuste muutmisega seotud sekkumised ning need lõimida toidujäätmete tekke vältimise programmidesse (kavadesse). Direktiivis rõhutatakse ühtlasi, et oluline on arvesse võtta toitumisharjumuste muutumist, piirkondlikke ringluslahendusi, avaliku ja erasektori partnerlust ning kodanike kaasamist, samuti kohandumist piirkondlike erivajadustega. Samuti peab toidujäätmete tekke vältimise kava sisaldama meetmeid, mis selgitavad välja toidutarneahela toimimise ebatõhusused ja tegelevad nendega. Praktikas on sageli ebatõhusused tingitud osaliste vähesest koostööst või sellest, et pole suudetud leppida kokku lepingutingimustes, mis täidaksid mõlema osapoole ootusi ega tekitaks asjatut toiduraiskamist. Seetõttu peavad meetmed ka toetama toidutarneahelas osalejate koostööd toidujäätmete tekke vältimiseks. Kava peab sisaldama ka meetmeid, millega soodustatakse toidu annetamist ja muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamist, toetatakse koolitust ja oskuste arendamist, hõlbustatakse juurdepääsu rahastusvõimalustele ning soodustatakse ja edendatakse innovatsiooni ja tehnoloogilisi lahendusi.

Riigi jäätmekava osaks olev toidujäätmete tekke vältimise kava on asjakohane dokument, millega luua raamistik, mis toetab muutusi nii nõudluse kui pakkumise poolel ning seda ka mitteregulatiivsete lahendustega. Toidujäätmete tekke vältimise kavas eri osalistega meetmetes kokkuleppimine aitab tagada, et meetmed oleksid nende jaoks proportsionaalsed ja realistlikult elluviidavad. Kehtivat toidujäätmete tekke vältimise kava on plaanis uuendada ja viia

vastavusse täiendatud nõuetega 2027. aastal. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

JäätSi § 42 lõike 3 punktid 6 ja 17 (muutmine)
Muudetavad punktid käsitlevad kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas sisalduvat. Punkti 6 muudatusega nähakse sõnaselgelt ette, et kohaliku omavalitsuse üksus peab hindama, kas jäätmete liigiti kogumise taristu omavalitsuse territooriumil on piisav. Varem on sätestatud kohustus hinnata, kas tuleb luua uusi või muuta olemasolevaid kogumissüsteeme. Taristu piisavuse hindamisel tuleks arvestada eelkõige jäätmevaldajate ligipääsu liigiti kogumise võimalustele, kogumistaristu territoriaalset katvust, kogutavate jäätmeliikide ulatust, kogumissüsteemi kasutatavust ja ka liigiti kogumise tulemuslikkust. Arvestada saab ka jäätmevaldajate tagasisidet taristule, piirkonna asustustihedust jm. Sama on kohaliku omavalitsuse üksused sisuliselt teinud ka varem ning see ei tähenda uusi kohustusi võrreldes senisega. Vastava kohustuse täitmist kajastatakse ka kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava koostamise juhendis. Säte võtab üle jäätmete raamdirektiivi artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu järele lisatud lõigu.

Punkti 17 täiendatakse kohustusega kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas sätestada muu hulgas meetmed toidujäätmete tekke vähendamiseks. Kohaliku omavalitsuse üksusel on võimalik mõjutada toidujäätmete teket toidutarneahela eri etappides kaudsete meetmetega, näiteks kasvatades elanike teadlikkust oma kanalite (näiteks kohalik ajaleht) kaudu, edendades kogukonnapõhiseid lahendusi ja seeläbi suunates elanikke ka muutma oma käitumisharjumusi (näiteks toetades toidujagamiskappide rajamist). Samuti saab omavalitsus mõjutada käitumisharjumusi, kestlikku toidu tarbimist ja toidujäätmete vähendamist keskkonnahoidlike riigihangete kaudu, eelkõige lasteaedades, koolides, samuti tervishoiuasutustes ja hooldekodudes. Selliseid meetmeid on võimalik ette näha kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas. Hea näide on Tallinna ringmajanduse arengukava aastani 2035 ning Tallinna jäätmekava 2022–2026, milles mõlemas on kavandatud palju meetmeid toidujäätmete tekke vähendamiseks. Kohaliku omavalitsuse üksusel on meetmete valikul kaalutlusruum. Ühtlasema rakenduspraktika toetamiseks käsitletakse toidujäätmete tekke vähendamise meetmete kavandamist ka kohaliku omavalitsuse jäätmekava juhendis. Kohaliku omavalitsuse üksuselt ei eeldata iga üksiku meetme mõju eraldiseisvat mõõtmist, vaid meetmete kavandamist ja nende elluviimise kirjeldamist jäätmekavas. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõige 1.

JäätSi 2. peatüki 4. jagu „Riiklik jäätmete sortimise uuring“ (uus jagu)
Seaduse 2. peatükki täiendatakse 4. jaoga „Riiklik jäätmete sortimise uuring“, millega luuakse terviklik õigusraamistik riikliku jäätmete sortimisuuringu korraldamiseks, tegemiseks ja rahastamiseks. Eesmärk on tagada usaldusväärne ja võrreldav teave Eestis tekkinud ja kogutud jäätmete koostise, liigiti kogumise taseme, jäätmevoogude puhtuse ning jäätmealaste sihttasemete täitmise kohta. Selline teave on vajalik nii riigi jäätmepoliitika kujundamiseks kui ka kehtestatud eesmärkide täitmise seireks ning ELile andmete esitamiseks.

Seaduses sätestatakse sortimisuuringu põhimõtted, sealhulgas uuringu sagedus (vähemalt üks kord viie aasta jooksul), korraldaja (Keskkonnaagentuur) ning nõue teha uuring viisil, mis tagab

andmete võrreldavuse ja kvaliteedi. Samuti nähakse ette probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste kaasamine ning kohalike omavalitsuste, jäätmevedajate ja -käitlejate kohustus võimaldada uuringu tegemist.

Lisaks kehtestatakse sortimisuuringu rahastamise põhimõtted. Uuringu kulud kaetakse riigieelarvest või muudest vahenditest, sealhulgas osaliselt probleemtoodete tootjate või tootjate ühenduste poolt, kellel on sortimisuuringu rahastamise kohustus. Rahastamiskohustuse olemasolu ja ulatus tuleneb asjaomase probleemtoote suhtes kohaldatavatest õigusnormidest. Probleemtoote tootja või tootjate ühendus kannab üksnes selle osa sortimisuuringu kuludest, mis on seotud asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega segaolmejäätmetes või muudes jäätmetes. Asjaomase probleemtoote uuringuga seotud kulud jaotatakse rahastamiskohustusega tootjate või tootjate ühenduste vahel proportsionaalselt nende turuosaga, lähtudes turule lastud probleemtoodete kogusest.

Tasu arvutamise alused ja metoodika sätestatakse seaduses selgelt, tuginedes probleemtooteregistri andmetele, mis tagavad tootjate tuvastamise ja nende turuosade kindlaksmääramise. Menetlusliku selguse tagamiseks sätestatakse sortimisuuringu tasu määramise kord, tasumise tähtajad ning täitmise tagamise mehhanismid, sealhulgas võimalus anda tasu määramise korraldus sundtäitmisele.

Muudatus koondab sortimisuuringu korraldamist, tegemist ja rahastamist puudutavad nõuded ühtsesse regulatsiooni, suurendab õigusselgust ning loob eeldused andmepõhiseks ja tõhusaks jäätmehoolduse korraldamiseks. Uuringu korraldamine ei ole Keskkonnaagentuuri jaoks uus ülesanne, ka viimase sortimisuuringu korraldas Keskkonnaagentuur. Muudatusega sätestatakse sortimisuuringu rahastamise ja tasu arvutamise ühtsed alused ning Keskkonnaagentuurile antakse õigus määrata sortimise uuringu tasu probleemtoote tootjale või tootjate ühendusele, kellel on asjaomase probleemtoote suhtes kohaldatavatest õigusnormidest tulenev sortimisuuringu rahastamise kohustus.

JäätSi § 59[2]

Sätte eesmärk on kehtestada õiguslik alus sortimisuuringu tegemiseks ning määrata selle sisu, eesmärgid ja korralduslikud põhimõtted. Sättega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikkel 22d (6).

Lõikes 1 sätestatakse termin „riiklik jäätmete sortimise uuring“ ja uuringu ulatus. Sortimisuuringu käigus hinnatakse Eesti territooriumil tekkinud ja kogutud jäätmete liigilist koostist, sealhulgas segaolmejäätmete koostist, liigiti kogumise taset ning jäätmevoogude puhtust. Samuti võimaldab uuring hinnata riiklike jäätmealaste sihttasemete täitmist. Nimetatud andmed on vajalikud, et saada terviklik ja objektiivne ülevaade jäätmekäitluse tegelikust olukorrast ning tuvastada kitsaskohad jäätmete liigiti kogumisel ja ringlussevõtul.

Lõikes 2 tuuakse välja sortimisuuringu peamised eesmärgid. Uuringu abil kogutavat usaldusväärset ja võrreldavat andmestikku kasutatakse eeskätt laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimimise hindamiseks, sealhulgas kohustuste arvutamiseks. Samuti on andmed vajalikud kogumisvõrgustiku tulemuslikkuse hindamiseks ning vajaduse korral selle

parendamiseks. Lisaks võimaldab sortimisuuring hinnata avalikkusele suunatud teabekampaaniate mõju ning teha järeldusi nende edasiseks arendamiseks. Samuti kasutatakse sortimisuuringu andmeid Euroopa Komisjonile esitatava jäätmearuande koostamisel.

Lõikes 3 sätestatakse sortimisuuringu korraldus. Uuringu korraldaja on Keskkonnaagentuur, kes peab uuringu tegema vähemalt üks kord viie aasta jooksul. Uuringu korraldamine ei ole Keskkonnaagentuuri jaoks uus ülesanne, ka viimase sortimisuuringu korraldas Keskkonnaagentuur. Kohustus korraldada segaolmejäätmete sortimisuuring iga viie aasta tagant tuleneb jäätmete raamdirektiivi artikli 22d lõikest 6. Selline sagedus on piisav, et jälgida ajas toimuvaid muutusi jäätmevoogudes ning hinnata poliitikameetmete mõju. Uuringu tellimisele kohaldatakse riigihangete seadust, et tagada läbipaistev ja konkurentsipõhine teenuse osutaja valik.

Lõikes 4 sätestatakse nõue teha sortimisuuring koostöös probleemtoodete tootjate ja tootjate ühendustega ning tagada andmete asjakohasus ja läbipaistvus ning kaasata puudutatud isikud. Nõue on vajalik, kuna sortimisuuringu tulemusi kasutatakse tootja kohustuste täitmise hindamisel. Paragrahvi 25^5 lõike 6 kohaselt võetakse tootja kohustuste täitmisel aluseks riikliku sortimisuuringu tulemused ning nende alusel võib tootjal tekkida kohustus suurendada kogumisvõrgustikku ja teabekampaaniaid. Arvestades uuringutulemuste otsest mõju tootja või tootjate ühenduse kohustuste ja võimalike kulude ulatusele, on oluline tagada uuringu läbipaistvus, andmete usaldusväärsus ja kaasata puudutatud isikud. See suurendab tulemuste aktsepteeritavust ning aitab ennetada võimalikke vaidlusi.

Puudutatud isikutena käsitatakse eelkõige probleemtoodete tootjaid ja tootjate ühendusi (§ 25^5 lg-s 6 sätestatud kohustuste muutumine, sortimisuuringu tasu), kohalikke omavalitsusi (vastutavad jäätmehoolduse korraldamise eest, uuringutulemused mõjutavad kogumissüsteemi hindamist, § 59^2 lg 7 kohustused), jäätmevedajaid (§ 59^2 lg 7 kohustused, uuring võib mõjutada töökorraldust) ning jäätmekäitlejaid (seotud sortimise ja töötlemisega, tulemused mõjutavad kvaliteedinõudeid ja hinnanguid, § 59^2 lg 7 kohustused), keda sortimisuuringu tegemine ja selle tulemused otseselt mõjutavad.

Lõikes 5 sätestatakse nõuded sortimisuuringu tegija leidmiseks korraldatava riigihanke alusdokumentide kohta, et tagada uuringute ühtne kvaliteeditase ning tulemuste usaldusväärsus. Selleks nähakse ette, et hankedokumentides tuleb muu hulgas määrata uuritav piirkond ja jäätmeliigid, proovivõtu sagedus ja ajavahemik ning andmete kogumise ja analüüsi meetodid. Samuti sätestatakse nõuded tulemuste esitamisele ning kvaliteedi tagamise ja kontrolli põhimõtted. Nõuded aitavad vältida olukordi, kus uuringute metoodika erineb oluliselt, mistõttu ei ole tulemused võrreldavad ega kasutatavad poliitika kujundamisel.

Lõikes 6 täpsustatakse, et uuritavate jäätmeliikide ja piirkonna valim peab olema koostatud viisil, mis võimaldab tulemuste võrreldavust teiste samalaadsete sortimisuuringutega. Ehk lõike eesmärk on võimaldada jäätmevoogude muutuste järjepidevat ja usaldusväärset hindamist ajas. Kuna sortimisuuring tehakse perioodiliselt, on võrreldavus vajalik, et hinnata, kuidas jäätmete koostis, liigiti kogumise tase ja jäätmevoogude puhtus on muutunud ning kas rakendatud meetmed on olnud tulemuslikud. Võrreldavate andmete olemasolu võimaldab analüüsida

suundumust ning hinnata, mil määral on eelnevatel aastatel ellu viidud poliitikameetmed, sealhulgas tootjavastutussüsteem, kogumisvõrgustiku arendamine ja teabekampaaniad, mõjutanud jäätmehoolduse tulemusi.

Lõikes 7 sätestatakse kohaliku omavalitsuse, jäätmevedaja ja jäätmekäitleja kohustused sortimisuuringu toetamisel. Uuringu usaldusväärsuse ja esinduslikkuse tagamiseks on vajalik, et uuringu tegijal oleks juurdepääs tegelikele jäätmevoogudele ning nende andmetele. Seetõttu nähakse ette kohustus võimaldada ligipääs jäätmetele, edastada uuringuks vajalik teave ning võimaldada proovivõttu. Nimetatud kohustus on proportsionaalne ja põhjendatud, kuna tegemist on avalikes huvides tehtava uuringuga, mille tulemusi kasutatakse riikliku jäätmepoliitika kujundamisel, järelevalves ning ELi õigusest tulenevate aruandluskohustuste täitmisel. Seejuures tuleb andmete edastamisel ja töötlemisel järgida asjakohaseid andmekaitse- ja ärisaladuse kaitse nõudeid.

Lõikes 8 sätestatakse sortimisuuringu tulemuste avalikustamise kohustus. Keskkonnaagentuur peab avalikustama uuringutulemused keskkonnaportaalis kuue kuu jooksul pärast uuringu kinnitamist. Avalikustamise eesmärk on tagada läbipaistvus ning võimaldada nii avalikkusel, puudutatud isikutel kui ka otsustajatel tutvuda tulemustega ja teha neist järeldusi. Tähtaeg on seatud selliselt, et see võimaldab tulemusi piisavalt põhjalikult analüüsida ja valideerida, kuid samas tagab andmete ajakohasuse.

JäätSi § 59^3

Sätte eesmärk on sätestada sortimisuuringu rahastamise põhimõtted ning probleemtoote tootjate ja tootjate ühenduste tasu arvutamise alused. Riiklik jäätmete sortimise uuring võib hõlmata mitut jäätmevoogu ja probleemtoodet, kuid probleemtoote tootja või tootjate ühenduse rahastamiskohustus puudutab ainult asjaomase probleemtoote uuringuosa.

Lõikes 1 nähakse ette, et sortimisuuringu kulud kaetakse riigieelarvest või muudest vahenditest, sealhulgas osaliselt probleemtoote tootjate või tootjate ühenduste poolt, kellel on sortimisuuringu rahastamise kohustus. Probleemtoote tootjaid või tootjate ühendusi, kellel lasub sortimisuuringu kulude kandmise kohustus, ei määrata §-s 59^3 eraldi. Rahastamiskohustuse olemasolu ja ulatus tuleneb asjaomase probleemtoote suhtes kohaldatavatest õigusnormidest. Näiteks tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1542 artikli 56 lõike 4 punktist b patareide ja akude tootjate kohustus kanda artikli 69 lõikes 5 nimetatud segaolmejäätmete ning elektroonikaromude jäätmevoo koostise uuringu kulud ulatuses, mis on seotud nendes jäätmevoogudes kantavate patareide ja akude jäätmete ning kergtranspordivahendite akude jäätmete osakaalu kindlakstegemisega. Tekstiiltoodete tootjate sortimisuuringu rahastamise kohustus tuleneb jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõike 8 punktist b ning see võetakse üle käesoleva eelnõu § 25^3 lõike 1 punktiga 5.

Lõikes 1 täpsustatakse ka probleemtoote tootja või tootjate ühenduse kanda jäävate sortimisuuringu kulude ulatust. Probleemtoote tootja või tootjate ühendus kannab üksnes selle osa sortimisuuringu kuludest, mis on seotud asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega segaolmejäätmetes või muudes jäätmetes. Seega ei kanta tootjale või tootjate ühendusele üle kogu riikliku sortimisuuringu maksumust ega teiste probleemtoodete

või muude jäätmeliikide uurimisega seotud kulusid. See tagab, et sortimisuuringu tasu hõlmab üksnes asjaomase probleemtoote suhtes kohaldatavast rahastamiskohustusest tulenevaid uuringukulusid.

Riigi osalus tagab uuringu sõltumatuse ja järjepidevuse ning tootjate panus kajastab nende laiendatud tootjavastutust. Regulatsioon võimaldab sortimisuuringu rahastamisel kasutada paindlikult erinevaid rahastusallikaid, tagades samal ajal, et asjaomased probleemtoote tootjad või tootjate ühendused kannavad üksnes kohaldatava rahastamiskohustuse ulatusse jäävad kulud.

Lõikes 2 sätestatakse, et probleemtoote tootjad või tootjate ühendused tasuvad sortimisuuringu tasu Keskkonnaagentuuri korralduse alusel §-s 59^3 toodud hinnavalemile. Lõige täpsustab, et kui tootja on seaduse kohaselt kohustatud täitma laiendatud tootjavastutuse kohustusi tootjate ühenduse kaudu, on sortimisuuringu tasu maksjaks tootjate ühendus. Ehk Keskkonnaagentuur ei määra tasu ühendusega liitunud tootjatele eraldi. Selline regulatsioon arvestab eri probleemtoodete suhtes kohaldatavate laiendatud tootjavastutuse süsteemide erinevustega. Probleemtoodete puhul, mille tootjatel puudub kohustus täita laiendatud tootjavastutuse kohustusi tootjate ühenduse kaudu, võib sortimisuuringu tasu maksjaks olla tootja. Kui aga seadus näeb ette kohustuste täitmise tootjate ühenduse kaudu, täidab ka sortimisuuringu rahastamisega seotud maksekohustuse tootjate ühendus.

Ühtlasi antakse Keskkonnaagentuurile pädevus määrata tasu suurus. Viimase sortimisuuringu tegi agentuur, mistõttu on asutusel olemas nii kogemus kui ka pädevus uuringu korralduslike ja metoodiliste aspektide elluviimiseks, samuti kõige täpsem ülevaade uuringu tegelikust maksumusest ning kulude tootjate vahel jaotamiseks vajalikest lähteandmetest.

Vabariigi Valitsuse seaduse § 38 järgi kuuluvad täidesaatva riigivõimu asutuste hulka ka valitsusasutuste hallatavad asutused. Sama seaduse § 43 lõike 1 kohaselt ei ole valitsusasutuse hallatava riigiasutuse põhiülesanne küll täidesaatva riigivõimu teostamine, kuid seadusega võib neile anda asjakohase pädevuse. Seetõttu puudub õiguslik takistus anda Keskkonnaagentuurile seadusega pädevus teha sortimisuuringu kulude jaotamisega seotud otsustusi ning anda üksikjuhtumit reguleerivaid haldusakte.

Keskkonnaagentuurile pädevuse andmine on põhjendatud, kuna tegemist on ülesandega, mis on vahetult seotud tema põhiülesannetega. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist, määrab uuringu metoodilised alused ning kogub ja töötleb uuringu tegemiseks ja tulemuste hindamiseks andmeid. Seetõttu on tal parim ülevaade nii sortimisuuringu tegelikust maksumusest kui ka kulude jaotamiseks vajalikest lähteandmetest. Lisaks on tegemist selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille puhul tasu suurus ei põhine kaalutlusõigusel, vaid seaduses sätestatud objektiivsel valemil. Keskkonnaagentuuri roll on seega eeskätt arvutuslik ja metoodiline, mis tagab tasu määramise ühtse ja läbipaistva praktika.

Sortimisuuringu tasu määratakse asjaomastele tootjatele või tootjate ühendustele Keskkonnaagentuuri korraldusega, mis võimaldab selgelt fikseerida igale tootjale või tootjate ühendusele kohalduva maksekohustuse ning tasu arvutamise alused. Nimetatud korraldus on haldusakt haldusmenetluse seaduse § 51 lõike 1 tähenduses ning selle määramisel kohaldatakse

haldusmenetluse seaduse üldreegleid (JäätS § 1 lg 4), sealhulgas nõudeid haldusakti põhjendamisele, teatavaks tegemisele ning vaidlustamise võimalusele.

Sortimisuuringu tasu määramine haldusaktiga tagab menetluse läbipaistvuse ja kontrollitavuse ning võimaldab tootjal või tootjate ühendusel aru saada talle pandud kohustuse kujunemisest ja vajaduse korral seda vaidlustada. Sortimisuuringu tasu arvutatakse paragrahvi 59^3 lõikes 3 sätestatud hinnavalemi alusel, mis tagab tasu kujunemise objektiivsuse, prognoositavuse ja tootjate võrdse kohtlemise.

Sortimisuuringu tasu PSi § 113 kontekstis

Sortimisuuringu kulude kandmine ei ole käsitatav maksuna. Maksu legaaldefinitsioon on toodud maksukorralduse seaduses (edaspidi *MKS*). Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või KOV avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele seaduses või määruses ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks (MKS § 2). Maksu põhitunnus on fiskaalne eesmärk (riigi tegevuseks vajalike tulude saamine).[13]

Riigikohtu üldkogu seisukoha järgi maks on avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ilma otsese vastutasuta vaieldamatult täitmisele kuuluv rahaline kohustus (22. detsembri 2000. a otsus nr 3-4-1-10-00, p 24).

Erinevalt maksust on sortimisuuringu tasu suurus otseselt seotud konkreetse kuluga – kindlas valdkonnas uuringu maksumusega.

Samuti ei ole tegemist riigilõivuga, kuna tasu maksmisega ei kaasne isikule individuaalset vastusooritust. Sortimisuuringu tulemused on üldise iseloomuga ning neid kasutatakse laiemalt avalikes huvides. Riigikohus on korduvalt rõhutanud, et riigilõiv eeldab konkreetset vastusooritust isikule. Sortimisuuringu tasu ei ole käsitatav ka trahvina ega sunnirahana, kuna selle eesmärk ei ole isiku karistamine või õigusvastase käitumise mõjutamine. Samuti ei ole tegemist sundkindlustuse maksega, kuna tasu ei anna tasujale kindlustuskaitset ega õigust hüvitisele.[14]

Seega on sortimisuuringu tasu PSi §-s 113 nimetamata avalik-õiguslik rahaline kohustus (RK 3-2-1-71-14, p 93-96).

Avalik-õiguslike rahaliste kohustuste kehtestamise võib delegeerida täidesaatvale võimule tingimusel, et see tuleneb rahalise kohustuse iseloomust ning seadusandja määrab kindlaks diskretsiooni ulatuse, mis võib seisneda tasu alam- ja ülemmäära seadusega sätestamises, tasu suuruse arvestamise aluste kehtestamises vms (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19. detsembri 2003. a otsus asjas nr 3-4-1-22-03, p 19). Volitusnorm avalik-õigusliku rahalise kohustuse kehtestamiseks peab tagama tasu suuruse kindlaksmääramise objektiivsetel alustel, võimaldama kohustatud subjektil piisava täpsusega näha ette kohustuse

[13] *Vt ka Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud veebiväljaande (2020) PSi § 113 kommentaare.*

[14] *Vt ka Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud veebiväljaande (2020) PSi § 113 kommentaare.*

ulatust ja selle täitmise üksikasju ning tagama isikute võrdse kohtlemise (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 1. juuli 2008. a otsus asjas nr 3-4-1-6-08, p 41).

Sortimisuuringu tasu suuruse kindlaksmääramise saab delegeerida Keskkonnaagentuurile, kuna rahalise kohustuse iseloom võimaldab seda. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist, määrab uuringu metoodilised alused ning kogub ja töötleb vajalikke andmeid. Seetõttu on tal ülevaade nii uuringu tegelikust maksumusest kui ka kulude jaotamiseks vajalikest lähteandmetest. Lisaks on tegemist selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille puhul tasu suurus ei põhine ulatuslikul kaalutlusõigusel, vaid seaduses sätestatud objektiivsel hinnavalemil. Keskkonnaagentuuri roll on seega eeskätt arvutuslik ja metoodiline, mis tagab tasu määramise ühtse, läbipaistva ja prognoositava praktika.

Lõikes 3 sätestatakse sortimisuuringu tasu arvutamise hinnavalem, mille alusel jaotatakse asjaomase probleemtoote sortimisuuringu kogukulu tasu maksjate vahel proportsionaalselt nende turuosaga.

Valemis tähistab S konkreetse probleemtoote tootja või tootjate ühenduse makstava sortimisuuringu tasu suurust eurodes.

K tähistab asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega seotud sortimisuuringu kogumaksumust, mitte kogu riikliku sortimisuuringu maksumust. Kui riikliku sortimisuuringu raames uuritakse korraga mitut jäätmevoogu või probleemtoodet, ei kanta ühe probleemtoote tootjatele või tootjate ühendustele üle teiste jäätmevoogude või probleemtoodete uurimise kulusid, mis ei ole seotud asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega. Tasu maksja kannab seega üksnes asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega seotud sortimisuuringu kulud ulatuses, milles talle tuleneb nende kulude kandmise kohustus asjaomase probleemtoote suhtes kohaldatavatest õigusnormidest.

T tähistab tootja või tootjate ühenduse kaudu kohustusi täitvate tootjate poolt sortimisuuringu tulemuste kinnitamise aastale eelnenud kalendriaastal turule lastud asjaomase probleemtoote kogus tonnides. Kui tasu maksja on tootja, võetakse aluseks tema poolt vastaval perioodil turule lastud asjaomase probleemtoote kogus. Kui tasu maksja on tootjate ühendus, võetakse aluseks selle tootjate ühenduse kaudu kohustusi täitvate tootjate poolt samal perioodil turule lastud asjaomase probleemtoote kogus kokku.

ΣT tähistab kõigi sortimisuuringu kulude katmises osalevate tootjate poolt sortimisuuringu tulemuste kinnitamise aastale eelnenud kalendriaastal turule lastud sama probleemtoote kogust kokku tonnides. T ja ΣT suhe väljendab tasu maksja turuosa asjaomase probleemtoote turul. Kui asjaomase probleemtoote puhul tegutseb mitu tootjate ühendust, jaotatakse asjaomase probleemtoote jäätmete osakaalu kindlaksmääramisega seotud sortimisuuringu kogumaksumus nende vahel vastavalt iga ühenduse kaudu kohustusi täitvate tootjate turuosale.

Kulude jaotamine turuosa alusel lähtub laiendatud tootjavastutuse põhimõttest. Turule lastud probleemtoodete kogus võimaldab määrata tootja või tootjate ühenduse osakaalu asjaomase probleemtoote turul ning jaotada sortimisuuringu kulud tasu maksjate vahel proportsionaalselt.

Hinnavalemi sätestamine seaduses tagab tasu kujunemise läbipaistvuse, objektiivsuse ja prognoositavuse ning piirab Keskkonnaagentuuri kaalutlusõigust tasu suuruse määramisel. Ühtlasi tagab ühesuguse arvutusaluse kohaldamine tasu maksjate võrdse kohtlemise ning võimaldab kontrollida konkreetse tasu kujunemist.

Lõikes 4 sätestatakse, et sortimisuuringu tasu arvutamisel võetakse arvesse tootjad, kes lasid sortimisuuringu tulemuste kinnitamise aastale eelnenud kalendriaastal turule asjaomaseid probleemtooteid ning kellele kohaldus nende toodete turule laskmise ajal õigusaktist tulenev sortimisuuringu rahastamise kohustus. Probleemtooteregistri andmed on sortimisuuringu rahastamise kohustusega tootjate ja tootjate ühenduste tuvastamisel ning nende turuosade arvutamisel peamiseks andmeallikaks.
Probleemtooteregister on jäätmeseaduse § 26^{1} lõike 1 kohaselt riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille eesmärk on muu hulgas probleemtoodete tootjate ja tootjate ühenduste kohta käivate andmete koondamine. Andmekogu kasutatakse riikliku järelevalve tegemiseks ning registrisse kantud andmete alusel esitatakse Euroopa Komisjonile teavet jäätmete kohta. Sama paragrahvi lõike 1^{11} kohaselt on tootjal kohustus end probleemtooteregistris registreerida ning esitada nõutud andmed.
Seega probleemtooteregistri andmed on esmane alus sortimisuuringu rahastamise kohustusega tootjate ja tootjate ühenduste tuvastamiseks ning nende turuosade arvutamiseks. Samas ei pruugi registriandmed olla kõikidel juhtudel täielikud või ajakohased. Seetõttu võimaldab säte arvestada ka muid menetluses kogutud andmeid, näiteks tootjate esitatud aruandeid, Maksu- ja Tolliametilt, Keskkonnaametilt või muudest usaldusväärsetest allikatest saadud andmeid ning muid tõendeid, mis võimaldavad tuvastada isiku tegevuse probleemtoodete turule laskjana ja määrata tema turuosa. Eesmärk on tagada sortimisuuringu kulude õiglane jaotus tegelike kohustatud isikute vahel ning vältida olukorda, kus kohustus jääks täitmata puudulike registriandmete tõttu.
Sortimisuuringu rahastamise kohustus tuleneb vahetult seadusest ega sõltu sellest, kas tootja on täitnud registrisse kandmise või andmete esitamise kohustuse. Vastupidise tõlgenduse korral võiks tootja vältida seadusest tulenevat rahastamiskohustust üksnes registrikande tegemata jätmise või andmete esitamata jätmise kaudu. Seetõttu ei vabasta registrikande või registrisse esitatud andmete puudumine tootjat ega tootjate ühendust sortimisuuringu rahastamise kohustusest, kui menetluses kogutud andmete põhjal on võimalik tuvastada, et isik lasi asjaomaseid probleemtooteid turule ning talle kohaldus nende toodete turule laskmise ajal sortimisuuringu rahastamise kohustus.

Lõikes 5 sätestatakse Keskkonnaagentuuri õigus küsida vajaduse korral lisaandmeid, dokumente ja selgitusi. See on vajalik tasu korrektseks arvutamiseks ning väldib olukordi, kus puudulikud või ebatäpsed andmed võivad mõjutada tasu suurust. Täiendavaid andmeid võib nõuda üksnes registriandmete kontrollimiseks või täpsustamiseks, sealhulgas juhul, kui on põhjendatud kahtlus esitatud andmete õigsuses või täielikkuses või selles, et tasu arvutamise seisukohast olulised andmed on jäetud esitamata. Täiendavalt võib küsida eelkõige andmeid ja dokumente asjaomase probleemtoote liigi, turule lastud koguse ning turule laskmise aja kohta. Andmete küsimisel tuleb lähtuda vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõttest. Tootjalt või tootjate ühenduselt saadud ärisaladust sisaldava teabe puhul tagatakse selle kaitse kooskõlas ärisaladuse ja piiratud juurdepääsuga teabe kaitset reguleerivate õigusaktidega. Sellist teavet

töödeldakse üksnes seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalikus ulatuses ning seda ei avalikustata.

JäätSi § 59[4]
Säte reguleerib sortimisuuringu tasu määramist, teatavakstegemist ja laekumist.

Lõikes 1 sätestatakse, et Keskkonnaagentuur teeb tootjale või tootjate ühendusele tasu määramise teatavaks haldusaktiga (korraldusega) 60 tööpäeva jooksul pärast sortimisuuringu tulemuste kinnitamist. Korralduses tuleb esitada tasu suurus, arvutamise alused ja arvutuskäik ning maksetähtaeg. Selline nõue tagab adressaadile piisava teabe tasu kujunemise kohta ning võimaldab kontrollida selle õiguspärasust.

Tähtaeg 60 tööpäeva on kehtestatud eesmärgiga tagada tasu määramise menetluse mõistlik kestus ning õigusselgus, võimaldades samal ajal Keskkonnaagentuuril teha vajalikud arvutused ning andmetöötlus pärast sortimisuuringu tulemuste kinnitamist.

Lõike 2 kohaselt makstakse sortimisuuringu tasu 60 tööpäeva jooksul selle teatavaks tegemisest. Maksetähtaja sätestamine seaduses on vajalik õigusselguse ja õiguskindluse tagamiseks (PS §-dest 10 ja 13 tulenev õiguskindluse põhimõte). Kuigi Keskkonnaagentuur võib korraldused adressaatidele teatavaks teha eri aegadel, tagab seaduses sätestatud tähtaeg kõigile kohustatud isikutele ühesuguse ajaraami maksekohustuse täitmiseks alates haldusakti teatavaks tegemisest. See tagab võrreldava kohtlemise ning väldib vajadust määrata maksetähtaeg iga üksikjuhtumi puhul eraldi.

60 tööpäeva pikkune tähtaeg on proportsionaalne (PS § 11), arvestades tasu võimalikku suurust. See annab tootjale või tootjate ühendusele piisava aja makse planeerimiseks ja tasumiseks ning võimaldab vajaduse korral kontrollida haldusaktis esitatud arvutuskäiku ja selle põhjendatust.
Lõikes 3 sätestatakse, et sortimisuuringu tasu laekub riigieelarvesse. See on kooskõlas avalike rahaliste vahendite kasutamise põhimõtetega ning tagab vahendite läbipaistva arvestuse.

JäätSi § 59[5]
Paragrahvis sätestatakse tasu tasumata jätmise õiguslikud tagajärjed.

Paragrahvi kohaselt on § 59[4] lõikes 1 nimetatud Keskkonnaagentuuri korraldus täitedokument täitemenetluse seadustiku tähenduses. See tähendab, et kui tasu maksmiseks kohustatud isik ei täida kohustust vabatahtlikult ettenähtud tähtaja jooksul, võib alustada sundtäitmist ilma täiendava kohtumenetluseta. Selline kord tagab tasu tõhusa laekumise ning vähendab nii riigi kui kohtusüsteemi töökoormust. Samuti loob see piisava stiimuli tasu õigeaegseks tasumiseks.

JäätSi § 119 lõige 6 (muutmine)
Muudatus on vajalik, kuna JäätSi täiendatakse §-ga 26[22], mis reguleerib korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete vedu riikide vahel. Riikidevahelised kaubaveod läbivad tollipiiri või tollikontrolli all ning Maksu- ja Tolliametil on pädevus kontrollida piiriüleseid saadetisi. Maksu- ja Tolliameti kaasamine võimaldab tõhusamalt tuvastada juhtumeid, kus korduskasutuskõlblike tekstiiltoodetena deklareeritud

saadetised ei vasta seaduses sätestatud nõuetele ning kujutavad jäätmeid JäätSi § 2 lõike 1 tähenduses. Muudatusega tagatakse selge õiguslik alus Maksu- ja Tolliametile järelevalve tegemiseks JäätSi §-des 26^{22}, 108 ja 113 sätestatud nõuete täitmise üle. Samuti säilib ja täpsustub Keskkonnaameti pädevus nimetatud nõuete täitmise järelevalvel, kusjuures Keskkonnaamet teeb järelevalvet koostöös Maksu- ja Tolliametiga. Selline koostööpõhine järelevalvemudel aitab vältida pädevuslünki, suurendab järelevalve tõhusust ning toetab jäätmete ebaseadusliku piiriülese veo ennetamist, aidates kaasa keskkonnakaitse ja õiguskindluse tagamisele.

JäätSi § 119 lõiked 9^3 ja 9^4 (uued lõiked)

Lõikega 9^3 sätestatakse, et JäätS § 26^{23} nõuete täitmise üle teeb riiklikku järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet infoühiskonna teenuse seaduses sätestatud korras.

Jäätmedirektiivi artikli 22a lõikes 13 sätestatud nõuded on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/2065 (DSA määrus) artikli 30 lõike 1 punktides d ja e sätestatud digiplatvormi pakkuja kohustustega.

Jäätmete raamdirektiivi põhjenduspunkti 44 kohaselt käsitatakse tekstiiltoodete tootjat, kes pakub liidus asuvatele tarbijatele esimest korda turul kättesaadavaks tehtud tekstiiltooteid, DSA määruse artikli 30 tähenduses kauplejana. Jäätmete raamdirektiivi põhjenduses 45 on täpsustatud, et tekstiiltoodete tootja registreerumist jäätmete raamdirektiivi kohaselt loodud tootjate registris käsitatakse DSA määruse artikli 30 lõike 1 punktis d nimetatud teabena ning artikli 30 lõike 1 punktis e nimetatud kinnitus peab hõlmama tootja kohustust pakkuda üksnes selliseid tooteid, mille suhtes on täidetud jäätmete raamdirektiivis sätestatud laiendatud tootjavastutuse nõuded. Samas põhjenduses on sõnaselgelt ette nähtud, et nende nõuete täitmise tagamisel kohaldatakse digiplatvormide pakkujate suhtes DSA määruse IV peatüki kohaseid täitmise tagamise norme.

DSA määruse riigisisese rakendamise ja selles sätestatud nõuete täitmise järelevalve korraldus on sätestatud infoühiskonna teenuse seaduses. Infoühiskonna teenuse seaduse § 12 lõike 4 kohaselt teeb DSA määruses sätestatud nõuete täitmise üle järelevalvet Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet. Kuna §-s 26^{23} täpsustatakse DSA määruse artikli 30 lõike 1 punktides d ja e sätestatud nõuete kohaldamist tekstiiltoodete tootjate suhtes ning jäätmedirektiivi põhjenduse 45 kohaselt kohaldatakse nende nõuetega seoses digiplatvormide pakkujate suhtes DSA määruse IV peatüki kohaseid täitmise tagamise norme, toimub ka §-s 26^{23} sätestatud nõuete täitmise üle järelevalve infoühiskonna teenuse seaduses sätestatud korras. Seetõttu ei anta Keskkonnaametile §-s 26^{23} sätestatud nõuete suhtes paralleelset järelevalvepädevust.

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ning Keskkonnaameti koostöö vajadus tuleneb §-s 26^{23} sätestatud nõuete sisust. Nimetatud paragrahvi kohaselt peab digiplatvormi pakkuja saama tekstiiltoodete tootjalt teabe selle kohta, kas tootja on Eestis probleemtooteregistris registreeritud, ning tootja kinnituse, et ta pakub digiplatvormi kaudu üksnes selliseid tooteid, mille suhtes on täidetud laiendatud tootjavastutuse nõuded. Paragrahvis 26^{23} sätestatud nõuete täitmise üle järelevalve tegemisel peab Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet seega

kontrollima muu hulgas tootja esitatud registreerimisandmeid ja laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise kohta antud kinnitust. Kuna tootjate registreerimise ja neile jäätmeseadusest tulenevate laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise üle teeb järelevalvet Keskkonnaamet, võib Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet vajada nende asjaolude kontrollimiseks Keskkonnaameti valduses olevat teavet. Seetõttu teevad ametid vajaduse korral oma pädevuse piires koostööd ja vahetavad järelevalveülesannete täitmiseks vajalikku teavet.

Lõikes 9^4 sätestatakse, et JäätSi §-des 26^{24} ja 26^{25} sätestatud nõuete täitmise üle teeb riiklikku järelevalvet Keskkonnaamet.

JäätSi § 120 (muutmine)
Muudatusega täpsustatakse sätte pealkirja ning lisatakse nii pealkirja kui lõikesse 1, et vastutussäte hõlmab ka toidujäätmete tekke vältimise nõuete (JäätS § 22^7 ehk arvestuse pidamise, andmete avalikustamise ja tegevuskava koostamise kohustuse ning § 22^8 ehk annetamise koostöölepingute ettepaneku kohustuse) rikkumist.

Lisaks muudetakse lõikes 2 juriidilise isiku rahatrahvi ülemmäära, seda suurendatakse seniselt 100 000 eurolt 200 000 euroni. Muudatuse eesmärk on tagada füüsilise ja juriidilise isiku vastutuse proportsionaalsus, arvestades juba kehtivat füüsilise isiku maksimaalset võimalikku karistusmäära. Füüsilise ja juriidilise isiku sama teo eest ette nähtud karistusmäärad peaksid üldjuhul olema omavahel proportsioonis ning vastama karistusseadustiku üldosas kujunenud karistusraamidele. Muudatusega viiakse juriidilise isiku karistuse ülemmäär kooskõlla JäätS-is läbivalt kasutatava karistusmäärade suhtega.

Muudatus ei tähenda, et juriidilisele isikule määrataks rikkumise korral automaatselt senisest suurem rahatrahv. Tegemist on jäätmeseaduses sätestatud ülemmäära muutmisega, mille piires tuleb karistuse suuruse määramisel lähtuda konkreetse rikkumise asjaoludest ja karistuse individualiseerimise põhimõtetest. Rikkumise eest karistust mõistes arvestatakse alati konkreetseid asjaolusid: isiku süüd, kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, eri- ja üldpreventsiooni jne. 200 000 euro suurune ülemmäär võimaldab seega määrata karistuse, mis on ühelt poolt rikkumise raskusega ja teiselt poolt juriidilise isiku olemuse ning majandusliku suutlikkusega paremini kooskõlas, kuid see ei tähenda ilmtingimata selliste rahatrahvide määramist.

Sätte pealkirja ja lõike 1 muutmisel ei ole tegemist sisulise muudatusega, kuna jäätmete tekke vältimise nõuete rikkumine on samas vastutussättes sisaldunud ka varem ning JäätS on juba sätestanud toidujäätmete tekke vältimise üldised kohustused § 21 lõike 2 punktis 6. Vastutus ei sõltu sellest, kas ettevõtja saavutab näiteks enda tegevuskavas seatud toidujäätmete vähendamise eesmärgi või kas annetamise tulemusena suureneb annetatud toidu kogus, vaid sellest, kas seaduses sätestatud kohustused on nõuetekohaselt täidetud. Samuti ei sõltu ettevõtja vastutus riiklike sihtarvude saavutamisest. Järelevalves keskendutakse seaduses ettevõtjale seatud kohustuste täitmisele. Näiteks arvestuse pidamisel on võimalik kontrollida, kas ettevõtja peab arvestust toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste üle ning kas arvestuse aluseks olevad andmed ja kasutatud meetod võimaldavad koguste kujunemist kontrollida. Kui arvestuse pidamine puudub, on tegemist rikkumisega. Samuti on rikkumine näiteks see, kui puudub

tegevuskava toidujäätmete tekke vähendamiseks või pole tehtud annetamise koostöölepingu ettepanekut toidu ümberjaotamise organisatsioonile.

JäätS § 120[7] lg 2 (muutmine)

JäätS § 120[7] lõikes 2 sätestatud juriidilise isiku rahatrahvi ülemmäära suurendatakse seniselt 20 000 eurolt 200 000 euroni. Muudatuse eesmärk on tagada füüsilise ja juriidilise isiku vastutuse proportsionaalsus ning võimaldada kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmehoolduseeskirja nõuete rikkumise eest määrata rikkumise raskusele ja toimepanija olemusele vastav tõhus karistus.

Füüsilise ja juriidilise isiku sama teo eest ette nähtud karistusmäärad peaksid üldjuhul olema omavahel proportsioonis ning vastama karistusseadustiku üldosas kujunenud karistusraamidele. Kehtiva § 120[7] puhul ei ole senine 20 000 euro suurune juriidilise isiku rahatrahvi ülemmäär sellise proportsiooniga kooskõlas. Muudatusega viiakse juriidilise isiku karistuse ülemmäär kooskõlla JäätS-is läbivalt kasutatava karistusmäärade suhtega.

Karistusmäära suurendamine on põhjendatud ka seetõttu, et juriidilise isiku puhul peab rahatrahvi ülemmäär võimaldama arvestada rikkumise toimepanija majandusliku võimekuse ja tegevuse ulatusega. Senine 20 000 euro suurune ülemmäär võib suurema majandusliku võimekusega juriidilise isiku puhul jääda rikkumise raskusega võrreldes ebapiisavaks ega pruugi täita karistuse ennetavat ja mõjutavat eesmärki. Samuti võib liiga madal ülemmäär vähendada karistuse tegelikku mõju olukorras, kus jäätmehoolduseeskirja nõuete rikkumine on juriidilise isiku majandusliku tegevusega seotud.

Muudatus ei tähenda, et juriidilisele isikule määrataks rikkumise korral automaatselt senisest suurem rahatrahv. Tegemist on jäätmeseaduses sätestatud ülemmäära muutmisega, mille piires tuleb karistuse suuruse määramisel lähtuda konkreetse rikkumise asjaoludest ja karistuse individualiseerimise põhimõtetest. 200 000 euro suurune ülemmäär võimaldab seega määrata karistuse, mis on ühelt poolt rikkumise raskusega ja teiselt poolt juriidilise isiku olemuse ning majandusliku suutlikkusega paremini kooskõlas.

Sama teo eest füüsilisele ja juriidilisele isikule ette nähtud karistusmäärad peavad üldjuhul olema omavahel proportsioonis. Arvestades, et JäätS § 120[7] lõike 1 kohaselt on füüsilise isiku rahatrahvi ülemmäär 200 trahviühikut, on juriidilise isiku rahatrahvi ülemmääraks põhjendatud sätestada 200 000 eurot.

Muudatusega kõrvaldatakse kehtivas õiguses esinev ebaproportsionaalsus ning tagatakse § 120[7] alusel rakendatava juriidilise isiku karistusraami kooskõla JäätS-i teiste samalaadsete väärtegude eest ette nähtud karistusmääradega.

JäätSi § 120[8] (uus paragrahv)

Paragrahvis 120[8] sätestatakse vastutus korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete riikidevahelise veo nõuete rikkumise eest. Sätte eesmärk on vältida olukordi, kus korduskasutuskõlbliku kauba nime all veetakse tegelikult jäätmeid ning püütakse kõrvale hoida

jäätmesaadetistele kehtestatud nõuete täitmisest. Lisatavate nõuete eesmärk on selgelt eristada korduskasutuskõlbulikuks hinnatud kasutatud tekstiiltooteid ja tekstiilijäätmeid. Kui selgub, et tegemist on jäätmetega, on tegu jäätmete riikidevahelise veoga. Seetõttu võiksid ka § 120^8 vastutussätte karistusmäärad olla samad, nagu on riikidevahelise jäätmeveo nõuete rikkumise korral.

Sätte eesmärk on tagada, et korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltoodete piiriülene vedu toimuks kooskõlas kehtestatud nõuetega ning et selliseid tooteid ei käideldaks viisil, mis võiks varjata jäätmete ebaseaduslikku eksporti või suurendada keskkonna- ja jäätmekäitlusriske. Nõuete rikkumise tulemusel võivad jäätmed liikuda korduskasutuse sildi all riikidesse, kus puudub võime neid nõuetekohaselt käidelda. See võib kaasa tuua tekstiilijäätmete sattumise keskkonda, nende põletamise mittevastavates tingimustes ning muu kahjuliku keskkonnamõju. Samuti moonutab selline tegevus ausat konkurentsi ja kahjustab nõuetekohaselt tegutsevaid ettevõtjaid.
Lõike 1 kohaselt nähakse füüsilisele isikule ette rahatrahv kuni 300 trahviühikut, kui ta rikub korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete riikidevahelise veo nõudeid. Lõige 2 sätestab sama teo eest vastutuse juriidilisele isikule, kellele võib määrata rahatrahvi kuni 400 000 eurot. Maksimaalne karistusmäär on kooskõlas teiste JäätSis kehtestatud vastutusmääradega, mis jäävad sõltuvalt rikkumise raskusest vahemikku 100 000 kuni 400 000 eurot.

Karistusmäärade kujundamisel on arvestatud, et kõnealuse rikkumise toimepanija võib saada otsest majanduslikku kasu eelkõige jäätmekäitluskulude vältimise kaudu, kuna jäätmete nõuetekohane käitlemine on kulukas. Samuti võib kasu seisneda odavamas ja lihtsamas piiriüleses veos, sest toodete vedu on üldjuhul vähem reguleeritud ja odavam kui jäätmete vedu. Lisaks võib rikkuja püüda anda kasutuskõlbmatutele esemetele näilist turuväärtust, müües neid korduskasutuskõlblike toodetena. Seetõttu on põhjendatud näha ette selline maksimaalne karistusmäär, mis võimaldab tõhusalt reageerida rikkumistele, mille puhul võib saadav tulu olla suur ning mõju keskkonnale ja majandusele võrreldav jäätmete riikidevahelise veo nõuete rikkumisega.

Vastutuse kehtestamine aitab tõhustada järelevalvet ning soodustab läbipaistvat ja nõuetekohast korduskasutuskõlblike tekstiilitoodete rahvusvahelist liikumist, toetades seeläbi ringmajanduse eesmärke ja keskkonnakaitset. Seejuures on tegemist rahatrahvi ülemmääraga, mis ei tähenda automaatselt, et igal juhul tuleb kohaldada maksimaalset karistust. Konkreetse karistuse määramisel tuleb arvestada rikkumise asjaolusid, isiku süüd, kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid ning eri- ja üldpreventiivseid eesmärke. Selline lähenemine tagab, et karistused oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning täidaksid oma eesmärki suunata kohustatud isikuid seaduse nõudeid järgima.

JäätSi §-d 124^7 - 124^9 (uued paragrahvid)

Sätestatakse sanktsioonid ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmata jätmise, tootja poolt ekspediitorteenuse osutajale nõutava teabe esitamata jätmise või ebaõige, mittetäieliku või eksitava teabe esitamise ning riikliku järelevalve takistamise eest. Regulatsiooni eesmärk

on tagada, et ekspediitorteenuse osutaja täidaks talle pandud kohustusi ning teeks tõhusat koostööd Keskkonnaametiga.

Ekspediitorteenuste roll kaupade liikumises ja tarneahelates on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud. Sellega on suurenenud selliste teenuseosutajate roll, kelle teenuste abil saavad tootjad pakkuda tooteid liidus asuvatele lõppkasutajatele, mistõttu on suurenenud vajadus tagada, et nende tegevus oleks läbipaistev, õiguspärane ning vastaks keskkonnakaitse nõuetele.

Jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõigete 15 ja 16 kohaselt peab tootja esitama ekspediitorteenuse osutajale teabe enda registreerimise ja tootja laiendatud vastutuse nõuete täitmise kohta ning vastutab esitatud teabe õigsuse eest. Ekspediitorteenuse osutaja peab hindama saadud teabe usaldusväärsust ja täielikkust, nõudma vajaduse korral selle parandamist, täiendamist või ajakohastamist ning peatama teenuse osutamise, kui tootja puudusi ei kõrvalda.

Regulatsiooni eesmärk takistada laiendatud tootjavastutuse nõudeid mittetäitval tootjal teenuseosutaja vahendusel liidu turul tegutsemist ning selleks nähakse teenuseosutajale ette kohustused kontrollida tootja esitatud teavet ja reageerida nõuete täitmata jätmisele.

JäätSi § 124[7]

Paragrahv sätestab vastutuse ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmata jätmise eest. Paragrahvis 124[7] sätestatud väärteokoosseisu aluseks on eelnõu § 26[25], milles sätestatakse ekspediitorteenuse osutaja kohustused hinnata tootja esitatud teabe usaldusväärsust ja täielikkust, nõuda vajaduse korral teabe parandamist, täiendamist või ajakohastamist ning peatada teenuse osutamine, kui tootja nõutud teavet ei paranda, täienda ega ajakohasta. Nimetatud kohustustega võetakse üle jäätmedirektiivi artikli 22a lõikest 16 tulenevad nõuded.
Lõike 1 kohaselt karistatakse füüsilist isikut hoolsuskohustuse täitmata jätmise eest rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Tegemist on karistusseadustikus sätestatud väärteo eest füüsilisele isikule kohaldatava rahatrahvi ülemmääraga. Kõrgema trahvimäära kasutamine on põhjendatud rikkumise laadiga, kuna ekspediitorteenuse osutajale pandud hoolsuskohustuse eesmärk on vältida olukorda, kus ekspediitorteenuseid kasutades pakutakse liidus lõppkasutajatele tekstiiltooteid laiendatud tootjavastutuse nõudeid täitmata.

Lõikega 2 sätestab juriidilise isiku vastutuse, nähes ette rahatrahvi kuni 400 000 eurot. Juriidilise isiku vastutuse sätestamine on põhjendatud eelkõige sellega, et käesolevas koosseisus ette nähtud hoolsuskohustused on suunatud eelkõige ekspediitorteenuse osutaja majandus- ja kutsetegevusele ning nende täitmine toimub praktikas juriidilise isiku korraldatud ja kontrollitud tegevuse raames.

Ekspediitorteenuse osutajal on laiendatud tootjavastutuse süsteemis oluline kontrolliv roll. Teenuse osutaja peab hindama tootja esitatud teabe usaldusväärsust ja täielikkust, nõudma vajaduse korral teabe parandamist, täiendamist või ajakohastamist ning peatama teenuse osutamise juhul, kui tootja ei täida talle esitatud nõuet. Tegemist ei ole üksnes formaalse teavitamis- või dokumenteerimiskohustusega, vaid hoolsuskohustusega, mille eesmärk on ennetada olukorda, kus liidus lõppkasutajatele tehakse kättesaadavaks tekstiiltooteid laiendatud tootjavastutuse nõudeid täitmata.

Juriidilisele isikule kuni 400 000 euro suuruse rahatrahvi kehtestamine on põhjendatud ka rikkumise ennetava eesmärgiga. Ekspediitorteenuse osutaja tegevus võib puudutada ulatuslikku hulka tootjaid ja tooteid ning hoolsuskohustuse täitmata jätmise tagajärjed võivad seetõttu olla ulatuslikumad kui üksiku tehingu või üksiku tootega seotud rikkumise puhul. Efektiivne, proportsionaalne ja heidutav sanktsioon on vajalik, et motiveerida ekspediitorteenuse osutajaid rakendama oma tegevuses piisavaid kontrollimeetmeid ning täitma neile pandud kohustusi tegelikkuses, mitte üksnes formaalselt.

Juriidilisele isikule sätestatud kõrgem rahatrahvi ülemmäär võimaldab arvestada tema tegevuse ulatuse, majandusliku suuruse ja võimaliku rikkumisest saadava majandusliku kasuga ning tagada sanktsiooni tegelik heidutav mõju. Seejuures on tegemist ülemmääraga, mitte automaatselt kohaldatava trahviga, mistõttu saab konkreetse karistuse määramisel arvestada rikkumise raskust, kestust, ulatust, tagajärgi ning toimepanija muid asjaolusid.

Juriidilise isiku vastutuse kehtestamine toetab seega JäätSi § 124^{7} eesmärki tagada ekspediitorteenuse osutajatele pandud hoolsuskohustuse tõhus täitmine ning aitab vältida olukordi, kus ekspediitorteenuseid kasutatakse laiendatud tootjavastutuse nõudeid täitmata toodete liidus lõppkasutajatele kättesaadavaks tegemiseks. Sanktsioon aitab tagada ka jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõikest 16 tulenevate nõuete tõhusa rakendamise.

JäätSi § 124^{8}

Paragrahviga kehtestatakse vastutus tekstiiltoodete tootjale, kes jätab täitmata seadusest tuleneva kohustuse esitada ekspediitorteenuse osutajale nõutud teavet või esitab ebaõiget, mittetäielikku või eksitavat teavet. Paragrahv 124^{8} sätestatud väärteokoosseisu aluseks on §-d 26^{24} ja 26^{25}, milles on sätestatud tekstiiltoodete tootja teabe esitamise kohustus ja vastutuskohustus. Nimetatud kohustusega võetakse üle jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõikest 15 tulenev nõue. Jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõike 16 kohaselt vastutab tootja esitatud teabe õigsuse eest. Sätte eesmärk on tagada tootja teabekohustuse täitmine ja võimaldada ekspediitorteenuse osutajal täita talle pandud hoolsuskohustust. Tootja teabe esitamata jätmine või ebaõige, puuduliku või aegunud teabe esitamine võib takistada ekspediitorteenuse osutajal hinnata tootja esitatud teabe usaldusväärsust ja täielikkust ning seeläbi võimaldada laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmisest kõrvalehoidmist.

Lõikes 1 sätestatakse füüsilise isiku vastutus teabe esitamata jätmise või ebaõige, mittetäieliku või eksitava teabe esitamise eest. Väärteo eest võib karistada rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Karistusmäära kujundamisel on arvestatud rikkumise mõju tootjavastutuse süsteemi toimimisele ning vajadust tagada kohustuse täitmine.

Lõikes 2 nähakse ette juriidilise isiku vastutus sama teo toimepanemise eest. Juriidilist isikut võib karistada rahatrahviga kuni 400 000 eurot. Teabe esitamise kohustus on otseselt seotud tootja majandus- ja kutsetegevusega ning kohustuse täitmata jätmine võib mõjutada ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmist ja seeläbi kogu laiendatud tootjavastutuse süsteemi toimimist.

Jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõigetega 15 ja 16 on kehtestatud omavahel seotud tootja teabe esitamise kohustus ja ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustus. Tootja esitatud teave on aluseks ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmisele ning tootja vastutab esitatud teabe õigsuse eest. Kui tootja jätab nõutud teabe esitamata või esitab ebaõige, puuduliku või aegunud teabe, ei ole ekspediitorteenuse osutajal võimalik talle pandud hoolsuskohustust nõuetekohaselt täita. Seetõttu võib teabe esitamise kohustuse rikkumine takistada jäätmete raamdirektiiviga ette nähtud kontrollimehhanismi toimimist ning võimaldada laiendatud tootjavastutuse nõuetest kõrvalehoidmist.

Juriidilise isiku puhul peab rahatrahv olema piisavalt tõhus ja heidutav, et vältida olukorda, kus nõutud teabe esitamata jätmine või ebaõige teabe esitamine võib ettevõtjale tuua majanduslikku kasu või vähendada tema kulusid. 400 000 eurot on sätestatud ülemmäärana, mis võimaldab konkreetse rikkumise korral arvestada selle raskuse, ulatuse ja tagajärgedega ning juriidilise isiku majandusliku olukorraga.

JäätSi § 124^9

Säte käsitleb riikliku järelevalve takistamist. Paragrahvis 124^9 sätestatud väärteokoosseisu on seotud § 26^{25} sätestatud ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustusega, mille täitmise üle teeb riikliku järelevalvet Keskkonnaamet.

Lõikes 1 nähakse ette füüsilise isiku vastutus järelevalve takistamise eest. Väärteo eest võib karistada rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Rikkumine võib seisneda Keskkonnaametile ruumidele või teabele juurdepääsu võimaldamata jätmises, ebaõige, puuduliku või aegunud teabe esitamises või järelevalve käigus tuvastatud puudustele reageerimata ja nende parandamata jätmises. Tegemist on kohustustega, mille täitmine on vajalik selleks, et riiklik järelevalve saaks toimida tõhusalt ning võimalikke rikkumisi oleks võimalik õigeaegselt tuvastada ja lõpetada.

Lõikes 2 nähakse ette juriidilise isiku vastutus sama teo toimepanemise eest. Juriidilist isikut võib karistada rahatrahviga kuni 400 000 eurot. Juriidilise isiku vastutuse sätestamine on põhjendatud, kuna ekspediitorteenuse osutaja hoolsuskohustuse täitmine ja selle üle järelevalve võimaldamine toimub üldjuhul juriidilise isiku majandus- ja kutsetegevuse raames. Juriidilisel isikul on võimalik korraldada oma tegevus selliselt, et Keskkonnaametile tagatakse vajalik juurdepääs ja teave ning järelevalve käigus esitatud nõuded täidetakse nõuetekohaselt.

Füüsilisele isikule sätestatud rahatrahvi ülemmäär 300 trahviühikut ja juriidilisele isikule sätestatud kuni 400 000 euro suurune rahatrahv on proportsionaalsed, arvestades isikute erinevat olemust ja majanduslikku võimekust. Juriidilise isiku puhul peab sanktsioon olema piisavalt tõhus ja heidutav, et välistada olukord, kus järelevalve takistamine või nõutud teabe esitamata jätmine võimaldab vältida rikkumise tuvastamist või jätkata nõuetele mittevastavat tegevust. 400 000 euro suurune summa on sätestatud rahatrahvi ülemmäärana, mis võimaldab konkreetse rikkumise korral arvestada selle raskuse, ulatuse ja tagajärgedega ning juriidilise isiku majandusliku olukorraga.

JäätSi § 127 lõige 1 (muutmine)

Lõikesse 1 lisatakse eelnõuga lisatavad vastutussätted §-d 120^8, 124^7 - 124^9.

JäätSi § 127 lõige 5 (muutmine)
Lõiget 5 muudetakse seoses JäätSi lisatava uue §-ga 120^8, millega sätestatakse vastutus korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete riikidevahelise veo nõuete rikkumise eest. Arvestades Maksu- ja Tolliameti pädevust riikidevahelise kaubaveo ja tollikontrolli tegemisel, on põhjendatud määrata Maksu- ja Tolliamet kohtuväliseks menetlejaks ka §-s 120^8 sätestatud väärteo puhul. Seetõttu täiendatakse § 127 lõiget 5 viitega §-le 120^8, tagades selge pädevusjaotuse ja tõhusa järelevalve uue korra rakendamisel.

JäätSi § 136^3 (muutmine)
Sätte pealkiri muudetakse JäätSi toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvude lisamise tõttu. Edaspidi on pealkirjas viidatud ka jäätmetekke vähendamise sihtarvudele.

JäätSi § 136^3 lõiked 7 ja 8 (uued lõiked)
Lõigetega 7 ja 8 lisatakse JäätSi toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvud, mis tulenevad jäätmete raamdirektiivist. Hiljemalt 2030. aasta lõpuks tuleb vähendada toidujäätmete teket toidutööstuses vähemalt 10% võrreldes aastate 2021–2023 keskmise toidujäätmete kogusega. Tarbimise tasandil ehk jaemüügi ja muul viisil tarnimisel, restoranides ja toitlustuses ning kodumajapidamistes tuleb vähendada toidujäätmete teket vähemalt 30% elaniku kohta võrreldes aastate 2021–2023 keskmisega. Võrdlusaastateks on valitud aastad 2021–2023, et vältida näiteks kriiside moonutavat mõju.

Sihtarvude sõnastamisel on lähtutud jäätmete raamdirektiivi sõnastusest. Praktikas tähendab jaemüük ja muul viisil tarnimine jae- ja hulgimüüki ning restoranid ja toitlustus erinevaid toitlustusega tegelevaid toitlustusettevõtteid.

Sihtarvude täitmist ei delegeerita üksikute ettevõtjate tasandile, see tähendab, et näiteks iga toidutööstuse sektori ettevõtja ei pea saavutama eraldiseisvalt 10% toidujäätmete tekkekoguste vähenemist võrreldes baasaastate keskmisega. Riigi tasandi sihtarvu saavutamisse panustavad kõik toidutarneahela osalised oma tegevuse kaudu, kuid konkreetsete meetmete valik ja rakendamise ulatus sõltub ettevõtja tegevusvaldkonnast, suurusest ja võimalustest. Selline lähenemine võimaldab rakendada sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid eri sektorites ning vältida üksikutele ettevõtjatele ebamõistliku tulemuskohustuse panemist. Sihtarvude täitmise eest vastutab riik tervikuna, kujundades ja rakendades asjakohaseid poliitikameetmeid ning toetades toidukäitlejate ja teiste osaliste panust toidujäätmete tekke vähendamisse, sealhulgas võimalusel ka toetusmeetmete kaudu. Ettevõtjatele on juba kättesaadavad erinevad riiklikud ja Euroopa Liidu rahastatavad meetmed, sealhulgas ringmajanduse, innovatsiooni, teadus- ja arendustegevuse ning investeeringute toetuseks. Näiteks toetatakse Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu projekte, mis vähendavad toidujäätmete teket, sealhulgas toidukoguste paremat planeerimist võimaldavaid digilahendusi ja toidu ümberjaotamise lahendusi, samuti ringmajanduse tootmis- ja tarbimismudelite ning tööstussümbioosi arendamist.[15] Toidujäätmete vähendamist on toetatud muu hulgas Euroopa Liidu ühtse turu programmi vahenditest, mille raames on korraldatud toidujäätmete tekke vältimisele suunatud taotlusvoore.

[15] https://kik.ee/et/toetatavad-tegevused/pakendite-ringdisain-ja-korduspakendite-susteemid-toidukao-vahendamine.

2026. aasta 4 miljoni euro suurusest taotlusvoorust toetati muu hulgas ettevõtjate ja teiste toidutarneahela osaliste toidujäätmete vältimise lahenduste arendamist ja rakendamist, sealhulgas organisatsioonilisi ja tehnoloogilisi lahendusi ning koostööd tarneahelas.[16]

Toidutööstuse puhul oli aastate 2021–2023 keskmine aastane toidujäätmete tekkekogus Eestis riigi tasandil 34 459 tonni[17], mis tähendab, et eesmärk on ligikaudu 31 000 tonni. 2025. aastal tekkis toidutööstuses uue toidujäätmete uuringu põhjal toidujäätmeid 36 916 tonni. Sellest moodustas toidukadu ehk raisku läinud toit 1161 tonni.[18] Uuringus on küll esitatud hinnang, et ettevõtjad võisid alahinnata raisku läinud toidu osakaalu, kuid siiski näitab see ka, et toidutööstuse 10% vähendamise eesmärk on saavutatav lisaks toidu annetamise edendamisele eelkõige tootmises tekkivate jääkide kõrgema lisandväärtusega kasutamise kaudu. Näiteks tuleks suunata puu- ja köögiviljatööstuse jääke uutesse toodetesse, joogi- ja mahlatööstuse pressijääke kasutusse jm.

Tarbimise tasandi puhul oli keskmine toidujäätmete teke aastatel 2021–2023 elaniku kohta 90 kg, mis tähendab, et eesmärk on jõuda ligikaudu 63 kg-ni. 2025. aastal tekkis tarbimise tasandil elaniku kohta toidujäätmeid 71,2 kg. Senised pingutused kaubanduses, toitlustuses ja kodumajapidamistes on olnud tulemuslikud, kuid eesmärkideni jõudmiseks tuleb teha täiendavaid jõupingutusi. Mõlemad sihtarvud keskenduvad toidujäätmete tekkele tervikuna ning ei erista välditavate toidujäätmete ehk raisatud toidu või toidukao ja vältimatute toidujäätmete teket.

Sihtarvude eesmärk on mõõta edusamme toidujäätmete tekke vähendamisel ehk tagada toidujäätmete tekke vähendamise kohustuse mõõdetav ja ajaliselt piiritletud rakendamine. Sihtarvud on eristatud toidutarneahela etapiti, arvestades, et toidujäätmete tekke iseloom ning vältimise ja vähendamise võimalused on tootmis- ja tarbimistasandil erinevad. Toidutarneahela tarnimis- ja tarbimisetapid on omavahelises sõltuvuses ning jaemüügitavadel on mõju tarbijakäitumisele, samuti on seos koduse ja koduvälise toidutarbimise vahel. Seetõttu on tarbimistasandi sihtarvus koos nii toidu jaemüük ja muul viisil tarnimine, toitlustus ning kodumajapidamised. Neist iga etapi jaoks eraldi sihtmäärade seadmine lisaks tarbetut keerukust ja piiraks võimalust konkreetsetele probleemvaldkondadele paindlikult keskenduda.

Kui toidujäätmete vähendamise riiklikke sihtarve 2030. aasta lõpuks ei saavutata, võib Euroopa Komisjon algatada liikmesriigi suhtes rikkumismenetluse, millega võivad kaasneda täiendavad kohustused ja sanktsioonid. Sihtarvude saavutamata jäämisel tuleb riigil ühtlasi hinnata seniste meetmete piisavust ja vajadust rakendada täiendavaid meetmeid. 2030. aasta toidujäätmete tekke andmed esitab Eesti Euroopa Komisjonile 2032. aasta suvel.

Lõikes 8 sätestatud viide komisjoni otsusele 2019/1597 tagab, et sihtarvude täitmise hindamisel kasutatakse ELi ühtset mõõtmismetoodikat, mis võimaldab andmete võrrelda nii riigisiseselt kui ka Euroopa tasandil. Sama otsuse alusel on toidujäätmete koguseid kogu Euroopas

[16] call-fiche_smp-food-2026-fw-stakeholders-pj_en.pdf.
[17] ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasfw/default/table?lang=en.
[18] Kliimaministeeriumi ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse tellitud uuring: Õunapuu, T., Niitra, B. R., Piirimäe, K., Raudsepp, J., Lauringson, D., Raun, M. (2026). Uuring kogu Eesti toidutarneahelas tekkivate toidujäätmete ja toidukao kohta (Toidujäätmed_lõpparuanne.pdf).

mõõdetud alates 2020. aastast. Lõiked 7 ja 8 võtavad üle jäätmete raamdirektiivi artikli 9a lõiked 2 ja 4.

JäätSi § 136[13] lõige 3 (uus lõige)
Lõige 3 sätestab üleminekuaja kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava täiendamiseks § 42 lõike 3 punktides 6 ja 17 nõutud muudatustega. Muudatuste rakendamise tähtajad on samad jäätmereformist tulenevate muudatuste tähtaegadega (jäätmekavad tuleb uute kohustustega viia kooskõlla jäätmekava muutmisest või uue kehtestamisest arvates, kuid mitte hiljem kui 2030. aasta 31. detsembriks). Kattuvate tähtaegade eesmärk on vähendada omavalitsuste koormust jäätmekavade uuendamisel ja ülevaatamisel.

JäätSi §-d 136[30] ja 136[31] (uued paragrahvid)
Paragrahviga 136[30] sätestatakse tekstiiltoodete uute nõuete rakendamise tähtpäevad. Rakendussätte eesmärk on tagada, et tekstiiltoodete laiendatud tootjavastutussüsteemi korraldus-, rahastamis-, kogumis- ja aruandluskohustused ning süsteemiga seotud jäätmestaatuse ja saadetiste erinõuded rakenduksid kooskõlastatult.

Jäätmete raamdirektiivi 2008/98/EÜ artikli 22a lõike 14 kohaselt tuleb tekstiiltoodete laiendatud tootjavastutussüsteem luua hiljemalt 17. aprilliks 2028 kooskõlas artiklitega 8, 8a ja 22a–22d. Seega tekstiiltoodete tootjavastutussüsteemi korraldus- ja rahastamiskohustused ning nendega seotud kogumise ja käitlemise erinõuded rakenduvad kogu ulatuses ühtse tervikuna. Sellest tulenevalt seotakse allpool loetletud uute kohustuste rakendamine süsteemi käivitumisega. Enne seda kuupäeva saab teha süsteemi käivitamiseks vajalikke ettevalmistusi, sealhulgas registreerida kohustatud isikuid ja kontrollida tootjate ühenduste pädevust.

Lõike 1 kohaselt rakendatakse tekstiiltoodete ning nendest tekkinud jäätmete suhtes alates 17. aprillist 2028 järgmisi sätteid:
§ 23 lõiget 4, milles on sätestatud tootjate ühendusele kohalduvad üldnõuded;
§ 23[1], milles on sätestatud tootja ja tootjate ühenduse enesekontrolli nõuded;
§ 25[1], milles on sätestatud tootja laiendatud vastutuse põhialused, sealhulgas kohustuste täitmine volitatud esindaja ja tootjate ühenduse kaudu;
§ 25[3], milles on sätestatud tekstiiltoodete tootjate kaetavad kogumise, käitlemise ja muud tootjavastutussüsteemiga seotud kulud ning nende kulude määramise põhimõtted;
§ 25[4], milles on sätestatud tekstiiltoodete tootjate ühenduse erinõuded, sealhulgas pädevuse, tasude kujundamise, andmete töötlemise, teabe avaldamise ja jäätmekäitlejate valimise nõuded;
§ 25[5] lõikeid 1–8, milles on sätestatud tekstiiltoodete kogumisvõrgustiku loomise ja toimimise nõuded, võrgustikus osalemise tingimused ning muu tekstiiltootega kooskogumise võimalus;
§ 26 lõiget 1[1], mille kohaselt laienevad probleemtoodetest tekkinud jäätmete vastuvõtjale selles sättes nimetatud kohustused;
§ 26 lõiget 4, milles on sätestatud probleemtootejäätmete vastuvõtja kohustus kanda nende jäätmete käitlemise kulud;
§ 26 lõiget 5, milles on sätestatud endisaegsetest probleemtoodetest tekkinud jäätmete käitlemise kulude kandmise põhimõtted;
§ 26[1] lõiget 1[1], milles on sätestatud probleemtooteregistris registreerimise ja registrisse andmete esitamise kohustus;
§ 26[1] lõiget 1[3], milles on sätestatud väljaspool Eestit asuva tootja volitatud esindajaga seotud registreerimisnõuded;
§ 26[1] lõiget 1[8], milles on sätestatud probleemtootejäätmete vastuvõtjate, kes ei ole tootjad, kohustus esitada probleemtooteregistrisse andmeid jäätmete taaskasutamise ja kõrvaldamise kohta;

§ 26^{8} lõikeid 1–6, milles on sätestatud lõppkasutajate teavitamise nõuded;
§ 26^{23} lõiget 2, milles on sätestatud tootja kohustus esitada digiplatvormi pakkujale nõutud teave ning vastutus selle õigsuse eest;
§ 26^{24} lõiget 1, milles on sätestatud tootja kohustus esitada ekspediitorteenuse osutajale nõutud teave;
§ 26^{25} lõiget 2, milles on sätestatud tootja kohustus teavitada ekspediitorteenuse osutajat esitatud andmete muutumisest.

Rakendamise algus seotakse tekstiiltoodete ja sätetega, mitte üksnes tekstiiltoodete tootjaga. Seetõttu hõlmab lõige ka tootjate ühendusi, probleemtootejäätmete vastuvõtjaid ja teisi loetletud sätete adressaate. Nii välditakse olukorda, kus tekstiiltoodete lisamine probleemtoodete loetellu käivitaks mõne tootjavastutussüsteemiga seotud kohustuse enne süsteemi korraldus- ja rahastamiskohustuste rakendumist.
Teiste probleemtoodete suhtes kehtivate kohustuste rakendamist lõige ei muuda.

Lõike 2 kohaselt rakendatakse sotsiaalmajanduse üksustele § 25^{6} alates 17. aprillist 2028. Paragrahvis reguleeritakse nende õigust pidada oma kogumispunkte, võrdset või eelistatud kohtlemist kogumispunktide asukoha määramisel, õigust jätta kogutud tooted tootjate ühendusele üle andmata ning andmete esitamist probleemtooteregistrisse.
Sotsiaalmajanduse üksuste osalemist uues kogumisvõrgustikus käsitlevad reeglid rakenduvad koos tootjavastutussüsteemiga. Väikeste majandustegevusega tegelevate üksuste kohustuste suhtes arvestatakse lõikes 6 sätestatud pikemat üleminekuaega.

Lõike 3 kohaselt rakendatakse digiplatvormi pakkujale § 26^{23} lõiget 1 alates 17. aprillist 2028. Sellest ajast peab digiplatvormi pakkuja enne tootjale teenuse kasutamise võimaldamist küsima sättes nimetatud teavet registreerimise ja laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise kohta. Väiketootjate registreerimisnumbri küsimisel tuleb arvestada lõiget 7.

Lõike 4 kohaselt rakendatakse ekspediitorteenuse osutajale § 26^{25} lõikeid 1 ja 3–5 alates 17. aprillist 2028. Need sätted reguleerivad tootjalt saadud teabe usaldusväärsuse ja täielikkuse kontrollimist, puuduste kõrvaldamise nõudmist, teenuse osutamise peatamist ning vastava otsuse põhjendamist ja vaidlustamist.
Nõuded rakenduvad koos tootjavastutussüsteemiga, mille kohustuste täitmist nende abil kontrollitakse.

Lõike 5 kohaselt rakendatakse kohaliku omavalitsuse üksusele ja tootjate ühendusele § 25^{5} lõiget 9 alates 17. aprillist 2028. Säte käsitleb tootjavastutusega hõlmatud tekstiilijäätmete ja muu tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete ühise kogumise korraldust ning kulude jaotamist ja katmist.
Kokkuleppe sõlmimise kohustus seotakse tootjavastutussüsteemi rakendumisega. Kokkulepped võib ette valmistada ja sõlmida varem, määrates nende rakendamise alguseks süsteemi käivitumise.

Lõikes 6 sätestatakse pikem üleminekuaeg majandustegevusega tegelevatele isikutele, kellel on vähem kui kümme töötajat ning kelle aastakäive ja aastabilanss ei ületa kaht miljonit eurot. Neile kohaldatakse lõigetes 1–5 nimetatud kohustusi ning § 26 lõikes 1^{12} sätestatud fraktsioonide eraldi hoidmise kohustust ja §-s 26^{22} sätestatud saadetiste erinõudeid alates 17. aprillist 2029.
Erand lähtub direktiivi artiklist 41, mis näeb sellistele ettevõtjatele artiklite 22a–22d rakendamiseks ette hilisema tähtpäeva. Erand sõltub kohustatud isiku enda suurusest ega piirdu tootjatega.

Edasi lükatakse kohustuste täitmine. See ei piira sotsiaalmajanduse üksusele antud õigusi ega peata üldiste jäätmekäitlusnõuete kohaldamist.

Lõikega 7 täpsustatakse § 26^{23} lõike 1 ja § 26^{25} lõike 1 kohaldamist väiketootjate suhtes ja täpsustatakse digiplatvormi pakkuja ja ekspediitorteenuse osutaja kohustusi juhul, kui nad osutavad teenust lõikes 6 nimetatud väiketootjale. Sellise tootja registreerimiskohustus rakendub alles 17. aprillil 2029. Seetõttu ei pea teenuseosutaja enne nimetatud kuupäeva temalt probleemtooteregistris registreerimise kohta teavet saama ega seda kontrollima. Erand puudutab üksnes registreerimise kohta teabe saamist ja kontrollimist. See ei vabasta teenuseosutajat muudest talle kohalduvatest nõuetest ega takista kontrollimast, kas tootja vastab lõikes 6 sätestatud pikema üleminekuaja tingimustele. Alates 17. aprillist 2029 kohaldatakse ka nende tootjate puhul registreerimisandmete saamise ja kontrollimise nõudeid üldises korras.
Sättega välditakse olukorda, kus seadusega väiketootjale antud pikem üleminekuaeg kaotaks praktilise tähenduse, sest platvorm või ekspediitorteenuse osutaja peaks nõudma registreeringut juba enne tootja registreerimiskohustuse algust.

Lõige 8 võimaldab enne kohustuste rakendumist esitada registreerimistaotlusi ning neid menetleda §-de 25^{4} ja 26^{1} alusel. Nii saab kontrollida tootjate ühenduse pädevust ja muid registreerimise eeldusi ning teha vajalikud toimingud enne süsteemi käivitumist.
Varasem registreerimine ei too iseenesest ettepoole tootjavastutuse sisuliste kohustuste rakendamise tähtpäeva. Tegemist on süsteemi käivitamiseks vajaliku ettevalmistusega.

Lõike 9 kohaselt rakendatakse § 26 lõikes 1^{8} sätestatud jäätmestaatuse erireeglit, § 26 lõikes 1^{12} sätestatud fraktsioonide eraldi hoidmise nõuet ning §-s 26^{22} sätestatud saadetiste erinõudeid alates 17. aprillist 2028, arvestades samas väikeettevõtjate hilisemat rakendamisaega. Lahendus lähtub jäätmete raamdirektiivi artikli 22a lõike 14 ja artikli 22d koostoimest. Uue süsteemiga seotud kogumise ja käitlemise erinõuded rakenduvad koos vastava korraldus- ja rahastamiskohustusega. Enne seda ei kohaldata nimetatud erinõudeid iseseisvalt üksnes põhjusel, et neid sisaldavad sätted on jõustunud.

§ 26 lõikes 1^{8} sätestatud reegel muudab eraldi kogutud kasutatud tekstiiltoodete õiguslikku käsitlust: üldjuhul käsitatakse neid kogumisel jäätmetena, välja arvatud juhul, kui lõppkasutaja annab toote otse üle ning korduskasutusettevõtja või sotsiaalmajanduse üksus hindab selle kogumispunktis otseselt ja asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks. Reegli kohaldumine mõjutab seega toodete kogumist, korduskasutuseks suunamist, edasist käitlemist ja saadetiste korraldust. Selle rakendamine eeldab, et kogumis- ja korduskasutussüsteemis osalejatel on selged ülesanded ning olemas toimiv korraldus toodete hindamiseks, sortimiseks ja edasiseks käitlemiseks.

§ 26 lõikes 1^{12} sätestatud nõue võib nõuda muudatusi tekstiilijäätmete liigiti kogumises ning kogutud materjali edasises sortimises ja käitlemises. Nõue rakendub seaduses sätestatud tingimustel, kui fraktsioonide eraldamine hõlbustab korduskasutamist, korduskasutuseks ettevalmistamist või ringlussevõttu ning seda saab teha kulutõhusal viisil. Selle rakendamine eeldab, et kogumise ja käitlemise korraldajatel on võimalik lahushoidmist korraldada ning kogutud fraktsioonidele on olemas sobivad edasise käitlemise lahendused. Tekstiiltoodete tootjavastutussüsteemi kaudu korraldatakse ja rahastatakse uue süsteemiga seotud kogumist ja käitlemist. Seetõttu rakendatakse lahushoidmise nõuet koos süsteemi käivitumisega.

§ 26^{22} kehtestab majandus- ja kutsetegevuses toimuvatele korduskasutuskõlblikuks hinnatud kasutatud tekstiiltoodete saadetistele dokumenteerimis-, tõendamis- ja pakendamisnõuded ning võimaluse nõuda kontrollimisega seotud kulude hüvitamist. Nende nõuete rakendamine peab olema kooskõlas toodete jäätmestaatuse ja sortimise reeglitega. Kui saadetise kontrollimisel

tekib kahtlus, et see sisaldab jäätmeid, peavad kontrolli tulemuse hindamiseks olema selged ja ühetaoliselt kohaldatavad reeglid.

Nende erinõuete rakendamine enne tekstiiltoodete tootjavastutussüsteemi käivitumist tooks uued kohustused kaasa ajal, mil tekstiiltoodete tootjad ei ole veel kohustatud süsteemi kaudu selle korraldamises ja rahastamises osalema. Kogumise ja käitlemise korraldus ei oleks veel tekstiiltoodete tootjavastutuse süsteemi alusel käivitunud. Nii rakenduksid kogumise, lahushoidmise ja saadetistega seotud kohustused lahus nende täitmiseks ette nähtud korraldusest ja rahastamisest ning kulukoormus võiks jääda kohalikele omavalitsustele, jäätmekäitlejatele, korduskasutusettevõtjatele või saadetiste korraldajatele. Seetõttu rakendatakse neid sätteid alates 17. aprillist 2028, mil tuleb käivitada tekstiiltoodete laiendatud tootjavastutuse süsteem. Väikeettevõtjate suhtes rakendatakse nõudeid jäätmete raamdirektiivis ette nähtud pikema üleminekuaja kohaselt alates 17. aprillist 2029.

Lõige 10 sätestab, et kuni § 26 lõike 1^{8} rakendumiseni ei muutu kasutatud tekstiiltoode jäätmeteks automaatselt uue erireegli alusel pelgalt seetõttu, et see antakse kogumisel üle. Kohaldatakse seni kehtinud korda: toote jäätmestaatust hinnatakse jäätmeseaduse § 2 alusel, lähtudes sellest, kas valdaja on eseme ära visanud, kavatseb seda teha või on kohustatud seda tegema. Seega võib korduskasutuseks üle antud kasutuskõlblik ese jääda tooteks, kui üleandmine ei ole asjaolusid arvestades eseme äraviskamine. Samas ei tähenda korduskasutuse soov või eseme kasutuskõlblikkus iseenesest, et tegemist ei saa olla jäätmetega. Kui jäätmete üldmõiste tingimused on täidetud, käsitatakse eset jäätmetena ka enne uue erireegli rakendumist. Juba tekkinud jäätmete üleandmine teisele isikule ei kõrvalda nende jäätmestaatust.

Alates erireegli rakendumisest käsitatakse liigiti kogutud kasutatud tekstiiltooteid kogumisel jäätmetena, välja arvatud lõikes 1^{8} sätestatud juhul, kui lõppkasutaja annab toote otse üle ning see hinnatakse kogumispunktis otseselt ja asjatundlikult korduskasutuskõlblikuks. Väikeste majandustegevusega tegelevate kogujate puhul rakendub see reegel alates 17. aprillist 2029.

Paragrahvi 26^{22} rakendamise edasilükkamine ei tähenda, et üleminekuajal saadetisi ei kontrollita. Kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2024/1157 ning jäätmeseaduse muudest sätetest tulenevaid nõudeid. Kui saadetis sisaldab jäätmeid, tuleb järgida sellele kohalduvat jäätmesaadetiste korda. Korduskasutuskõlblike toodete saadetis ei muutu jäätmesaadetiseks üksnes uute erinõuete rakendumise tõttu.

Paragrahvi 26 lõigetes 1^{9}–1^{11} sätestatud terminid ja hindamiskriteeriumid kirjeldavad kasutatud ning korduskasutuskõlblikuks hinnatud tekstiiltooteid ja nende hindamist. Need ei rakenda iseseisvalt lõike 1^{8} jäätmestaatuse erireeglit enne rakendussättes määratud tähtpäeva.

Lõige 11 selgitab, et § 26^{22} rakendamise edasilükkamine ei peata saadetiste kontrollimist. Üleminekuajal kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2024/1157 ning jäätmeseaduse muudest sätetest tulenevaid nõudeid.
Kui kasutatud tekstiiltoodetena veetav saadetis sisaldab tegelikult jäätmeid, tuleb järgida sellele kohalduvat jäätmesaadetiste korda ka enne § 26^{22} rakendumist. Samas ei muutu korduskasutuskõlblike toodete saadetis jäätmesaadetiseks üksnes uute erinõuete jõustumise tõttu.

Paragrahv 136^{31} sätestab üleminekuaja toidujäätmete tekke vältimisega seotud kohustustele. Selle kohaselt rakendatakse JäätSi § 22^{7} lõikes 3 sätestatud ettevõtjate kohustust pidada toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestust alates 2028. aasta 1. jaanuarist.

Kuivõrd arvestuse pidamise kohustus rakendub 2028. aasta 1. jaanuarist, rakendatakse toidukäitleja kohustust annetamise kohta andmeid avalikustada (JäätSi § 22^7 lg 7) alates 2029. aasta 1. jaanuarist. See tähendab, et andmed 2028 aasta kohta tuleb avalikustada hiljemalt 31. jaanuariks 2029.
Kohustust pidada ja rakendada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava (JäätSi § 22^7 lg 10) rakendatakse 2028. aasta 1. juulist.
Kõigi kolme tähtaja eesmärk on anda ettevõtjatele piisav üleminekuaeg, et viia tegevus nõuetega vastavusse ning valmistuda kohustuste täitmiseks.

Normitehniline märkus

Seaduse normitehnilist märkust täiendatakse viitega üle võetavale Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile (EL) 2025/1892.

Paragrahv 2

Lõikega 1 sätestatakse seaduse jõustumine 2027. aasta 17. juunil, mis on jäätmete raamdirektiivi ülevõtmise tähtpäev.
Lõikega 2 sätestatakse eelnõu § 1 punkt 20 jõustub 2028. aasta 17. aprillil, sest tekstiiltoodetele rakendub laiendatud tootjavastutus sellest kuupäevast.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus on valdavalt kasutatud kehtivas õiguses kasutuses olevaid termineid. Uusi termineid on kasutusele võetud jäätmete raamdirektiivist ja need on Eesti õigusesse ülevõtmisel taasesitatud järgmiselt: tekstiiltoodete, tekstiiliga seotud toodete või jalatsite tootja, digiplatvorm, ekspediitorteenuse osutaja, tarbija, lõppkasutaja, sotsiaalmajanduse üksus ja tarbijale mõeldud müümata toode.

Lisaks võetakse õigusselguse huvides kasutusele uued terminid „kiu kiuna ringlussevõtt“, „muu tekstiiltoode”, „kasutatud tekstiiltoode, tekstiiliga seotud toode või jalats” ja „toidu ümberjaotamise organisatsioon“.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu vastab Euroopa Liidu õigusele. Eelnõukohase seadusega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2025/1892, millega muudetakse direktiivi 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid (ELT L 1892, 26.9.2025). Jäätmete raamdirektiivi ülevõtmise vastavustabel on esitatud seletuskirja lisas 2. Jäätmete raamdirektiivi ülevõtmise tähtaeg on 17.06.2027.

6. Seaduse mõjud

Eelnõuga kavandatakse tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamist, sealhulgas tootjate ühenduse ning tekstiilijäätmete kogumis- ja käitlussüsteemi loomist. Toidujäätmete tekke vähendamiseks kehtestatakse suurematele toidukäitlejatele kohustus pidada arvestust toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle ning koostada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Samuti kehtestatakse suurematele toidukäitlejatele kohustus teha ettepanek

sõlmida toidu annetamise koostööleping ning avalikustada annetatud toidu osakaal, kui seaduses sätestatud tingimused on täidetud. Kohalikud omavalitsused peavad kavandama jäätmekavades toidujäätmete tekke vähendamise meetmeid ning riigi tasandil kehtestatakse toidujäätmete tekke vähendamise sihtarvud. Lisaks reguleeritakse riikliku jäätmete sortimise uuringu korraldamist ja rahastamist.

Muudatustest on otseselt mõjutatud tekstiiltoodete tootjad, tootjate ühendused, tarbijad, korduskasutusettevõtjad, sotsiaalmajanduse üksused, jäätmekäitlejad, digiplatvormid, ekspediitorteenuse osutajad, suuremad toidukäitlejad, toidu ümberjaotamise organisatsioonid, kohalikud omavalitsused ning muudatuste rakendamise ja järelevalvega seotud riigiasutused, eelkõige Keskkonnaamet ja Keskkonnaagentuur.

Toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamise ning tegevuskava koostamise kohustus puudutab hinnanguliselt 25–30 toidu jaemüügiettevõtjat, kellel on kokku üle 700 toidukaupluse, 89 toidu hulgimüügiettevõtjat, 110 toidutööstusettevõtjat ja 55 toitlustusettevõtjat. Annetamise koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustus puudutab samuti kuni 30 toidu jaemüügiettevõtjat, 89 toidu hulgimüügiettevõtjat ja 110 toidutööstusettevõtjat ning toidu ümberjaotamise organisatsioone. Jäätmekavade täiendamise kohustus puudutab kõiki Eesti 78 kohaliku omavalitsuse üksust.

Kaudselt mõjutavad muudatused kodumajapidamisi, kohalikke kogukondi ning korduskasutus-, parandus- ja ringlussevõtuteenuste osutajaid. Tekstiiltoodete tootjate, jäätmekäitlejate ning kaudselt mõjutatud teenuseosutajate arvu ei ole seletuskirjas praegu esitatud.

Muudatuste mõju avaldub eelkõige sotsiaalvaldkonnas, ettevõtjate tegevuses ja majanduses, regionaalarengus, riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korralduses ning elu- ja looduskeskkonnas.

Kavandatud muudatustel puudub otsene mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele.

Kavandatud muudatus 1: laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiiltoodetele. Tootjatele ja tootjate ühendustele kehtestatakse kohustus rahastada ja korraldada kasutatud ning jäätmeteks muutunud toodete kogumine ja käitlemine, tagada üleriigilise tasuta kogumisvõrgustiku toimimine, registreeruda probleemtooteregistris ning täita andme- ja teavitamiskohustusi. Muudatusega nähakse ette ka sotsiaalmajanduse üksuste osalemine kogumisvõrgustikus ning digiplatvormide pakkujate, ekspediitorteenuse osutajate ja riigiasutuste ülesanded.

Euroopa Liidus on kiirmoe tarbimismentaliteedi ja tekstiiltoodete suhteliselt madalate hindade tõttu nende tarbimine kasvanud. ELi turule lastakse aastas u 12 miljonit tonni tekstiiltooteid ehk keskmiselt 26 kg inimese kohta. Euroopa tekstiilisüsteemi vähest ringlust ja ressursimahukust näitab ka see, et toodetud rõivastest jääb müümata suur kogus, 4–9% Euroopa turule lastud tekstiiltoodetest. Tarbimisega paralleelselt on kasvanud ka tekstiilijäätmete kogus. Nii tekib ELis hinnanguliselt 12,6 miljonit tonni tekstiilijäätmeid aastas, millest tarbijajärgsed tekstiilijäätmed moodustavad 87% (10,9 miljonit tonni). ELis kogutakse liigiti ligikaudu 2,4

miljonit tonni tekstiilijäätmeid aastas, s.o 22% kasutatud tekstiiltoodetest (nii korduskasutamiseks kui jäätmetena). Tekkivatest tekstiilijäätmetest suurt osa, üle 8 miljoni tonni aastas, ei koguta liigiti, vaid põletatakse või ladestatakse prügilasse.

Eestis tarbitakse u 16 200 tonni uusi rõivaid ja kodutekstiile aastas, mis on 12,2 kg elaniku kohta. Lisaks sellele tarbitakse Eestis u 4100 tonni kasutatud rõivaid ja kodutekstiile aastas, mis on 3,1 kg elaniku kohta aastas. Seega tarbiti Eestis uusi ja kasutatud rõivaid ning kodutekstiile ligikaudu 20 300 tonni ehk 15,2 kg elaniku kohta aastas. Müümata jäi keskmiselt 9% turule lastud rõivastest ja kodutekstiilist. Eestis tekib ligikaudu 18 000 tonni tekstiilijäätmeid aastas. See kogus sisaldab nii liigiti kogutud tekstiilijäätmeid kui ka segaolmejäätmetes sisalduvaid tekstiilijäätmeid. Liigiti kogutakse u 900 tonni tekstiilijäätmeid, mis suunatakse peamiselt põletusse või ladestamisele. Tekstiilijäätmete käitlemise, sh liigiti kogumise ja ringlussevõtu peamiseks takistuseks on asjaolu, et seni puudub Eestis ja Euroopas nende jäätmete, eriti tarbijajärgsete tekstiilijäätmete suuremas mahus ringlussevõtu suutlikkus.

Euroopa Komisjon avaldas 5. juulil 2023 mõjuhinnangu (EUR-Lex - 52023SC0421 - ET - EUR-Lex), mis käsitleb jäätmete raamdirektiivi võimalikku läbivaatamist. Mõjuhinnangus on keskendutud kahele ressursimahukale sektorile – tekstiili- ja toidusektorile. Eelnimetatud mõjuhinnangu tulemusi käsitletakse allpool. Lisaks on Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokollis nr 54 (23.02.2024) kinnitatud Vabariigi Valitsuse seisukohad, millega toetatakse laiendatud tootjavastutuse rakendamist tekstiilisektoris. Kliimaministeerium on koostanud seisukohade seletuskirja, milles olevad mõjusid vaadeldakse alljärgnevalt.

Sihtrühm: tekstiiltoodete tarbijad ja tootjad, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet, Maksu- ja Tolliamet, jäätmekäitlejad, kohalikud omavalitsused, sotsiaalmajanduse üksused ja korduskasutusettevõtjad, digiplatvormide pakkujad, ekspediitorteenuse osutajad.

Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju.
Tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse süsteemi rakendamine mõjutab tarbijaid peamiselt tekstiilijäätmete kogumise ja käitlemise võimaluste paranemise kaudu. Toojavastutussüsteemi loomise tulemusel suureneb tekstiilijäätmete liigiti kogumise võimalus ning tekivad selgemad ja ühtlasemad võimalused kasutuselt kõrvaldatud tekstiiltoodete üleandmiseks korduskasutusse või ringlussevõttu. See parandab tarbijate ligipääsu tekstiilijäätmete nõuetekohasele käitlemisele ning vähendab olukordi, kus kasutuskõlbmatud tekstiiltooted suunatakse segaolmejäätmete hulka.
Tootjavastutussüsteemi rakendamine suurendab ka tarbijate teadlikkust tekstiiltoodete keskkonnamõjust ning soodustab kestlikumaid tarbimisvalikuid. Teavitustöö ja juhendite abil paraneb teadlikkus tekstiiltoodete olelusringist, korduskasutusvõimalustest ning jäätmetekke vähendamise põhimõtetest. Tootjavastutussüsteemi rakendamine võib avaldada ka kaudset mõju tekstiiltoodete hinnatasemele, kuna tekstiiltoodete tootjad katavad tootjavastutussüsteemiga seotud kulud. Sõltuvalt ettevõtjate ärimudelist ja kulude jaotumisest võib osa kuludest kanduda tekstiiltoodete lõpphinda. Samas loob tootjavastutuse põhimõte tootjatele stiimuli arendada kestlikumaid, vastupidavamaid ja paremini ringlusse võetavaid tooteid, mis võib edaspidi parandada toodete kvaliteeti ja vähendada keskkonnamõju.

Lisaks võib süsteemi rakendamine suurendada korduskasutus- ja parandusteenuste kättesaadavust ning soodustada ringmajanduse arengut, pakkudes tarbijatele senisest rohkem võimalusi tekstiiltoodete kasutusaja pikendamiseks. Kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete eraldi kogumise, sortimise ja töötlemise laienemine loob uusi töökohti sealhulgas tekstiiltoodete korduskasutuse, korduskasutamiseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu valdkonnas. ELi tasandil hinnatakse uute töökohtade arvu ligikaudu 8740-le; Eestis võib tööhõive suureneda eelkõige kogumise, sortimise, korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise, parandamise ja ringlussevõtu valdkonnas, kuid mõju ulatus sõltub kohaliku käitlusvõimekuse ja teenuseturu arengust.

Kokkuvõttes on tootjavastutussüsteemi eesmärk muuta tekstiilisektor ressursitõhusamaks ning luua tarbijatele paremad võimalused keskkonnahoidlikeks valikuteks.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele.

Tekstiiltoodete tootjad.
Kavandatav jäätmete raamdirektiivi muutmine ning sellest tulenev laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiiltoodetele avaldab märkimisväärset mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele. Valmistajatele ja turule laskjatele ehk tootjatele tekivad uued kohustused, sealhulgas registreerimis- ja aruandlusnõuded, kohustus rahastada ja korraldada nende poolt turule lastud toodetest tekkivate jäätmete kogumine ja edaspidine käitlemine ning tarbijate teavitamine toodete olelusringi lõppemisega seotud aspektidest.

Laiendatud tootjavastutuse rakendamine toob tekstiiltoodete tootjatele kaasa lisakulud, mis võivad osaliselt kanduda edasi tarbijahindadesse. Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu kohaselt moodustavad need kulud keskmiselt ligikaudu 0,6% tekstiiltoote kogumaksumusest (näiteks ligikaudu 0,12 eurot ühe T-särgi kohta). Samal ajal loob tootjavastutussüsteem aluse investeeringuteks kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kogumisse, sortimisse, korduskasutusse, korduskasutuseks ettevalmistamisse ja ringlussevõttu ka Eestis.

ELi tasandil hinnatakse laiendatud tootjavastutusest tulenevat aastast majanduslikku kasu 3,5–4,5 miljardi euro suuruseks. Kasutatud ja jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete kontekstis hõlmab see eelkõige korduskasutusse suunatud või korduskasutuseks ettevalmistatud tekstiiltoodete müüki (sh kasutatud rõivaste edasimüük Eestis või ekspordiks), ringlusse võetud tekstiilimaterjalide kasutamist uute toodete valmistamisel ning teatud juhtudel ka sekundaarsete toorainete (nt kiud, täitematerjalid, puhastuslapid) müügist saadavat tulu.

Tekstiilisektori reguleerimine ning saastaja maksab põhimõtte selgem rakendamine annab võimaluse muuta majandust pikaajaliselt jätkusuutlikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. Ühtsete nõuete kehtestamine ELi siseturul muudab konkurentsitingimused läbipaistvamaks ning vähendab ebaausat konkurentsi. Samas eeldab see ettevõtjatelt kohanemist, sealhulgas tootmis- ja tarbimisharjumuste muutmist ning lisainvesteeringute tegemist.

Tekstiiltoodetele tootjavastutuse rakendamine võib kaasa tuua ühekordseid kulusid, näiteks tootmisprotsesside ja toodete (ümber)disainimisel, toormaterjalide väljavahetamisel,

nutikamatele tellimis- ja laosüsteemidele üleminekul ning tarneahelate ja tootmise auditeerimisel. Samuti suureneb vajadus andmehalduse ja aruandlusega seotud pädevuse järele. Edaspidi võivad ettevõtjate majanduskulud siiski väheneda efektiivsemate tootmisprotsesside, täpsema tooraine hankimise, praagi vähenemise ning parema vastavuse kaudu turu- ja regulatiivsetele nõuetele.

Tekstiiltoodete tootjate ühendus.
Tootjate ühenduse asutamine ja käivitamine on mahukas ja kulukas protsess, mis eeldab põhjalikku ettevalmistust, süsteemset planeerimist ning märkimisväärseid alginvesteeringuid. Tootjate ühenduse loomiseks ja tõhusa toimimise tagamiseks tuleb arvestada kuludega kahes etapis: ühenduse asutamisel ja selle esimestel tegevusaastatel, mil kujundatakse välja vajalik infrastruktuur ja tagatakse süsteemi operatiivne toimimine. Esimestel tegevusaastatel kujunevad süsteemi ülesehitamisega seotud kulud suureks, kuna paralleelselt tuleb luua toimimiseks vajalikud struktuurid, arendada tehnilised lahendused ning tagada kogumis- ja käitlussüsteemi toimivus. Need kulud katavad tootjad laiendatud tootjavastutuse põhimõttest tulenevalt.

Asutamisetapis keskendutakse tootjate ühenduse juriidilise, finantsilise ja operatiivse suutlikkuse loomisele ning organisatsiooni toimimiseks vajalike alusstruktuuride väljatöötamisele. Selleks on vaja välja selgitada tekstiiltoodete tootjad ja turumahud ning süstematiseerida andmed, sealhulgas koondada kontaktandmed ning alustada suhtlust tootjatega. Samuti tuleb välja töötada süsteemid ja protsessid turuolukorra järjepidevaks jälgimiseks tulevikus. Oluline osa ettevalmistavast tegevusest on õigusliku raamistiku kujundamine, sealhulgas tootjatega sõlmitavate liitumislepingute ning jäätmekäitlejate ja kohalike omavalitsustega sõlmitavate koostöölepingute väljatöötamine. Samuti tuleb luua organisatsiooni toimimiseks vajalik finantsmudel, sealhulgas töötada välja tariifisüsteem ja ökomodulatsiooni metoodika, mis võimaldab määrata tootjate panused, arvestades turule lastavate toodete materjaliliike ja koguseid.

Asutamisetapis on vaja koostada tegevusloa taotlemiseks vajalikud dokumendid, äriplaan ja finantsplaan. Lisaks tuleb projekteerida organisatsiooni IT-süsteem, sealhulgas määrata tootjate aruandluskeskkonna ning kasutatava majandustarkvara süsteemide tehnilised nõuded. Organisatsiooni käivitamiseks on vaja ka personali värvata ning tagada vajalikud oskused, kaasata väliseid eksperte, näiteks õigus- või finantsnõustamise valdkonnas.

Esimeste tegevusaastate jooksul keskendutakse süsteemi rakendamisele, tootjate pikaajalisele kaasamisele, tekstiilivoogude kogumise ja käitlemise toimiva korralduse väljakujundamisele. Samuti tuleb välja valida ja kasutusele võtta organisatsiooni tööks vajalikud IT-lahendused.
Logistika ja kogumisvõrgustiku loomiseks tuleb optimeerida logistilised ahelad, kavandada esialgsed veomarsruudid, korraldada transpordihanked ning tagada vajaduse korral vaheladude võrgustiku kasutuselevõtt. Kui kohalike omavalitsuste olemasolev kogumisvõrgustik ei kata vajadusi piisavas mahus, tuleb soetada ja paigaldada juurde tekstiilijäätmete kogumiseks sobivaid ilmastiku- ja vandalismikindlad kogumismahuteid ning leppida kokku nende paigalduskohad.

Süsteemi toimimise tagamiseks tuleb panustada teavitus- ja kommunikatsioonitegevusse. Tootjaid tuleb teavitada liitumiskohustusest ning süsteemiga seotud nõuetest. Samuti on vaja välja töötada tarbijatele suunatud juhendmaterjalid ja teavituskampaaniad, et suurendada teadlikkust tekstiilide tagastamise võimalustest ja nõuetekohasest käitlemisest. Lisaks tuleb tagada süsteemi käitlusvõime ja usaldusväärsus, luues korduskasutuse ja ringlussevõtu partnerite auditeerimise ning sertifitseerimise süsteemi. Selle eesmärk on tagada, et kogutud tekstiilmaterjalid suunatakse tegelikku korduskasutusse, korduskasutuseks ettevalmistamisse või ringlussevõttu ning välistatakse nende ladestamine prügilatesse või suunamine põletusse. Sellise tervikliku süsteemi loomine on laiendatud tootjavastutuse eesmärkide saavutamise ning tekstiilisektori ringmajanduse põhimõtete tõhusa rakendamise eeldus.

Tootjavastutussüsteem loob uusi ärivõimalusi, sealhulgas parandusteenuste, rendi- ja vahetusteenuste ning ringmajandusel põhinevate ärimudelite arenguks, mis võib pikemas perspektiivis toetada majanduskasvu ja tööhõivet.

Tootjatele kaasnev kulu on seotud ka riiklikus jäätmete sortimise uuringus asjaomase probleemtootega seotud kulude kandmisel kord 5 aasta jooksul. Hinnangu kohaselt kujuneb ühe jäätmefraktsiooni kohta eraldi uuringu maksumuseks ligikaudu 12 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Arvestus põhineb viimasel sortimisuuringul, mille kogumaksumus oli ligikaudu 184 000 eurot ilma käibemaksuta, millest sortimisuuringu osa moodustas ligikaudu 100 000 eurot. Kuna uuringutes on seni eristatud 12 põhifraktsiooni, on ühe fraktsiooni uuringukulu hinnatud vastava kogukulu proportsionaalse jaotuse alusel. Arvestades üldist hinnatõusu, võib uuringu maksumus lähiaastatel suureneda ning ulatuda hinnanguliselt kuni 15 000 euroni ühe jäätmefraktsiooni kohta.

Jäätmekäitlejad.
Tekstiiltoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamine mõjutab jäätmekäitlejaid eelkõige tekstiilijäätmete kogumise, sortimise ja käitlemise mahu suurenemise kaudu. Eraldi tekstiilijäätmete kogumise kohustus ning tootjate ühenduse teke suurendavad vajadust investeerida sortimis- ning ringlussevõtuvõimesse. Positiivse mõjuna võib tootjavastutus tuua jäätmekäitlejatele stabiilsema rahastusmudeli, kuna osa tekstiilijäätmete käitlemise kuludest liigub tootjate kanda. See võib parandada tekstiilijäätmete kogumise kvaliteeti ja suurendada materjalide korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ning ringlussevõttu. Samas võib üleminekuperiood suurendada halduskoormust, vajadust uute koostöömudelite järele tootjate ühendusega ning nõudeid andmete kogumiseks ja aruandluseks. Samuti võib tekkida probleeme keerukate tekstiilmaterjalide käitlemise ja turu suutlikkusega vastu võtta suuremas mahus kogutud tekstiilivooge.

Sotsiaalmajanduse üksused ja korduskasutusettevõtjad.
Eelnõul on sotsiaalmajanduse üksustele ja korduskasutusettevõtjatele üldjoontes positiivne mõju. Laiendatud tootjavastutuse süsteemi rakendamine suurendab nende rolli tekstiiltoodete kogumisel, korduskasutusel või korduskasutuseks ettevalmistamisel. Eelnõu kohaselt võivad sotsiaalmajanduse üksused ja korduskasutusettevõtjad osaleda tootjate loodavas kogumisvõrgustikus ning tootjate ühendus ei tohi nende osalemisest keelduda. Sotsiaalmajanduse üksustel on õigus pidada kogumispunkte ning kogutud tooteid ei pea

tingimata tootjate ühendusele üle andma, mis võimaldab jätkata ja arendada nende seniseid korduskasutusmudeleid.

Tootjavastutuse kaudu tekib võimalus katta osa kogumise, sortimise, korduskasutuseks ettevalmistamise ja muude käitlemistoimingutega seotud kuludest. Samuti võib suureneda nõudlus korduskasutuse ja tekstiilijäätmete käitlemise teenuste järele ning seeläbi sektoris tegutsevate organisatsioonide ja ettevõtjate tegevusvõimalused.

Samas kaasnevad uued nõuded, eelkõige korduskasutuskõlblikkuse hindamise, dokumenteerimise ja riikidevaheliste saadetiste nõuete täitmisega, täiendava haldus- ja korralduskoormusega. Mõju on suurem väiksematel organisatsioonidel ja ettevõtjatel, kellel tuleb kohandada oma töökorraldust ning tagada nõuetele vastav pädevus ja dokumentatsioon. Kokkuvõttes kaaluvad eeldatavad positiivsed mõjud täiendava halduskoormuse üles ning muudatused toetavad korduskasutuse ja sotsiaalmajanduse arengut.

Digiplatvormide pakkujad.
Muudatus suurendab digiplatvormi pakkujate kohustusi, kes võimaldavad tarbijatel sõlmida lepinguid tekstiiltoodete tootjatega. Enne tootjale platvormi kasutamise võimaldamist tuleb tootjalt küsida teave probleemtooteregistris registreerimise ja registreerimisnumbri kohta ning kinnitus laiendatud tootjavastutuse nõuete täitmise kohta.

Sellega kaasneb digiplatvormi pakkujale eelkõige täiendav haldus- ja kontrollikoormus, kuna tuleb koguda ja säilitada tootjatelt nõutud teave ning tagada, et see oleks enne platvormi kasutamise võimaldamist olemas. Samas ei panda digiplatvormi pakkujale kohustust kontrollida tootja esitatud teabe õigsust sisuliselt, sest teabe õigsuse eest vastutab tootja. Mõju on seega eelkõige menetluslik ning olemasolevate tootja registreerimise ja lepinguliste protsesside täiendamisega seotud.

Ekspediitorteenuse osutajad.
Muudatus paneb ekspediitorteenuse osutajale täiendava hoolsuskohustuse. Tootjalt tuleb lepingu sõlmimisel saada §-s 26[23] nimetatud teave ning teha kõik endast olenev selle usaldusväärsuse ja täielikkuse hindamiseks, kasutades selleks muu hulgas ametlikke veebipõhiseid andmebaase, internetipõhiseid kasutajaliideseid ja tootja esitatud lisadokumente. Kohustus suurendab ekspediitorteenuse osutaja halduskoormust ning võib eeldada tööprotsesside ja infosüsteemide kohandamist. Samas on hoolsuskohustus seotud proportsionaalse kontrolliga ning teabe õigsuse eest vastutab jätkuvalt tootja. Kui ilmneb, et teave on ebaõige, puudulik või aegunud, tuleb tootjalt nõuda selle parandamist või ajakohastamist ning vajaduse korral teenuse osutamine peatada. Seega võib muudatus vähesel määral suurendada ka lepingulist ja ärilist riski, eelkõige olukorras, kus tootja ei täida talle pandud teabe esitamise kohustust.

Mõju regionaalarengule. Tekstiiltoodete korduskasutuse ja tekstiiltoodetest tekkinud jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu edendamisel on oluline roll kohalikul ja regionaalsel tasandil. Tekstiiltoodetele tootjavastutuse rakendamine eeldab üleriigilise tekstiilijäätmete kogumissüsteemi väljaarendamist ning tihedat koostööd riigi, kohalike

omavalitsuste, ettevõtjate ja elanike vahel. Tekstiiltoodete parandamise, sortimise ja korduskasutusega tegelemine loob uusi töökohti ka väiksema elanike arvuga piirkondades, toetades seeläbi regionaalarengut ja kohalike kogukondade elujõulisust. Samas võib üleriigilise kogumisvõrgustiku toimimisega kaasneda piirkondlikke erinevusi teenuse kättesaadavuses. Hõredama asustusega ja keskustest kaugemal asuvates piirkondades võib tekstiilijäätmete kogumise korraldamine olla väiksema kogumismahu ning pikemate transpordikauguste tõttu kulukam, mis võib mõjutada kogumispunktide tihedust ja teenuse kättesaadavust. Seetõttu on oluline kujundada kogumisvõrgustik viisil, mis tagab tekstiilijäätmete kogumise mõistliku kättesaadavuse kogu Eestis, arvestades seejuures piirkondlikke eripärasid ja kulutõhusust.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine jäätmete raamdirektiivi IVc lisas nimetatud tekstiiltoodetele muudab riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse rolli jäätmehoolduse korraldamisel. Nõuded eelnevalt nimetatud tekstiilijäätmete kogumiseks ja edasiseks käitlemiseks vähendavad kohalike omavalitsuste otseseid jäätmekäitluskohustusi, kuna osa kogumisest ja käitlusest viiakse tootjavastutussüsteemi kaudu tootjate vastutusalasse. See vähendab kohalike omavalitsuste kulusid tekstiilijäätmete käitlemisel ning aidata vähendada segaolmejäätmete hulka.

Keskkonnaamet.
Tekstiiltoodetele tootjavastutuse rakendamine kasvatab Keskkonnaameti järelevalvekoormust. Uue tootjavastutussüsteemi toimimise tagamiseks tuleb tootjate ühendust kontrollida, sealhulgas hinnata tegevuse vastavust õigusaktides sätestatud nõuetele, kogumisvõrgustiku piisavust ja toimivust ning kogutud tekstiilijäätmete käitlemise korraldust. Lisaks tuleb kontrollida tootjaid ja jäätmekäitluspartnereid, et tagada tootjavastutuse kohustuste nõuetekohane täitmine kogu süsteemi ulatuses. Järelevalveülesandeid võib suurendada ka korduskasutuse valdkond, eelkõige vajaduse tõttu hinnata, kas tegemist on korduskasutuseks sobiva kasutatud tekstiiltootega või jäätmetega, millele kohalduvad jäätmealased nõuded. Selliste juhtumite menetlemine eeldab sageli üksikjuhtumite hindamist ja võib suurendada koormust.

Lisaressurssi nõuab ka tootjavastutuse nõuete täitmise kontroll vabakauplejate (*free-raiderite*) üle. Järelevalve peab hõlmama lisaks Eestis tegutsevatele ettevõtjatele ka kaugmüüjaid, ekspediitorteenuse kaudu tegutsevaid ettevõtjaid ning välisriikides registreeritud ettevõtjaid, kes lasevad tooteid Eesti turule. Selliste ettevõtjate tuvastamine ja nende tegevuse kontrollimine on tavapärasest ressursimahukam ning eeldab senisest suuremas mahus rahvusvahelist koostööd, teabevahetust ja koordineerimist teiste riikide pädevate asutustega. Samuti võib suureneda vajadus osaleda ühisjärelevalves ning menetleda piiriüleseid juhtumeid.

Muudatustega kaasnevad uued ülesanded Keskkonnaametile, kelle pädevusse kuulub muu hulgas tootjavastutussüsteemi toimimisega seotud küsimuste lahendamine, järelevalvetegevuse koordineerimine ning keerukamate juhtumite menetlemine. Kuna uued kohustused lisanduvad olemasolevatele tööülesannetele ning seniste järelevalvevaldkondade maht ei vähene, ei ole võimalik lisanduvat töökoormust katta olemasolevate ressursside arvelt. Lisaks suureneb järelevalvekoormus ka teiste kavandatud muudatuste rakendamisel, sealhulgas toidujäätmete

valdkonnas, kus lisanduvad ettevõtjate arvestuse pidamise ning tegevuskava koostamise kohustuste täitmise kontrollimisega seotud ülesanded.

Kuna tekstiiltoodete tootjavastutuse süsteemi rakendamisega seotud asjaolud, sealhulgas tootjate ühenduste võimalik arv, nende tegevusmaht ning süsteemi praktiline korraldusmudel, ei ole veel täielikult selgunud, on täpse töömahu prognoosimine keeruline. Samuti sõltub tegelik järelevalvekoormus sellest, millises ulatuses tekib vajadus kontrollida vabakauplejaid ning kui palju kujuneb piiriülest koostööd nõudvaid juhtumeid.

Praeguse info põhjal on muudatuste rakendamiseks vajalik vähemalt 1 täiendav FTE, et tagada uute nõuete tõhus järelevalve ning katta ka peainspektori lisanduv töökoormus. Täiendava FTE kulu on hinnanguliselt 65 000 eurot aastas (iga-aastane suurenemine 3%) ning vastav lisakulu tekib alates 2028. aastast.

Keskkonnaagentuur.
2028. aastal valmib uus tootjavastutusregister, mis asendab senise pakendiregistri ja probleemtooteregistri. Registri arendustööde eelarve koostamisel on juba arvestatud tekstiiltoodete lisandumisega tootjavastutussüsteemi, mistõttu arenduskulu seaduse rakendamisega ei lisandu. Arvestades kehtiva jäätmeseaduse ülesehitust ning pädevuste jaotust, on põhjendatud jätta registri haldamisega seotud ülesanded Keskkonnaagentuuri pädevusse.

Mõningast mõju avaldavad Keskkonnaagentuuri töökorraldusele riikliku jäätmete sortimise uuringu korraldamine, uuringu kulude tootjate vahel jaotamise ning nende tasumise korralduste edastamine. Keskkonnaagentuur korraldab sortimisuuringu tegemist ning tal on selle ülesande täitmiseks vajalik pädevus ja kogemus. Viimase sortimisuuringu tegigi Keskkonnaagentuur, mistõttu on asutusel nii praktiline kogemus kui teadmine uuringu korralduslikest ja metoodilistest aspektidest. Keskkonnaagentuuril on parim ülevaade uuringu tegelikust maksumusest ning kulude tootjate vahel jaotamiseks vajalikest lähteandmetest.

Muudatuse kohaselt tuleb vähemalt üks kord viie aasta jooksul määrata sortimisuuringu kulude jaotus tootjate vahel ning teha tootjatele tasumise korraldused. Tasu suurus arvutatakse seaduses sätestatud objektiivse valemi alusel, mistõttu tuleb enne korralduste väljastamist teha arvutused tootjate kulukohustuse määramiseks. Tegemist on selgelt piiritletud ja tehnilise iseloomuga ülesandega, mille täitmine ei eelda ulatuslikku kaalutlusõiguse kasutamist. Keskkonnaagentuuri roll on eelkõige uuringu korraldamine, metoodiliste aluste määramine, seaduses sätestatud arvutusmetoodika rakendamine ning tasumise korralduste edastamine. Praeguse info põhjal on muudatuste rakendamiseks vajalik vähemalt 1 täiendav FTE, et tagada uute nõuetega lisanduv töökoormus. Täiendava FTE kulu on hinnanguliselt 62 800 eurot aastas (iga-aastane suurenemine 3%) ning vastav lisakulu tekib alates 2030. aastast.

Varem ei seadnud ELi õigusaktid kohustust korraldada segaolmejäätmete sortimisuuringuid. Sellest hoolimata on Eestis sortimisuuringuid tehtud neli korda, neist esimene aastatel 2007–2008. Varasemaid uuringuid rahastati riigieelarvest ning Keskkonnaministeeriumi kui rakendusasutuse tehnilise abi projektist SFOS, kusjuures rahastamine jagunes võrdselt

Keskkonnaministeeriumi eelarve ja SFOSi vahendite vahel. Viimase, 2025. aastal valminud sortimisuuringu kulud kaeti ELi struktuurifondide 2021–2027 perioodi vahenditest.

Jäätmete raamdirektiivi järgi on liikmesriikidel edaspidi kohustus teha vähemalt iga viie aasta järel segaolmejäätmete sortimisuuring, mille eesmärk on muu hulgas määrata kindlaks jäätmeteks muutunud tekstiiltoodete osakaal segaolmejäätmetes. Lisaks tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2023/1542, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid, liikmesriikidele kohustus hinnata patarei- ja akujäätmete osakaalu segaolmejäätmetes ja elektroonikaromudes. Laiendatud tootjavastutuse põhimõtte järgi on nii tekstiiltoodete tootjad kui ka patarei- ja akutootjad kohustatud kandma nende probleemtooterühmadega seotud asjaomase probleemtoote sortimisuuringu kulud. See vähendab osaliselt riigi kanda jäävat rahalist koormust sortimisuuringu korraldamisel.

Maksu-ja Tolliamet.
Eelnõu rakendamisega kaasneb Maksu- ja Tolliametile täiendav ülesanne osaleda saadetiste kontrollis. Maksu- ja Tolliamet kontrollib oma pädevuse piires saadetisi ja nendega seotud dokumentatsiooni ning tuvastab võimalikud riskijuhtumid. Kontrolli tegemisel saab Maksu- ja Tolliamet tugineda oma olemasolevale tollikontrolli korraldusele, riskianalüüsi süsteemidele, kontrollimenetlustele ning piiripunktides, sadamates, tolliterminalides ja muudes asjakohastes kohtades olemasolevale kohalolekule.

Eelnõuga ei anta Maksu- ja Tolliametile pädevust hinnata sisuliselt jäätmestaatust ega saadetise korduskasutuskõlblikkust. Selliste hinnangute andmine jääb Keskkonnaameti pädevusse. Seetõttu eeldab eelnõu rakendamine Maksu- ja Tolliameti ja Keskkonnaameti vahelist koostööd ning vajaduse korral teabe ja eriteadmiste vahetamist nagu see on ka praegu seoses jäätmesaadetistega.

Mõju Maksu- ja Tolliameti töökoormusele sõltub kontrollitavate saadetiste arvust ja riskijuhtumite hulgast. Eelkõige võib suureneda nende saadetiste kontrollimisega seotud töökoormus, mille puhul tekib põhjendatud kahtlus nõuete rikkumise kohta. Samas toimub kontroll osaliselt Maksu- ja Tolliameti olemasolevate tollikontrolli protsesside raames ning eelnõuga ei kaasne Maksu- ja Tolliametile uut iseseisvat kohustust anda jäätmeõiguslikke sisulisi hinnanguid.

Maksu- ja Tolliamet võib olla eelnõuga sätestatava väärteo puhul kohtuväline menetleja oma pädevuse piires. See on kooskõlas kehtiva jäätmeseadusega, mille kohaselt on Maksu- ja Tolliamet juba praegu kohtuväline menetleja teatavate jäätmete vedamise ja riikidevahelise veo nõuete rikkumiste puhul. Seetõttu ei too uus väärteokoosseis iseenesest kaasa põhimõtteliselt uue menetlusfunktsiooni loomist, kuid võib suurendada väärteomenetlusega seotud töömahtu juhtudel, kus kontrolli käigus tuvastatakse rikkumine.

Kohalikud omavalitsused.
Kohaliku omavalitsuse roll jääb olulisel määral alles elanike teavitamisel, kogumissüsteemide kasutamise suunamisel ning kogukondlike lahenduste toetamisel, sealhulgas korduskasutuskeskuste ja parandusteenuste arendamisel. See eeldab omavalitsuste ja

riigiasutuste teadlikkuse kasvu ringmajanduse ja tekstiilijäätmete käitlemise korraldamisel. Kohalikel omavalitsustel on kohustus edasi korraldada muu tekstiiltoodete kogumist ja käitlemist. Eelnõu järgi võib jäätmete raamdirektiivi IVc lisas nimetatud tekstiiltooteid koguda koos muu tekstiiltoodetega. Selleks peavad tootjate ühendus ja kohaliku omavalitsuse üksus kokku leppima.

Kokkuvõttes toetab laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiilivaldkonnas ringmajanduse eesmärke, vähendab pikaajaliselt segaolmejäätmete hulka ning loob eeldused tõhusamaks ja keskkonnasäästlikumaks jäätmekäitluseks.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale. Laiendatud tootjavastutuse rakendamine tekstiiltoodetele aitab vähendada tekstiilijäätmete ladestamist prügilatesse ja suunamist põletusse ning suurendab materjalide korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. Selle tulemusel väheneb keskkonnakoormus, sealhulgas kasvuhoonegaaside heide, veereostus ja loodusvarade kasutus uute materjalide tootmisel. Materjalide suurem taaskasutus toetab loodusvarade säästmist ning ringmajanduse põhimõtete rakendamist.

Korduskasutuse, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu suurenemisega kaasneb ka tekstiilijäätmetega seotud negatiivse keskkonnamõju vähenemine Eestis, sealhulgas kasvuhoonegaaside heite vähenemine ning tekstiilijäätmete ekspordi ja sellega seotud keskkonna- ja sotsiaalsete probleemide leevenemine kolmandates riikides. Euroopa Komisjoni hinnangute kohaselt ulatub keskkonnakasu ELi tasandil ligikaudu 16 miljoni euroni aastas, millest osa panustab ka Eesti keskkonnahoiu- ja kliimaeesmärkide saavutamisse.

Mõju olulisus. Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele on mõõdukalt suur, kuna see tekitab lühiajalisi kulusid ja kohandamisvajaduse, kuid tulevikus võib soodustada innovatsiooni ja jätkusuutlikku konkurentsivõimet. Riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele avalduv mõju on oluline, kuna nõuab uute süsteemide loomist ja järelevalvet, kuid vähendab omavalitsuse jäätmekäitluse koormust. Keskkonnamõju on oluline ja positiivne, kuna laiendatud tootjavastutus aitab vähendada jäätmete teket, soodustab ringlussevõttu ja toetab loodusvarade säästlikku kasutamist. Muudatused on kooskõlas ringmajanduse edendamise ja jäätmetekke vähendamise eesmärkidega. Muudatuste rakendamisega kaasnevad eelkõige süsteemi käivitamise, piisava käitlusvõimekuse ja järelevalveressursside tagamisega seotud riskid. Süsteemi käivitamisel võib tekkida ajutisi tõrkeid kogumise, aruandluse ja osapoolte vahelise koostöö korraldamisel. Neid riske aitab maandada etapiviisiline rakendamine, selgete nõuete ja vastutuse määratlemine ning piisav üleminekuaeg. Samuti võib esialgu olla piiratud tekstiilijäätmete sortimise, korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu käitlusvõimekus, mistõttu on oluline soodustada vajaliku taristu ja käitluslahenduste väljaarendamist ning tagada süsteemi nõuetekohane toimimine. Järelevalveressursi piiratuse riski aitab maandada riskipõhine järelevalve, selged aruandlus- ja andmevahetusnõuded ning järelevalveasutuste piisav ressurss.

Kavandatud muudatus 2: toidukäitleja kohustus pidada arvestust tekkinud toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle (tegevuskoha põhiselt) ning koostada toidujäätmete tekke vältimise kava (ettevõtja kohta).

Sihtrühm: 1) toidu jaemüügiga tegelevad ettevõtjad, kelle põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukauplus müügipinnaga vähemalt 400 m^2 (25–30 ettevõtjat, sh piirkondlikud tarbijaühistud, hõlmatud kaupluste arv üle 700);
2) toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtjad, kelle põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas viis miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 89 ettevõtjat);
3) toidu töötlemisega tegelevad ettevõtjad, kelle põhitegevusala on toiduainete tootmine ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 110 ettevõtjat);
4) toitlustamisega tegelevad ettevõtjad, kelle põhitegevusala on restoranitegevus või toitlustamine ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 55 ettevõtjat).

Ettevõtjate arvud põhinevad Äriregistri 2024. aasta müügitulu andmetel ning jaekettide ja toidukaupluste arv Kliimaministeeriumi ja sektoriorganisatsioonide hinnangutel.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: muudatus toob sihtrühma kuuluvatele toidukäitlejatele kaasa uue kohustuse pidada arvestust tekkinud toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle ning koostada toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava. Ettevõtjatele kaasnev halduskoormus väljendub peamiselt töötajate koolitamises arvestuse pidamiseks, ajakulus andmete kogumiseks, dokumenteerimiseks ja andmete põhjal tegevuskava koostamiseks (kui seda koostavad oma töötajad). Praktikas on aga sageli ettevõtjatel juba olemas andmed tekkivatest jäätmetest ja toiduannetustest (seda eelkõige kaubanduses ja toidutööstuses mahakannete andmete kaudu) ning koostatud tegevuskava toidujäätmete tekke vähendamiseks. Seega sõltub lisanduv halduskoormust sellest, kas ettevõtja on varem kogunud andmeid toidujäätmete tekke ja annetatud toidu koguste kohta ning tal on toidujäätmete tekke vähendamiseks tegevuskava. Mitmed suuremad ettevõtjad on eelnõu ettevalmistamise käigus tõdenud, et neil on vastavad andmed ja tegevused juba osaliselt või täielikult olemas. Täiendava halduskoormuse täpne kvantifitseerimine ei ole võimalik, kuna see sõltub ettevõtja tegevusalast, suurusest, olemasolevatest infosüsteemidest ning sellest, millises ulatuses peetakse juba praegu arvestust toidujäätmete, mahakannete ja annetatud toidu üle ning kas tegevuskava on varem juba koostatud.

Eelnõu ei näe ettevõtjatele ette kohustust luua uus või eraldiseisev infosüsteem. Toidujäätmete ja annetatud toidu koguste üle arvestuse pidamisel võib kasutada olemasolevaid andmeid, sealhulgas mõõtmisel või põhjendatud hinnangul põhinevaid meetodeid. Samas võib osal ettevõtjatest tekkida vajadus kohandada olemasolevaid tööprotsesse või andmekogumise lahendusi, eriti juhul, kui toidujäätmete või maha kantud toidu koguste üle ei peeta praegu massipõhist arvestust. Mõju ulatus sõltub ettevõtja tegevusest ning selleks vajalikku ettevalmistusaega toetavad eelnõus ette nähtud üleminekusätted ning rakendamise eel koostatavad juhendmaterjalid.

Sihtrühma kindlaksmääramisel on kasutatud ettevõtjate suuruse ja müügitulu näitajaid, et välistada väiksemate ettevõtjate ebaproportsionaalne koormamine ning tagada, et kohustus

rakendub eelkõige neile ettevõtjatele, kellel on nii suurem potentsiaal toidujäätmete tekkeks kui piisav haldussuutlikkus.

Koostatav tegevuskava võib olla osa olemasolevatest muudest kvaliteedi- või keskkonnadokumentidest, et vähendada lisakulusid ja liigset halduskoormust. Näiteks võib tegevuskava olla osa ka toidukäitleja enesekontrolliplaanist, kui ei ole muud sobivat arengudokumenti, mille osana toidujäätmete tekke vähendamise tegevusi kajastada.

Edaspidi võib muudatuse mõju kujuneda positiivseks, kuna toidujäätmetest parem ülevaade ja ennetusmeetmete rakendamine aitab vähendada kulusid toorainele ning jäätmekäitlusele ehk parandada ressursside kasutamise tõhusust. Samuti võib annetatud toidu arvestuse pidamine toetada koostööd toidu ümberjaotamise organisatsioonidega ning soodustada ettevõtjate sotsiaalse vastutuse ja kestlikkuse eesmärkide täitmist.

Lisanduvat halduskoormust tasakaalustatakse muudatustega kahes keskkonnaministri määruses. Määruse muudatused valmistati ette paralleelselt seaduseelnõu koostamisega ning need jõustusid suvel 2026. Keskkonnaministri 10.05.2016 määruses nr 12 „Nõuded biolagunevatest jäätmetest biogaasi tootmisel tekkiva kääritusjäägi kohta“ tehtavate muudatustega vähendati biogaasitootjate halduskoormust kääritusjäägi tootestaatusesse viimisel. Selleks muudeti sertifikaadi väljastamiseks võetavate proovide intervalli paindlikumaks, võimaldatakse kääritusjäägi tootja iga-aastasel kääritusjäägi tootmise korralduse kontrollil senise ühe korduskontrolli asemel edaspidi kahte korduskontrolli. Ühtlasi loodi võimalus sertifikaat kehtetuks tunnistamise asemel peatada. See võimaldab sertifikaadi taastada, kui on olnud probleeme nõuetele vastavusega ning puudused on kõrvaldatud. Peatatud sertifikaadi taastamine on kiirem ja lihtsam kui uue sertifikaadi taotlemine. Kääritusjäägi tootmise sisendmaterjalide nimekirjad viidi senisest paremasse vastavusse biogaasijaamade tegelike sisenditega ning leevendati kääritusjäägis sisalduva tsingi piirnormi. Teise määruse, keskkonnaministri 21. aprilli 2004. a määruse nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded[1]“ muutmisega vähendati põllumajandustootjate halduskoormust jäätmestaatuses kääritusjäägi põllumajanduses kasutamisel. Eesmärk on võimaldada uue biogaasijaama käivitamisel kasutada jäätmestaatuses, kuid juba teatud kvaliteedinõuetele vastavat kääritusjääki põllumajanduses senisest lihtsamini ehk jäätmeloa või kompleksloa asemel jäätmekäitleja registreeringu alusel.

Mõju regionaalarengule: muudatus ei avalda olulist mõju regionaalarengule, kuna kohustused ei sõltu ettevõtja asukohast. Toidujäätmete tekke üle arvestuse pidamine ja tegevuskava koostamine ei eelda toidujäätmete vedu ega mõne teenusepakkuja teenuste kasutamist, seetõttu ei mõjuta piirkondlikud erinevused nõuete rakendatavust oluliselt. Halduskoormus võib olla suurem ettevõtjatel, kellel on palju hajali paiknevaid tegevuskohti ja kes ei korralda andmekogumist keskselt ühtsel viisil, kuid vastav lähenemine on ebatõenäoline. Üldjuhul sõltub mõju siiski eelkõige ettevõtja tegevuskohtade arvust, olemasolevatest arvestuse pidamise süsteemidest ja senistest toidujäätmete tekke vähendamise tegevustest, mitte tegevuskohtade asukohast.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus toob kaasa piiratud täiendava töökoormuse Keskkonnaametile, kes teeb järelevalvet olemasolevates raamides. Keskkonnaamet saab teha kohustuse üle järelevalvet vajaduse ja riski korral ning määrata järelevalveulatuse ja -mahu oma iga-aastases tööplaanis. Kliimaministeeriumil on vaja korraldada juhendmaterjalide või selgituste koostamist, kuid see on tavapärane õigusloome osa.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale toidujäätmete tekke vähendamise kaudu. Seeläbi vähenevad toidujäätmetega kaasnevad keskkonnamõjud, nt kasvuhoonegaaside heide. Lisaks soodustab annetatud toidu üle arvestuse pidamine toidu suunamist inimestele tarbimiseks, mis on kooskõlas jäätmehierarhiaga ja aitab vähendada toidu raiskamist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju kohustatud toidukäitlejatele on mõõdukas ja puudutab suuremaid ettevõtjaid, kuid ei too tõenäoliselt kaasa olulisi lisakulusid väikese või keskmise suurusega ettevõtjatele. Mõju ulatus sõltub ettevõtja varasematest tegevustest toidujäätmete tekke vähendamiseks ja vältimiseks. Praktikas on enamasti arvestuse pidamise süsteemid ja tegevuskavad vähemalt mingil määral juba toidukäitlejatel olemas.

Muudatuse rakendamisel võib kaasneda risk, et ettevõtjate kasutatavad arvestusmeetodid erinevad ning seetõttu ei ole kogutavad andmed täielikult võrreldavad. Riski maandamiseks koostatakse ettevõtjatele juhendmaterjalid ning arvestuse pidamise põhimõtted, mis toetavad ühtlasemat rakenduspraktikat. Kuivõrd arvestuse pidamine on eelkõige tööriistaks ettevõtjale endale ning tervikuna arvestuse pidamisel kogutud andmeid ei avalikustata ega aruandluse raames ei esitata ega võrrelda, on oluline, et ettevõtja ise rakendaks aastati võrreldavat metoodikat. Samuti võib esineda risk, et toidujäätmete tekke vältimise tegevuskava koostatakse formaalse dokumendina ilma sisuliste tegevusteta. Seda aitab maandada asjaolu, et tegevuskava koostamisel tuleb lähtuda ettevõtja enda kogutud andmetest ning tegevuskava võib olla seotud olemasolevate kvaliteedi-, keskkonna- või arendusdokumentidega. Samuti aitab tegevuskava formaalseks jäämise riski maandada asjaolu, et Keskkonnaametil on tegevuskava koostamise ja rakendamise kohustuse üle järelevalveõigus. Järelevalve käigus on võimalik hinnata, kas tegevuskava tugineb ettevõtja kogutud andmetele, sisaldab seaduses nõutud elemente ning kas tegevuskavas kavandatud tegevused on ettevõtja tegevusega sisuliselt seotud.

Mõne ettevõtja jaoks võib olla vajalik olemasolevate arvestus- või infosüsteemide kohandamine. Mõju ulatus sõltub ettevõtja tegevusvaldkonnast ja senisest praktikast. Kuna paljudel suurematel ettevõtjatel on toidu mahakandmise ja annetamise andmed juba olemas, ei eeldata ulatuslikke süsteemiarendusi kõigil kohustatud ettevõtjatel.

Muudatuste rakendamine eeldab ka juhendamist ja järelevalvet. Riski, et nõuete tõlgendamine kujuneb ebaühtlaseks, maandatakse juhendmaterjalide koostamise, ettevõtjate teavitamise ja riskipõhise järelevalve kaudu.

Kavandatud muudatus 3: toidukäitleja kohustus teha toidu annetamise ja toidu muul viisil inimestele tarbimiseks ümberjaotamise suurendamiseks toidu annetamise koostöölepingu

ettepanek toidu ümberjaotamise organisatsioonile ning avaldada teatud juhtudel annetatud toidu koguste kohta andmed (osakaal toidu mahakandest).

Sihtrühm: 1) toidu jaemüügiga tegelevad ettevõtjad, mille põhitegevusala on toidukaupade jaemüük ning kellel on vähemalt üks füüsiline toidukauplus vähemalt 400 m^2 müügipinnaga (kuni 30 ettevõtjat, arvestades ka tarbijaühistuid);
2) toidu hulgimüügiga tegelevad ettevõtjad, mille põhitegevusala on toidukaupade hulgimüük ning eelmise majandusaasta müügitulu ületas viis miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 89 ettevõtjat, kuid neile ei laiene annetamise andmete avalikustamise kohustus);
3) toidutööstusettevõtjad, kelle eelmise majandusaasta müügitulu ületas kaks miljonit eurot (2024. aasta müügitulu andmete põhjal 110 ettevõtjat);
4) Toidupank ja teised toiduümberjaotamise organisatsioonid (16 piirkondlikku toidupanka, lisaks ligi 20 toidu ümberjaotamise organisatsiooni, kes on paigaldanud üle Eesti toidujagamiskapid, lisaks muud heategevusorganisatsioonid, kes tegelevad toidu ümberjaotamisega jt).

Ettevõtjate arvud põhinevad Äriregistri 2024. aasta müügitulu andmetel ning jaekettide ja toidukaupluste arv Kliimaministeeriumi ja sektoriorganisatsioonide hinnangutel.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: toidukäitlejatele, kes on annetajad, on annetamise koostöölepingute ettepanekute tegemisega kaasnev halduskoormus piiratud ning avaldub peamiselt koostööpartnerite leidmises ja ettepaneku vormistamises. Koostöölepingu ettepanek ega koostööleping ise ei eelda regulaarseid annetusi, kuid muudab eeldatavalt tegevuse läbipaistvamaks ja süsteemseks. Kuna annetamine ei ole kohustuslik, ei muuda lepingu ettepaneku kohustus äriprotsesse sunniviisi ega too ettevõtjale kaasa ilmtingimata märkimisväärseid lisakulusid. Koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustus ei tähenda seega kohustust sõlmida leping ega kohustust annetada toitu. Kohustus loetakse täidetuks koostöölepingu ettepaneku tegemisega. Kui lepingu sõlmimiseni ei jõuta, ei kaasne sellest automaatselt ettevõtjale õiguslikke tagajärgi, eeldusel et ettepaneku tegemise kohustus on täidetud. Samuti ei ole eesmärk luua uusi toiduannetamise praktikaid olukordades, kus annetamine ei ole tegevuse eripära või toiduohutuse nõudeid arvestades võimalik. Meetme eesmärk on eelkõige muuta olemasolevad annetamisega seotud tegevused süsteemsemaks ning parandada tarbimiseks kõlbliku realiseerimata toidu jõudmist inimesteni.
Paljud suuremad ettevõtjad juba annetavad toitu ka lepinguta ja andmete avalikustamise kohustuseta. Koostöölepingu ettepaneku tegemine aitab aga toetada vastutuse ja rollide kokkuleppimist ning muuta annetamise ettevõtja jaoks tavapraktika osaks, prognoositavaks ja vähem riskantseks (olemas on kindel partner või partnerid, kellega annetamisel koostööd teha ning väheneb oht, et ülejääkidele ei tulda järele). Lisaks toetab see toidujäätmete tekke vähendamist ning vähendab ettevõtjate jäätmekäitlusega seotud kulusid, samuti parandab ettevõtjate kestlikkust ja suurendab sotsiaalset vastutust.

Annetatud toidu osakaalu avalikustamise kohustus suurendab jaekaubanduse ettevõtjate annetamisalase tegevuse läbipaistvust ning suunab toidukäitlejaid eeldatavalt suurendama annetamise osakaalu. Avalikustamine loob võimaluse sektorisiseseks võrdluseks ning toetab parimate kogemuste levikut. Kohustus ei too kaasa märkimisväärset halduskoormust, kuna see

tugineb andmetele, mida toidukäitlejad juba koguvad arvestuse pidamise käigus. Avalikustamise nõue aitab ühtlasi suurendada annetamise teema nähtavust ettevõtte juhtimises ning siduda see ettevõtja kestlikkuse ja vastutustundliku ettevõtluse eesmärkidega.

Toidupangale ja teistele toidu ümberjaotamise organisatsioonidele on mõju positiivne, kuna lepingute ettepanekute kohustus soodustab süsteemsemat ja prognoositavamat koostööd ettevõtjatega, suurendab organisatsioonide nähtavust, eeldatavalt ka annetatava toidu koguseid ning aitab vähendada annetamistegevuse mitteformaalsusest tulenevat ebakindlust. Annetamise osakaalu avalikustamine suurendab eeldatavalt toidu ümberjaotamise organisatsioonidele suunatavate annetuste mahtu, kuna see tekitab ettevõtjatele lisamotivatsiooni annetuste osakaalu suurendamiseks. Samuti aitab avalikustamine parandada koostöö läbipaistvust ning toetab pikaajaliste ja stabiilsete partnerlussuhete kujunemist.

Mõju regionaalarengule: muudatus ei avalda olulist mõju regionaalarengule, kuna koostöölepingu ettepaneku kohustus rakendub ettevõtja tegevusala ja majandusliku mahu alusel ning ei sõltu ettevõtja asukohast. Samas võimaldab koostöö kohalike toidu ümberjaotamise organisatsioonidega toetada kohalikku kogukondlikku võrgustikku ja sotsiaalset sidusust, eelkõige piirkondades, kus tegutsevad piirkondlikud toidupangad või muud toidu ümberjaotamise organisatsioonid. Andmete avalikustamisega seotud läbipaistvus loob eeldusi, et annetuste kättesaadavus muutub stabiilsemaks ka väljaspool suuremaid keskusi. Piirkonniti erinev toidu ümberjaotamise organisatsioonide võimekus ja logistiliste võimaluste kättesaadavus võivad eelkõige hajaasustusega ja keskustest kaugemates piirkondades vähendada annetamise alase koostöö tulemuslikkust. Seda riski vähendab asjaolu, et kohustus seisneb koostöölepingu sõlmimise ettepaneku tegemises, mitte lepingu sõlmimises või toidu annetamises, ning koostöö korraldamisega ettevõtjale kaasnevad kulud peavad olema mõistlikud. Lisaks on ettevõtjatel on võimalik teha ettepanekuid erinevatele toidu ümberjaotamise organisatsioonidele ning koostöö korraldus lepitakse osapoolte vahel kokku.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus toob kaasa piiratud täiendava töökoormuse Keskkonnaametile, kes teeb järelevalvet olemasolevates raamides. Keskkonnaamet saab teha kohustuse üle järelevalvet vajaduse ja riski korral ning määrata järelevalveulatuse ja -mahu oma iga-aastases tööplaanis. Kliimaministeeriumil on vaja korraldada juhendmaterjalide või selgituste koostamist, kuid see on tavapärane õigusloome osa. Annetamise osakaalu avalikustamise kohustus ei eelda uue aruandlussüsteemi loomist ega andmete regulaarse esitamise kohustust riigiasutustele, kuna andmed tehakse avalikkusele kättesaadavaks ettevõtja enda veebilehe kaudu. Samas võimaldab avalikustamine vajaduse korral kasutada avalikke andmeid ka poliitikameetmete mõju hindamisel.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale toidujäätmete tekke vähendamise kaudu. Seeläbi vähenevad toidujäätmetega kaasnevad keskkonnamõjud (nt kasvuhoonegaaside heide). Koostöölepingu ettepanekute ja andmete avalikustamise kohustus aitab kaasa jäätmehierarhia järgimisele ning toetab toiduannetamise suurendamise kaudu toidujäätmete tekke ennetamist ja toidu inimtarbimiseks ümberjaotamist enne toidu loomasöödaks suunamist või jäätmeteks muutumist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on mõõdukas, kuna see puudutab piiratud hulka suuremaid ettevõtjaid ega too kaasa otseseid majanduslikke kohustusi ega sanktsioone annetamise mittetoimumisel (tegemist on koostöölepingute ettepanekute kohustusega, mitte annetamise kohustusega). Muudatuse mõju avaldub eelkõige annetamisega seotud koostöö suurenemise, tarbimiseks kõlbliku toidu parema ümberjaotamise ning toidujäätmete tekke vältimise edendamise kaudu. Muudatus loob eeldused süsteemsemaks ja stabiilsemaks koostööks toidu ümberjaotamise organisatsioonidega ning toetab toidujäätmete vähendamise eesmärgi saavutamist. Muudatuse mõju avaldub toidu annetamise mahu suurenemise ja toidujäätmete tekke vähenemise kaudu. Eelnõuga ei kehtestata ettevõtjatele annetamise kohustust ega konkreetset tulemuskohustust annetatud toidu koguste osas. Koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustus on suunatud eelkõige annetamise süsteemsemaks muutmisele ning koostöövõimaluste loomisele toidu ümberjaotamise organisatsioonidega.

Muudatuse rakendamisel võib kaasneda risk, et koostöölepingu ettepaneku tegemise kohustus täidetakse üksnes formaalselt. Riski maandab asjaolu, et ettepaneku tegemisel tuleb lähtuda hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest ning ettepanek peab võimaldama tegelikku koostööd toidu ümberjaotamise organisatsiooniga. Samuti võib esineda oht, et ettevõtjad keskenduvad annetamise osakaalu suurendamisele ilma tegeliku toidujäätmete tekke vähendamiseta. Seda aitab tasakaalustada asjaolu, et eelnõu põhieesmärk on toidujäätmete tekke vältimine ning annetamine on meede olukorras, kus tarbimiseks kõlblikku ülejääki ei ole õnnestunud vältida. Samuti võib esineda risk, et toidu ümberjaotamise organisatsioonide võimekus erineb piirkonniti. Riski aitab maandada asjaolu, et ettevõtjatel on võimalik teha ettepanekuid erinevatele toidu ümberjaotamise organisatsioonidele ning koostöö korraldus lepitakse osapoolte vahel kokku. Samuti vähendab riski asjaolu, et kohustus seisneb koostöölepingu sõlmimise ettepaneku tegemises, mitte lepingu sõlmimises või toidu annetamises, ning koostöö korraldamisega ettevõtjale kaasnevad kulud peavad olema mõistlikud.

Kavandatud muudatus 4: kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas toidujäätmete tekke vähendamise meetmete kavandamine.

Sihtrühm: kohalikud omavalitsused (78).

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: muudatusel ei ole otsest mõju ettevõtjatele, kuna ettevõtjatele ei kehtestata uusi kohustusi. Kaudselt võib muudatus mõjutada ettevõtjate tegevust positiivselt, kuna kohaliku tasandi jäätmekavades kavandatavad meetmed (nt teavitustegevused, koostööprojektid, kohaliku toidu ümberjaotamise taristu arendamine) võivad toetada ettevõtjate ja kogukondade teadlikkust ning parandada toidujäätmete tekke vältimise tingimusi.

Mõju regionaalarengule: muudatus avaldab positiivset mõju regionaalarengule, kuna annab kohalikele omavalitsustele võimaluse käsitleda toidujäätmete tekke vähendamist, arvestades piirkondlikku eripära. See võimaldab tugevdada kohalikke algatusi ja kogukondlikke lahendusi.

Mõju kohaliku omavalitsuse korraldusele: muudatus toob kohalikele omavalitsustele kaasa ülesande arvestada oma jäätmekavade koostamisel toidujäätmete tekke vältimisega. Tegemist

ei ole uue eraldiseisva dokumendi koostamise kohustusega, vaid olemasoleva jäätmekava täiendamisega üleminekutähtajaga, mistõttu on töökoormuse kasv piiratud. Muudatus ei nõua uute asutuste loomist ega oluliselt suuremaid ressursse ning on rakendatav kohalike omavalitsuste tavapärase planeerimistegevuse kaudu. Täiendavaid rahastamiskohustusi eelnõuga kohalikele omavalitsustele ei kehtestata.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale, kuna toidujäätmete tekke vältimise meetmete kavandamine kohalikul tasandil aitab vähendada biojäätmete teket, vajadust jäätmekäitluse järele ning nendega seotud keskkonnamõjusid. Kohaliku tasandi sekkumised saavad mõjutada nii elanike käitumist kui ka kohalikku tarbimist ja toidujäätmete käitlemist.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on mõõdukas ja avaldub pikemas perspektiivis. Muudatus ei too kaasa vahetuid siduvaid kohustusi toidujäätmete tekke vähendamiseks, kuid loob raamistiku ja eelduse toidujäätmete süsteemseks käsitlemiseks omavalitsuse tasemel. Muudatuse rakendamisel võib esineda erinevusi kohalike omavalitsuste võimekuses kavandada ja ellu viia toidujäätmete tekke vähendamise meetmeid. Samuti võib piirkonniti erineda rakendatavate meetmete ulatus ja mõju. Riski maandab asjaolu, et kohalikel omavalitsustel säilib meetmete valikul kaalutlusruum ning toidujäätmete tekke vähendamise meetmete kavandamist käsitletakse täiendavalt kohaliku omavalitsuse jäätmekava juhendis, kus tuuakse näiteid võimalikest meetmetest ja headest praktikatest. Tegemist ei ole eraldiseisva tulemuskohustusega kohaliku omavalitsuse üksusele, vaid kohustusega kavandada ja kirjeldada asjakohaseid tegevusi.

Kavandatud muudatus 5: toidujäätmete tekke vähendamise riiklikud sihtarvud, mille kohaselt tuleb hiljemalt 2030. aasta lõpuks vähendada toidujäätmete teket toidu töötlemisel ja valmistamisel (ehk toidutööstuses) vähemalt 10% ning jaemüügi, toitlustuse ja kodumajapidamiste tasandil (ehk tarbimises) vähemalt 30% elaniku kohta võrreldes aastate 2021–2023 keskmisega.

Sihtrühm: riigiasutused, kohalikud omavalitsused, toidutarneahela osalised (toidukäitlejad) ja kodumajapidamised. Toidutarneahela osaliste täpset arvu ei ole võimalik sihtarvude puhul välja tuua, kuna eesmärgid on riigi tasandi sihtarvud ning hõlmavad kogu toidutarneahelat.

Mõju ettevõtjate tegevusele ja majandusele: sihtarvude kehtestamine ei too ettevõtjatele kaasa uute kohustust konkreetsete meetmete rakendamiseks, kuid loob selge eesmärgi, mille suunas avalikud poliitikasuunad ja edasised meetmed kujundatakse. Ettevõtjatele tähendab see eelkõige vajadust arvestada toidujäätmete tekke vähendamisega oma tegevuses ja investeerimisotsustes. Pikemas perspektiivis soodustavad sihtarvud tõhusamat ressursikasutust, kulude vähenemist (sealhulgas rahalist kokkuhoidu) ning innovatsiooni kogu toidutarneahelas. Toidujäätmete vähendamine võib parandada toidujulgeolekut, sest nii jõuab rohkem tarbimiseks kõlblikku toitu inimesteni. Mõju sõltub rakendatavatest meetmetest ja sellest, millises toidutarneahela etapis jäätmeid vähendatakse.

Mõju regionaalarengule: muudatusel puudub oluline mõju regionaalarengule, kuna sihtarvud on üleriigilised ega erista piirkondi.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele: sihtarvude kehtestamine ei suurenda iseseisvalt riigiasutuste ega kohalike omavalitsuste töökoormust. Muudatus rõhutab riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste osa strateegiliste eesmärkide seadmises, jälgimises ja hindamises. Sihtarvud toetavad poliitikakujundamise sidusust ja annavad selge eesmärgi edasiste meetmete kavandamiseks, kuid sihtarvude kehtestamine ei suurenda otseselt riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste töökoormust. Sihtarvude täitmise jälgimine eeldab olemasolevate aruandlussüsteemide kasutamist ja perioodiliti toidujäätmete tekke uuringute tegemist (kohustus uuringuid iga nelja aasta järel korraldada tuleneb juba varem kehtestatud Euroopa Komisjoni metoodikast). Sihtarvude täitmise jälgimine ei nõua uute aruandluskohustuste seadmist. Toidujäätmete teket juba mõõdetakse perioodiliselt Euroopa Komisjoni metoodika järgi detailuuringutega ning aastatel, mil uuringuid ei tellita, arvutab toidujäätmete tekkekoguseid sama metoodika alusel Euroopa Komisjonile esitatavate aruannete jaoks Keskkonnaagentuur.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale: muudatusel on oluline positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale, kuna toidujäätmete tekke vähendamine aitab vähendada ressursside raiskamist, jäätmekäitlusega seotud keskkonnamõjusid ning kasvuhoonegaaside heidet. Sihtarvud suunavad tähelepanu jäätmehierarhia kõrgeimatele astmetele ning toetavad kestlikku tarbimis- ja tootmismudelit. Euroopa Komisjon on jäätmete raamdirektiivi muudatusettepanekute mõjuanalüüsis leidnud, et sihtarvudest on märkimisväärne keskkonnakasu, vähendades toidujäätmetega seotud kasvuhoonegaaside heidet ligikaudu veerandi võrra ning leevendades oluliselt survet vee-, maa- ja ökosüsteemiressurssidele.

Mõju olulisus: muudatuse mõju on oluline, kuna sihtarvud loovad toidujäätmete tekke vältimise poliitika kujundamisele selge strateegilise raamistiku ning on keskne mõõdik ja tööriist jäätmete raamdirektiivist tulenevate kohustuste täitmise jälgimisel. Mõju avaldub eelkõige pikaajalises vaates. Sihtarvude saavutamist võivad mõjutada nii andmete kvaliteet, rakendatavate meetmete piisavus kui ka eri osapoolte valmisolek panustada toidujäätmete vähendamisse. Samuti ei sõltu sihtarvude saavutamine üksnes avaliku sektori tegevusest, vaid eeldab ettevõtjate, kohalike omavalitsuste, vabaühenduste ja tarbijate panust. Toidujäätmete tekkekoguste jälgimine iga-aastaselt võimaldab täitmist korrapäraselt hinnata ja vajaduse korral täiendavaid meetmeid kavandada. Muudatus ei too ettevõtjatele, elanikele ega vabaühendustele sihtarvude kehtestamisest tulenevalt otseseid uusi haldus- või aruandluskohustusi.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad kulud ja tulud

Keskkonnaagentuur.
Tootjavastutusregistri arendamisel on juba arvestatud tekstiiltoodete lisandumisega tootjavastutussüsteemi ning täiendavat registriarenduse kulu eelnõuga ei kaasne. Eelnõuga ei kaasne täiendavate infosüsteemide loomist ning tootjavastutusregistri haldamine toimub

olemasolevate vahendite raames. Seetõttu ei prognoosita eelnõust tulenevaid täiendavaid jooksvaid halduskulusid tootjavastutusregistri arendamiseks.

Sortimisuuringule, mis viiakse läbi järgmisena aastatel 2028/2029 on rahastus olemas muudest vahenditest. Alates aastast 2033/2034 korraldatavatele sortimisuuringutele on vaja Keskkonnaagentuurile eraldada iga viie aasta tagant riigieelarvest või muudest vahenditest sortimisuuringu läbiviimiseks vahendid. Viimane sortimisuuring maksis 184 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Võime eeldada, et aastatel 2033/2034 läbiviidav sortimisuuring maksab umbes 200 000 eurot.

Lisaks on praeguse info põhjal on muudatuste rakendamiseks vajalik vähemalt 1 täiendav FTE, et tagada uute nõuetega lisanduv töökoormus. Täiendava FTE kulu on hinnanguliselt 62 800 eurot aastas (iga-aastane suurenemine 3%) ning vastav lisakulu tekib alates 2030 aastast.

Keskkonnaamet.

Muudatustega kaasneb Keskkonnaametile täiendav järelevalvekoormus tekstiiltoodete tootjavastutuse nõuete täitmise ning toidujäätmete nõuete täitmise valdkonnas. Tekstiiltoodete puhul lisanduvad tootjate ühenduse iga-aastased kontrollid, kogumisvõrgustiku ja jäätmekäitluse hindamine ning jäätmekäitluspartnerite ja tootjate kontrollid. Samuti võib suureneda järelevalvevajadus korduskasutuse valdkonnas. Tootjavastutuse järelevalves suureneb vajadus kontrollida kaugmüüjaid, ekspediitorteenuste osutajate ja välismaiseid ettevõtjaid ning teha senisest enam riikidevahelist koostööd. Toidujäätmete valdkonnas rakendub arvestuse pidamise, tegevuskava koostamise ja annetamise koostöölepingute ettepanekute kohustus hinnanguliselt 300 ettevõtjale sõltuvalt kohustusest ja tegevusvaldkonnast, millega kaasneb riskipõhine järelevalve. Uued ülesanded lisanduvad olemasolevatele kohustustele ning seniste ülesannete maht ei vähene. Seetõttu ei ole täiendavat töökoormust võimalik katta olemasolevate ressursside arvelt. Kuna mitmed rakendamisega seotud asjaolud, sealhulgas tootjate ühenduste arv ja korraldusmudel, ei ole veel lõplikult selged, on täpset töömahtu keeruline hinnata.

Praeguse info põhjal on muudatuste rakendamiseks vajalik vähemalt 1 täiendav FTE, et tagada uute nõuete tõhus järelevalve ning katta lisanduv töökoormus. Täiendava FTE kulu on hinnanguliselt 65 000 eurot aastas (iga-aastane suurenemine 3%) ning vastav lisakulu tekib alates 2028. aastast.

Riigi kanda jäävate kulude rahastamine otsustatakse riigieelarve ja riigi eelarvestrateegia protsessis. Juhul, kui täiendavaid vahendeid ei eraldata, katab Kliimaministeerium kulud oma olemasolevast eelarvest.

Kohalikud omavalitsused.

Tekstiiltoodetele tootjavastutuse rakendamisega väheneb kohalike omavalitsuste rahaline koormus tekstiilijäätmete kogumisel ja käitlemisel. Tootjavastutuse põhimõtte kohaselt lähevad teatud tekstiiltoodete kogumise, veo ja käitlemisega seotud kulud tootjate kanda, mistõttu ei pea kohalikud omavalitsused neid kulusid enam oma eelarvest katma. See aitab vähendada jäätmehooldusega seotud kohalike omavalitsuste kulusid ning tagab, et tekstiilijäätmete

käitlemise kulud kannavad senisest suuremas ulatuses need ettevõtjad, kes tekstiiltooted turule lasevad. Kohalikel omavalitsustel on kohustus edasi korraldada muu tekstiiltoodete kogumist ja käitlemist. Eelnõu järgi võib jäätmete raamdirektiivi IVc lisas nimetatud tekstiiltooteid koguda koos muu tekstiiltoodetega. Selleks peavad tootjate ühendus ja kohaliku omavalitsuse üksus kokku leppima.

Riigi tuludesse laekub iga viie aasta järel asjaomaste probleemtoodete tootjate tasutav uuringutasu. Konkreetse probleemtoote fraktsiooni kohta laekub riigieelarvesse uuringutasuna ligikaudu 15 000 eurot.

8. Rakendusaktid

Jäätmete raamdirektiivi rakendamiseks tuleb kehtestada Vabariigi Valitsuse määrus „Tekstiiltoodete, tekstiiliga seotud toodete ja jalatsitest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“.
Jäätmete raamdirektiivi rakendamiseks tuleb muuta:
1) Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2019. a määrust nr 13 „Probleemtooteregistri põhimäärus“;
2) keskkonnaministri 22. juuli 2013. a määrust nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord[1]“.
Rakendusaktide kavandid on esitatud seletuskirja lisas 1.
Rakendusakte ei ole vaja kehtetuks tunnistada.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2027. aasta 17. juunil, mis on jäätmete raamdirektiivi ülevõtmise tähtpäev.
Eelnõu § 1 punkt 20 jõustub 2028. aasta 17. aprillil, sest tekstiiltoodetele rakendub laiendatud tootjavastutus sellest kuupäevast.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

10.1. Seaduseelnõu saadeti 29. juunil 2026 kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu 26-0771. Eelnõu saadeti arvamuse avaldamiseks Eesti Põllumajandus- ja Kaubanduskojale, Eestimaa Talupidajate Keskliidule, Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Kalaliidule, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Eesti Korteriühistute Liidule, Eesti Koolitoidu Liidule, Eesti Toidupangale (SA Eesti-Hollandi Heategevusfond), MTÜ-le Roheline Vald, MTÜ-le Põlvamaa Tsõõrimajandus, MTÜ-le Toit ei ole prügi, Sumena OÜ-le, EATB4 MTÜ-le, FUDLOOP OÜ-le, Eesti Peakokkade Ühendusele, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Ringmajandusettevõtete Liidule, Ragn-Sells ASile, SA-le Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus, Levellab OÜ-le, Rimi Eesti Food ASile, ASile Prisma Peremarket, Coop Eesti Keskühistule, Aktsiaseltsile OG Elektra, MAXIMA Eesti OÜ-le, Lidl Eesti OÜ-le, Selver ASile, Osaühingule Aldar Eesti, Meie Toidukaubad OÜ-le, A1000 Market OÜ-le, Sanitex OÜ-le, Eugesta Eesti ASile, Karlskroona Kaubanduse OÜ-le, Bambona OÜ-le, Kaupmees & KO ASile, Gemoss ASile, Abestore OÜ-le, Salvest ASile, Orkla Eesti ASile, A. Le Coq ASile, Maag Grupp ASile, Valio Eesti Aktsiaseltsile, Leibur ASile, Eesti Pagar Asile, Baltic Restaurants Estonia ASile, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiidule, Humana Eestile, Sõbralt

Sõbrale Sihtasutusele, Uuskasutuskeskusele, Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus MTÜ-le, Tootjavastutusorganisatsioon Eesti Elektroonikaromu OÜ-le.

10.2. Eesti Linnade ja Valdade Liidult ning huvigruppidelt laekunud tagasiside on esitatud eelnõule lisatud märkustega arvestamise tabelis (lisa 3).

Algatab Vabariigi Valitsus 26. novembril 2026. a

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)
Heili Tõnisson
Valitsuse nõunik